

P O W I A T
KRASNOSTAWSKI
Kraina obfitości

Strategia rozwoju
Powiatu Krasnostawskiego
na lata 2021 – 2027
z perspektywą do roku 2030

PROJEKT DIAGNOZY SYTUACJI
SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ
I PRZESTRZENNEJ POWIATU
KRASNOSTAWSKIEGO

kwiecień 2021 r.

SPIS TREŚCI

1. Przestrzeń i Środowisko	4
Położenie	4
Rzeźba terenu	5
Zasoby wodne	6
Zasoby naturalne	8
Klimat	11
Gleby	12
Obszary chronione	12
Dziedzictwo kulturowe	16
Podsumowanie i wnioski	20
2. Demografia i rynek pracy	22
Liczba ludności	22
Przyrost naturalny i migracje	24
Struktura wieku i wykształcenia ludności	27
Pracujący i struktura zatrudnienia	30
Bezrobocie i jego struktura	31
Podsumowanie i wnioski	35
3. Potencjał gospodarczy	37
Podmioty gospodarcze	37
Rolnictwo	40
Przetwórstwo przemysłowe	47
Odnawialne źródła energii	48
Turystyka	49
Identyfikacja wizualna	55
Planowanie przestrzenne i tereny inwestycyjne	55
Podsumowanie i wnioski	59
4. Infrastruktura techniczna	62
Infrastruktura transportowa	62
Infrastruktura wodno - kanalizacyjna	68
Infrastruktura energetyczna i telekomunikacyjna	71
Gospodarka odpadami	74
Podsumowanie i wnioski	76
5. Infrastruktura społeczna	78
Edukacja i wychowanie	78

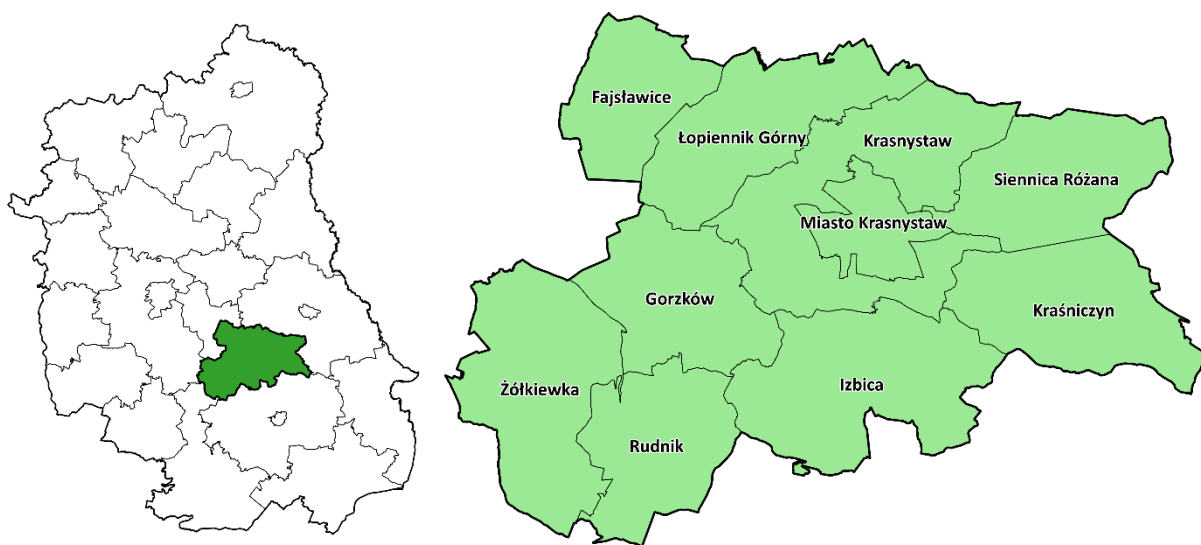
Ochrona zdrowia.....	86
Pomoc społeczna	93
Kultura i sport	96
Podsumowanie i wnioski.....	98
6. Jakość zarządzania i kapitał społeczny	100
Struktura budżetu i sytuacja finansowa.....	100
Kapitał społeczny	104
Podsumowanie i wnioski.....	106
7. Analiza funkcjonalno-przestrzenna	107
Spis rycin.....	114
Mapy.....	114
Tabele	115
Wykresy	115

1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

POŁOŻENIE

Powiat krasnostawski jest jednostką samorządu terytorialnego utworzoną w ramach reformy administracyjnej 1 stycznia 1999 r. Siedzibą powiatu krasnostawskiego jest miasto Krasnystaw.

Powiat krasnostawski jest położony w centralnej części województwa lubelskiego i sąsiaduje z pięcioma powiatami: lubelskim, świdnickim, chełmskim, zamojskim i biłgorajskim. W jego skład wchodzi **miasto Krasnystaw** oraz **9 gmin wiejskich**: Fajslawice, Gorzków, Izbica, Krasnystaw, Kraśniczyn, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana i Żółkiewka. Miasto Krasnystaw położone jest w bliskiej odległości od największych miast województwa: Lublina – 55 km, Zamościa – 34 km oraz Chełma – 31 km. Krasnystaw znajduje się również w odległości 56 km od przejścia granicznego w Dorohusku, 75 km od przejścia granicznego z Zosinie oraz 96 km od przejścia granicznego w Dołhobyczowie (z Ukrainą).

Mapa 1. Położenie powiatu krasnostawskiego w województwie lubelskim

Źródło: Opracowanie własne.

Powiat krasnostawski zajmuje powierzchnię 1 032 km² (11. miejsce w województwie lubelskim). Pod względem zajmowanej powierzchni największymi gminami powiatu są gmina wiejska Krasnystaw (151 km²), gmina Izbica (138 km²) oraz gmina Żółkiewka (130 km²).

Tabela 1. Powierzchnia oraz liczba sołectw w powiecie krasnostawskim i gminach powiatu krasnostawskiego

Jednostka samorządu terytorialnego	Status jednostki	Powierzchnia (km ²)	Liczba sołectw
Miasto Krasnystaw	gmina miejska	42	7
Fajśławice	gmina wiejska	71	12
Gorzków	gmina wiejska	97	23
Izbica	gmina wiejska	138	26
Krasnystaw	gmina wiejska	151	25
Kraśniczyn	gmina wiejska	110	20
Łopiennik Górny	gmina wiejska	106	15
Rudnik	gmina wiejska	89	15
Siennica Różana	gmina wiejska	98	14
Żółkiewka	gmina wiejska	130	29
Powiat krasnostawski	powiat ziemski	1 032	186

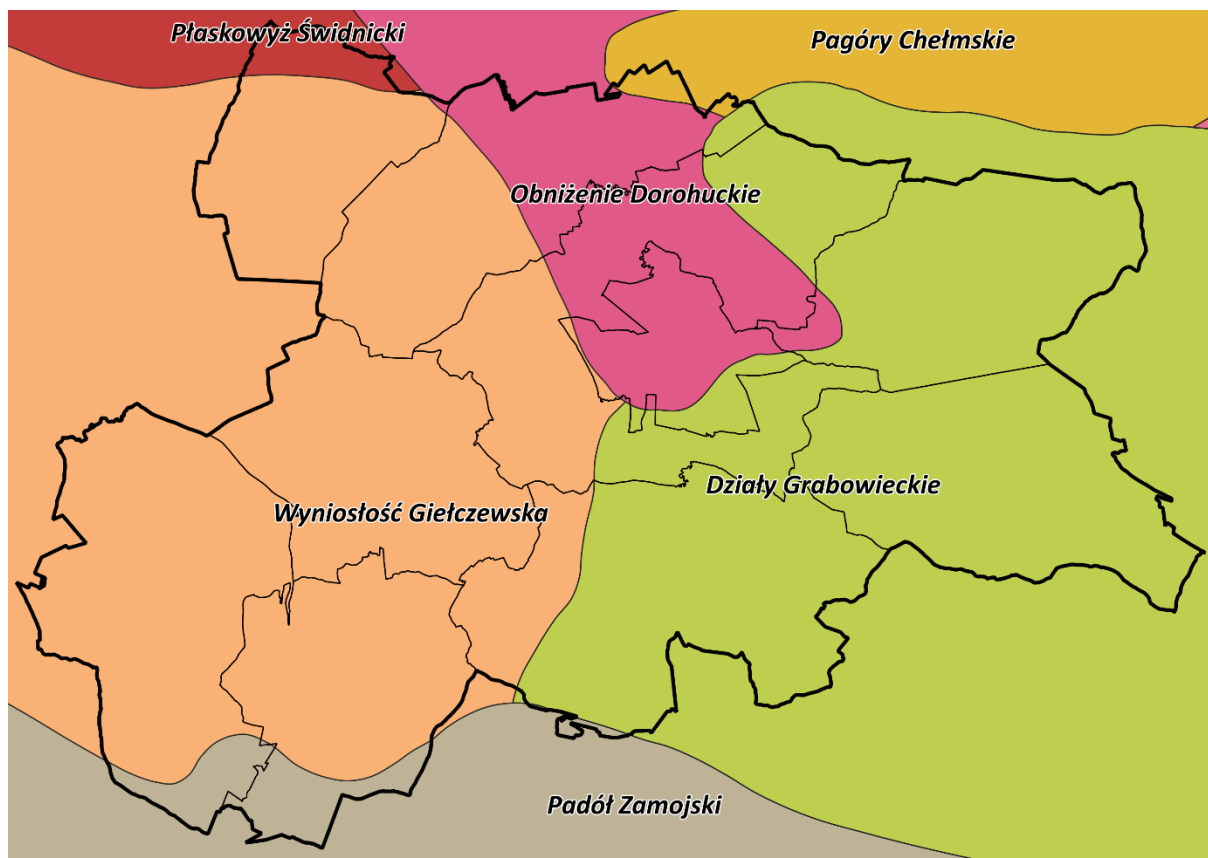
Źródło: Opracowanie własne na podstawie na podstawie BDL GUS.

RZEŻBA TERENU

Uwzględniając regionalizację fizycznogeograficzną Polski, powiat krasnostawski znajduje się na terenie sześciu mezoregionów: Wyniosłości Giełczewskiej, Działów Grabowieckich, Płaskowyżu Świdnickiego i Padółu Zamojskiego, które są częścią makroregionu **Wyżyna Lubelska** oraz Obniżenia Dorohuskiego i Pagórów Chełmskich, wchodzących w skład makroregionu **Polesie Wołyńskie**.

Wyniosłość Giełczewska (Wzniesienie Giełczewskie, Wierzchowina Giełczewska), położona w międzyrzeczu trzech rzek: Bystrzycy, Wieprza i Poru, stanowi wysoczyznę o urozmaiconej rzeźbie. Charakterystycznym elementem jej rzeźby jest schodkowo wykształcony system powierzchni zrównań, ponad którymi dominują ostańce erozyjne. **Działy Grabowieckie**, zbudowane głównie z odpornych na wietrzenie górnokredowych opok, tworzą równoleżnikowe garby, najczęściej przykryte lessami, często poprzecinane niewielkimi dolinkami i rozcięciami erozyjnymi. Tereny **Płaskowyżu Świdnickiego** stanowi dość płaska równina denudacyjna wymodelowana w marglach kredowych i pozbawiona pokrywy lessowej. **Padół Zamojski** to rozległe obniżenie wypreparowane w mało odpornych marglach górnokredowych, które zostało wypełnione osadami czwartorzędowymi; rzecznyymi i fluwioglacjalnymi.

Obniżenie Dorohuckie jest wyżyną zbudowaną z wapienno-marglistych skał kredowych, pokrytych piaskami plejstoceńskimi. Na jego terenie występują licznie wypełnione torfem zagłębienia bezodpływowe. **Pagóry Chełmskie** są wzniesieniami zbudowanymi z warstw górnokredowych z czapami trzeciorzędowych piaskowców. Pagóry nie tworzą zwartej wyżyny, a obniżenia między nimi wypełniają piaski i zabagnienia, łączące się na zachodzie z przyległymi równinami Obniżenia Dorohuckiego.

Mapa 2. Regionalizacja fizycznogeograficzna powiatu krasnostawskiego

Źródło: Opracowanie własne.

ZASOBY WODNE

Wody podziemne na terenie powiatu krasnostawskiego eksploatowane są z kredowego i czwartorzędowego piętra wodonośnego. W dolinach rzecznych, głęboko wciętych w podłoże kredowe, występuje czwartorzędowa warstwa wodonośna zbudowana z piaszczysto-żwirowych i piaszczystych osadów aluwialnych. Kredowy poziom wodonośny tworzą utwory kredy górnej wykształcone w postaci opok i opok marglistych oraz margli i kredy piszącej, a także lokalnie gez (rejon wysoczyzn). Użytkowe znaczenie mają wody występujące w dolinie Wieprza, w pozostałych dolinach eksploatowane są one lokalnie studniami kopanymi i głębinowymi. Powiat krasnostawski w całości położony jest w obszarze jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) nr 90. Zachodnia część powiatu jest położona w obrębie głównego zbiornika wód podziemnych (GZWP) nr 406 Niecka lubelska Lublin, a wschodnią część opisywanego obszaru obejmuje GZWP nr 407 Niecka lubelska Chełm – Zamość. Granica pomiędzy tymi zbiornikami przebiega wzdłuż Wieprza. Wody podziemne powiatu odznaczają się dobrą jakością, w większości odpowiadającej klasie I i II.

Powiat krasnostawski położony jest w dorzeczu Wisły, w obrębie zlewni Wieprza i jego dopływów. Osią hydrograficzną powiatu jest rzeka Wieprz, która przepływa przez gminy: Izbica, Krasnystaw, miasto Krasnystaw, Łopiennik Górny. Do Wieprza uchodzą jego lewobrzeżne dopływy – Marianka, Łopa, Żółkiewka, Łopuszanka, Rakówka i Werbka. Prawobrzeżnymi

dopływami Wieprza są Rejka, Siennica, Wojśławka i Wolica. Na obszarze powiatu znajduje się również szereg niewielkich zbiorników wodnych, są to najczęściej stawy hodowlane i zbiorniki retencyjne. Według monitoringu stanu jednolitych części wód powierzchniowych prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, na podstawie oceny stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego i oceny spełnienia dodatkowych wymagań dla obszarów chronionych, stan wód powierzchniowych na terenie powiatu został oceniony jako zły¹.

Na terenie powiatu krasnostawskiego istnieje zagrożenie powodziowe, które może być spowodowane zbyt wysokim stanem wód rzecznych oraz występowaniem znacznych ilości wód opadowych. Największe zagrożenie powodziowe może wystąpić w związku z nagłym przybojem wód, mogącym zaistnieć w przypadku odwilży i długotrwałych opadów występujących w okresie wiosennym. Na podstawie danych otrzymanych z urzędów poszczególnych gmin Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Krasnymstawie ocenia, że powierzchnia terenów zalewowych wynosi około 493 ha, z czego 97% stanowią tereny rolnicze (użytki zielone, łąki, pastwiska w dolinie rzeki Wieprz oraz w dorzeczach dopływów), a pozostałe 3% terenu zagrożonego stanowią obszary zabudowane. Tereny zalewowe występują na obszarze: miasta Krasnystaw, gminy Krasnystaw, gminy Izbica, gminy Łopiennik Górny².

W celu zmniejszenia zagrożenia powodziowego miasta Krasnystaw na terenie Krasnostawu oraz gmin Krasnystaw i Izbica na rzece Wieprz powstanie **zbiornik retencyjny Rońsko**. Zbiornik o powierzchni 360 ha będzie zabezpieczał miasto przed powodzią, a jednocześnie ma stanowić zaplecze rekreacyjno – wypoczynkowe dla mieszkańców. Wokół całej linii brzegowej zbiornika planowana jest też budowa drogi technologicznej oraz m.in. budowa pomostów, budynków technicznych oraz aparatury kontrolno-pomiarowej. W grudniu 2020 r. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie ogłosiło przetarg na wykonanie koncepcji programowo – przestrzennej budowy przedmiotowego zbiornika. Prace nad koncepcją powinny zakończyć się w 2021 r.

Warto również wspomnieć, że na terenie powiatu krasnostawskiego planowana jest **budowa retencyjnego zbiornika wodnego Oleśniki**. Pierwsze koncepcje budowy zalewu powstały jeszcze w latach siedemdziesiątych XX w. i były ściśle związane z planowanym rozwojem Lubelskiego Zagłębia Węglowego i budową nowych kopalń. W 2014 r. Zarząd Województwa Lubelskiego podjął uchwałę, w której umieścił budowę zbiornika Oleśniki, a także rewitalizację Kanału Wieprz-Krzna, na liście przedsięwzięć o priorytetowym znaczeniu dla realizacji celów *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. Niestety inwestycja nie została ujęta na liście obejmującej projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód, będącej załącznikiem do *MasterPlanu dla obszaru dorzecza Wisły*, wobec czego nie została zrealizowana w perspektywie finansowej 2014-2020.

¹ *Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2017 roku*, Inspekcja Ochrony Środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2018.

² Strona internetowa Powiatowej Straży Pożarnej w Krasnymstawie: <http://straz.krasnystaw.pl/obszar-chroniony/>, dostęp w dniu 2 grudnia 2020 r.

Jednocześnie, w 2014 r. w oparciu o partnerstwo 5 gmin wiejskich: Krasnystaw, Łopiennik Górny, Rejowiec Fabryczny, Siedliszcze i Trawniki został utworzony **Obszar Funkcjonalny „Zbiornik Wodny Oleśniki”**. Obszar partnerstwa pokrywa się z obszarem bezpośredniego oddziaływania planowanego do utworzenia zbiornika wodnego. Głównym zadaniem zbiornika będzie pobór wody do Kanału Wieprz-Krzna dla odbudowy systemu wodnego dla nawodnień rolniczych, zasilanie stawów rybnych, renaturyzacja ekosystemów przyrodniczych, a także produkcja energii elektrycznej w planowanej elektrowni wodnej. Kolejnym istotnym zadaniem będzie łagodzenie skutków powodzi w zlewni rzeki Wieprza Środkowego wskutek zaprojektowania rezerwy powodziowej oraz łagodzenie skutków suszy. Realizacja inwestycji przyczyni się również do rozwoju turystyki i rekreacji oraz wpłynie na wzrost przedsiębiorczości w jego rejonie.

Województwo lubelskie jest obszarem o dużym przekształceniu pierwotnych stosunków wodnych wskutek nieprawidłowo przeprowadzonych zabiegów melioracyjnych i rozwoju górnictwa. W wyniku tych działań nastąpiło: nasilenie się zjawisk ekstremalnych tj. susze i powodzie, zwiększenie zagrożenia pożarowego terenów leśnych i rolniczych, spadek poziomu wód gruntowych, przesuszenia siedlisk, zwiększenie szybkości odprowadzania wody, zmniejszenia powierzchni terenów podmokłych, zaburzenia podziemnego zasilania źródeł, zanik różnorodności biologicznej. Zgodnie z badaniami Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych, przeprowadzonymi w oparciu o zróżnicowane kryteria przyrodnicze i gospodarcze na terenie województwa lubelskiego wyznaczono trzy strefy zagrożenia suszą i ustalono w ten sposób strefy priorytetów małej retencji (obszarowej i zbiornikowej). Terenu powiatu krasnostawskiego jest położony w III strefie o umiarkowanym zagrożeniu suszą. Należy jednak podkreślić, że stopień zagrożenia suszą jest ważnym, ale nie jedynym budowy zbiorników małej retencji czy szerzej biorąc regulacji stosunków wodnych dla potrzeb rolnictwa. Obecny stan zabezpieczenia przed suszą województwa lubelskiego jest niezadowalający. Zbiorniki retencyjne przeznaczone do walki z suszą skoncentrowane są w rejonie Kanału Wieprz-Krzna, a istniejące zbiorniki małej retencji w znikomej mierze mogą służyć do walki z suszą. Użytkowanie istniejących urządzeń melioracyjnych jest nieefektywne, przede wszystkim z uwagi na ich zły stan techniczny, zaniedbania w ich konserwacji i modernizacji,

W związku z powyższym, istotne jest lokalne zachowanie istniejących, zwłaszcza niewielkich obszarów wodno-błotnych lub ich odtworzenie poprzez działania małej retencji. Realizacja tych przedsięwzięć ma zapewnić zwiększenie retencji obszarowej, ograniczyć odpływ wody z obszaru, minimalizację skutków suszy, przeciwdziałanie powodzi, przyczynić się do odnowienia zasobów wód podziemnych oraz zmniejszyć dopływ zanieczyszczeń do wód powierzchniowych.

ZASOBY NATURALNE

Na terenie powiatu krasnostawskiego występują **surowce mineralne** pospolite, głównie kruszywo naturalne (piaski) i surowce ilaste (gliny lessowe). Baza surowcowa jest obecnie słabo wykorzystywana, a eksploatacja wcześniej rozpoznanych i udokumentowanych złóż została

zaniechana. Według danych Państwowego Instytutu Geologicznego, według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r., eksploatowano jedynie trzy złoża piasku: Dworzyska i Tarnogóra 2 w gminie Izbica oraz Wola Żulińska w gminie Łopiennik Górny³.

Biorąc pod uwagę klasyfikację udokumentowanych złóż pod kątem negatywnych skutków ich ewentualnej lub istniejącej eksploatacji, złoża na terenie powiatu krasnostawskiego, z uwagi na położenie w obszarach ochrony głównych zbiorników wód podziemnych, na obszarach chronionych oraz na terenach rolniczych o wysokich klasach bonitacyjnych gleb zostały uznane za złoża konfliktowe (klasa B), a ich eksploatacja jest możliwa jedynie po spełnieniu określonych wymagań.

Tabela 2. Wykaz złóż kopalin na terenie powiatu krasnostawskiego

Kopalina	Nazwa złoża	Stan zaangażowania złoża ⁴	Zasoby geologiczno-bilansowe	Wydobycie
kamienie łamane i bloczne	Izbica	Z	26 tys. ton	-
kamienie łamane i bloczne	Wirkowice	R	691 tys. ton	-
piaski i żwiry	Borowica	T	70 tys. ton	-
piaski i żwiry	Borowica I	Z	477 tys. ton	-
piaski i żwiry	Borowica I/1	M	-	-
piaski i żwiry	Borówek	Z	285 tys. ton	-
piaski i żwiry	Dworzyska	E	152 tys. ton	33 tys. ton
piaski i żwiry	Izbica Piasek	R	101 tys. ton	-
piaski i żwiry	Józefów	R	78 tys. ton	-
piaski i żwiry	Oleśniki	P	137 274 tys. ton	-
piaski i żwiry	Siennica Nadolna	P	43 tys. ton	-
piaski i żwiry	Siennica Nadolna 2	Z	-	-
piaski i żwiry	Tarnogóra 2	E	286 tys. ton	22 tys. ton
piaski i żwiry	Tarzyniechy 2	T	28 tys. ton	-
piaski i żwiry	Tarzyniechy 3	T	312 tys. ton	-
piaski i żwiry	Wał I	Z	30 tys. ton	-
piaski i żwiry	Wincentów	Z	-	-
piaski i żwiry	Wincentów I	Z	57 tys. ton	-
piaski i żwiry	Wola Żulińska	E	460 tys. ton	10 tys. ton
piaski kwarcowe	Toruń	R	2 118 tys. m ³	-
surowce ilaste ceramiki budowlanej	Izbica-Osada	Z	1 341 tys. m ³	-
surowce ilaste ceramiki budowlanej	Majdan Średni	Z	24 tys. m ³	-
surowce ilaste ceramiki budowlanej	Stryjów	Z	39 tys. m ³	-

³ Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce według stanu na 31 XII 2019 r., Państwowa Służba Geologiczna, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020.

⁴ Skrótów literowych dotyczących stanu zagospodarowania zasobów w wykazach złóż oznaczają:

E – złożo eksploatowane;

M – złożo skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym;

P – złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie;

R – złożo o zasobach rozpoznanych;

Z – złożo, z którego wydobywanie zostało zaniechane;

T – złożo zagospodarowane, eksploatowane okresowo.

surowce ilaste ceramiki budowlanej	Wierzchowina	Z	3 256 tys. m ³	-
surowce ilaste ceramiki budowlanej	Wola Żółkiewska	Z	672 tys. m ³	
surowce ilaste dla przemysłu cementowego	Izbica V	Z	1 200 tys. ton	
surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego	Brzeziny	P	8 751 tys. m ³	-
surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego	Izbica	P	1 958 tys. m ³	-
wapienie i margle dla przemysłu cementowego	Trawniki	R	200 832 tys. ton	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego.

Zgodnie z „Bilansem zasobów złóż kopalin w Polsce według stanu na 31 grudnia 2019 R.” opracowanym przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy na terenie województwa lubelskiego nie ma rozpoznanych i udokumentowanych złóż rudy żelaza. Ponadto zgodnie z „Bilansem perspektywicznych złóż kopalin Polski według stanu na 31 grudnia 2018 r.” opracowanym przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy Polska jest krajem z dobrym rozpoznaniem geologicznym pod względem możliwości występowania złóż rud żelaza, zarówno typu magmowego, osadowego, jak i wietrzeniowego. Ze względu na dobre rozpoznanie rud żelaza w Polsce oraz niespełnianie przez nie kryteriów bilansowości nie rekomenduje się żadnych nowych prac geologicznych.

Zgodnie z „Bilansem perspektywicznych złóż kopalin Polski według stanu na 31 grudnia 2018 r.” opracowanym przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy badania występowania mineralizacji uranowej w Polsce pozwoliły na dość szczegółowe rozpoznanie możliwości występowania złóż tego metalu w formacjach geologicznych na terenie kraju. Krajowe zasoby złóż uranu rozmieszczone są na kilku dużych obszarach, przede wszystkim w Sudetach, Górach Świętokrzyskich, na Podlasiu i na Warmii (w rejonie między Krynicą Morską i Pasłękiem). Dobre rozpoznanie geologiczne Polski i możliwość oceny występowania koncentracji uranu na podstawie analizy karotaży geofizycznych wykonanych wierceń badawczych i dokumentacyjnych pozwala na stwierdzenie, że prawdopodobieństwo znalezienia złóż uranu na innych obszarach kraju jest minimalne.

Złoża gazu ziemnego, ropy naftowej z łupków i gazu zamkniętego zaliczane są do złóż niekonwencjonalnych, o czym decydują kryteria techniczno-ekonomiczne i w mniejszym stopniu geologiczne. Złoża gazu ziemnego i ropy naftowej w łupkach oraz gazu zamkniętego (i ropy zamkniętej) są trudniejsze w eksploatacji niż złoża konwencjonalne i obecnie ich eksploatacja jest mniej opłacalna. W Polsce początek prac związanych z rozpoznaniem niekonwencjonalnych nagromadzeń węglowodorów w łupkach oraz z określaniem ich potencjalnych zasobów nastąpił w latach 2007–2008, gdy wydano pierwsze koncesje na poszukiwanie gazu i ropy w łupkach. Według informacji Ministerstwa Środowiska w Polsce w latach 2010–2015 odwiercono 72 nowe otwory poszukiwawcze za gazem i ropą w łupkach. W 25 otworach (pionowych i poziomych) przeprowadzono zabiegi szczelinowania hydraulicznego, a w prawie wszystkich z nich wykonano (lub próbowano wykonać) testy produkcyjne, z różnym skutkiem. Jedynie w kilku otworach poziomych/ krzywionych testy produkcyjne udało się wykonać poprawnie. W województwie lubelskim poszukiwania gazu łupkowego

prowadziło osiem firm, którym wydano 25 koncesji, obejmujących m.in. rejon Lubartowa, Krasnegostawu, Zamościa i Kraśnika.

Na przełomie 2009 i 2010 r. koncern Exxon Mobil wykonał otwór badawczy w miejscowości Krynica w gminie Krasnystaw, a przeprowadzone badania potwierdziły obecność gazu łupkowego⁵. Jednak w 2012 r. firma zakończyła poszukiwania gazu w Polsce, ponieważ nie zaobserwowała stałego, komercyjnego poziomu przepływu węglowodorów w wykonanych odwiertach⁶. Zgodnie z mapą koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie oraz wydobywanie węglowodorów oraz podziemne bezzbiornikowe magazynowanie substancji i podziemne składowanie odpadów opracowaną przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska na terenie powiatu krasnostawskiego aktualnie nie ma wydanych koncesji poszukiwawczych⁷.

KLIMAT

Klimat powiatu krasnostawskiego kształtowany jest przez napływające z Atlantyku masy powietrza polarno-morskiego oraz masy powietrza polarno-kontynentalnego napływające z Euroazji. W podziale rolniczo-klimatycznym Polski, obszar powiatu położony jest w obrębie **lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej**, odznaczającej się najwyższymi w regionie wartościami uśonecznienia względnego w okresie letnim oraz wyjątkowo długim okresem wegetacyjnym (do 220 dni). Wyraźną cechą klimatu omawianego obszaru są duże kontrasty termiczne pomiędzy latem a zimą – miesięczne maksimum termiczne występuje w lipcu i wynosi od 18,1°C do 19,6°C, natomiast minimum średnich temperatur przypadające na styczeń waha się od - 3,8°C do - 4,3°C. Średnia roczna temperatura w regionie wynosi ok. 7,4°C, natomiast średnie roczne sumy opadów atmosferycznych są dość niskie i utrzymują się w granicach 550-600 mm. Przez obszar powiatu przechodzi jeden z głównych szlaków gradowych w Polsce: Wyniosłość Giełczewska – Działy Grabowieckie – Dolina Bugu. Bardzo niekorzystną cechą klimatu są również powtarzające się, silne przymrozki wiosenne i jesienne, których nasilenie przypada stosunkowo późno – na koniec kwietnia lub początek maja.

Na terenie powiatu występuje znaczne zróżnicowanie klimatów lokalnych modyfikowanych przez rzeźbę terenu, głębokość zalegania wód podziemnych, bliskość zbiorników wodnych, zagospodarowanie terenu oraz szatę roślinną. Najkorzystniejsze warunki termiczno-wilgotnościowe i solarne występują na zboczach o ekspozycji południowej, południowo-wschodniej i południowo-zachodniej oraz na terenach wyniesionych. Niekorzystne warunki klimatu lokalnego występują w dolinach rzek i obniżeniach terenowych.

⁵ <https://www.dziennikwschodni.pl/chelm/znaleziono-gaz-lupkowy-na-lubelszczyzynie-beda-odwierty,n,1000136989.html>. Dostęp dnia 29 marca 2021 r.

⁶ <https://forsal.pl/artykuly/625683,gaz-lupkowy-exxonmobil-zakonczyl-poszukiwania-weglowodorow-w-polsce.html>. Dostęp dnia 29 marca 2021 r.

⁷ <https://bip.mos.gov.pl/koncesje-geologiczne/mapy-koncesji-na-poszukiwanie-rozpoznawanie-i-wydobywanie-kopalin-ze-zloz-pliki-jpeg-i-shapefile/rok-2021/szczegoly/news/luty-2021/>. Dostęp dnia 29 marca 2021 r.

GLEBY

Skałą macierzystą rozwoju gleb w tym regionie są głównie utwory czwartorzędowe i trzeciorzędowe. Na obszarze powiatu pod względem typologicznym dominują żyzne gleby typu bielcowego i brunatnego wytworzone z utworów lessowych. W dolinach rzecznych występują również gleby pochodzenia organicznego: torfowe i torfowo-mułowe. Gleby występujące na terenie powiatu należą do **gleb o najwyższej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej** – zdecydowanie przeważają gleby III i IV klasy bonitacyjnej, których udział w gruntach ornych wynosi blisko 90%. W obrębie gleb chronionych (klasy I-IVa) występują gleby kompleksu pszennego bardzo dobrego, dobrego i wadliwego oraz kompleksu żytniego bardzo dobrego i dobrego.

Tabela 3. Udział klas bonitacyjnych gleb w ogólnej powierzchni użytków rolnych w powiecie krasnostawskim

Klasy bonitacyjne gleb	I	II	III	IV	V	VI
% użytków rolnych	0,01%	4,39%	62,17%	27,59%	4,65%	1,18%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie na podstawie *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Krasnostawskiego na lata 2017-2020 z perspektywą na lata 2021-2024*.

Potencjał przyrodniczy powiatu jest znacznie korzystniejszy w porównaniu z innymi regionami w województwie lubelskim. O potencjale rolniczym regionu, wynikającym z warunków naturalnych, świadczy przede wszystkim jeden z najwyższych w województwie wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Według oceny Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa — Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach, **wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej** dla powiatu krasnostawskiego, na który składają się: jakość gleb, warunki wodne, agroklimat i rzeźba terenu, wynosi 83,9 pkt, wobec 74,1 pkt dla województwa lubelskiego i 66,6 pkt dla kraju. Poważnym problemem obszaru jest jednak duży stopień zagrożenia gleb erozją wodną oraz – w mniejszym stopniu – erozją wietrzną. Szczególnie narażone na wzmożone procesy erozyjne są powszechnie występujące na obszarze powiatu urodzajne gleby lessowe.

OBSZARY CHRONIONE

Powiat krasnostawski charakteryzuje się dobrze rozwiniętą siecią obszarów chronionych – ochronie przyrody i krajobrazu powiatu służą utworzone na jego terenie parki krajobrazowe: Skierbieszowski oraz Krzczonowski Park Krajobrazowy wraz z otulinami oraz obszary chronionego krajobrazu: Grabowiecko-Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu i Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Skierbieszowski Park Krajobrazowy obejmuje obszar o powierzchni 35 363,51 ha i położony jest na terenie powiatu krasnostawskiego (gminy Izbica, Kraśniczyn i Krasnystaw) i powiatu zamojskiego (gminy Grabowiec, Miączyn, Sitno, Skierbieszów, Stary Zamość). Celem ochrony parku jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych zachodniej części mezoregionu Działy Grabowieckie – jednego z najwyższych położonych regionów Wyżyny Lubelskiej oraz mozaiki siedlisk muraw kserotermicznych i lasów

bukowych przy północno-wschodniej granicy ich gromadnego występowania z charakterystyczną florą i fauną.

Głównym walorem krajobrazu parku jest falisto-pagórkowata rzeźba terenu z systemem głębokich wąwozów oraz lasy grądowe, które zajmują ponad jedną piątą jego powierzchni. Cechą charakterystyczną lasów tego obszaru jest duży udział buka oraz występowanie rzadkich gatunków górskich (paprotnik kolczysty, żywiec gruczołowaty, przetacznik górski, parzydło leśne i widłak wroniec), jak również roślin stepowych i ciepłolubnych (pszeniec różowy, driakiew żółtawa, miłek wiosenny, zawilec wielokwiatowy, wiśnia karłowata, róża francuska, kosaciec bezlistny). Fauna parku charakteryzuje się mniejszą różnorodnością, co związane jest z małym zróżnicowaniem zbiorowisk leśnych oraz niewielkim udziałem łąk, torfowisk i wód. Wśród ptaków warto wymienić rzadkie gatunki leśne: orlika krzykliwego, dzięcioła średniego oraz muchołówki; gatunki terenów otwartych: dudka, ortolana i przepiórkę, sowy oraz gatunki związane z nielicznymi zbiornikami wodnymi: perkoza rdzawoszyjnego i rybitwę czarną. Na terenie parku znajdują się dwa rezerваты przyrody: rezerwat stepowy *Broczówka*, chroniący murawy i fragmenty lasów ze zbiorowiskami roślinności kserotermicznej oraz rezerwat leśno-krajobrazowy *Głęboka Dolina*, chroniący urozmaicony krajobraz z dolinami i wąwozami porośniętymi lasami jaworowo-dębowymi z bukiem.

Szczególnym celem ochrony **Krzczonowskiego Parku Krajobrazowego** jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska centralnej części Wyżyny Lubelskiej ze szczególnym uwzględnieniem bogatej rzeźby lessowej oraz cennych przyrodniczo kompleksów leśnych Wyniosłości Giełczewskiej. Krajobraz parku charakteryzują faliste wzniesienia, głęboko wcięte doliny rzek i wąwozy erozyjne. Występują tu liczne i rozległe doliny denudacyjne, wąwozy lessowe oraz zgrupowanie kilkunastu ostańców denudacyjnych, wyniesionych w formie wzgórz o wysokości ok. 300 m n.p.m. Teren parku obejmuje 12 421 ha powierzchni, natomiast otulina zajmuje 13 854 ha. Na terenie powiatu krasnostawskiego park zajmuje jedynie niewielki obszar należący do gminy Żółkiewka, a fragment jego otuliny znajduje się w granicach administracyjnych gminy Fajstławice.

Obszary chronionego krajobrazu to tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. **Grabowiecko-Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu** obejmuje teren o powierzchni 25 740,82 ha i położony jest powiecie krasnostawskim (na terenie miasta Krasnystaw, gminy Kraśniczyn i gminy wiejskiej Krasnystaw), chełmskim i zamojskim. Obszar składa się z dwóch enklaw przedzielonych Skierbieszowskim Parkiem Krajobrazowym. Zachodnią i środkową część obszaru obejmuje bardzo bogato urzeźbiony i niezwykle malowniczy teren Wyniosłości Giełczewskiej i Działów Grabowieckich, porozcinany dolinami rzek: Wojsławki i Żółkiewki. Wschodnia część to równinny obszar Obniżenia Dubienki z dolinami rzek Wełnianki oraz Bugu. Urozmaicona rzeźba terenu, o bardzo dużych walorach krajobrazowych charakteryzuje się systemem suchych dolinek i wąwozów wyrzeźbionych w podłożu lessowym. **Pawłowski Obszar**

Chronionego Krajobrazu obejmuje dolinę Dorohuczcy, otoczoną wzniesieniami kredowymi z półkolistym pierścieniem lasów otaczającym miejscowość Pawłów, zwarty i dość duży kompleks stawów rybnych w rejonie Kaniego oraz fragment doliny i rzeki Wieprz na północ od Izbicy. Spełnia rolę lokalnego korytarza ekologicznego i łącznika między Nadwieprzańskim Parkiem Krajobrazowym a Skierbieszowskim Parkiem Krajobrazowym. Istotnym zadaniem obszaru jest łagodzenie i zapobieganie niekorzystnym wpływom wywieranym przez przemysł na środowisko przyrodnicze.

Obszary wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi i krajobrazowymi objęto ochroną rezerwatową - na analizowanym obszarze ustanowiono dwa **rezerwaty przyrody**:

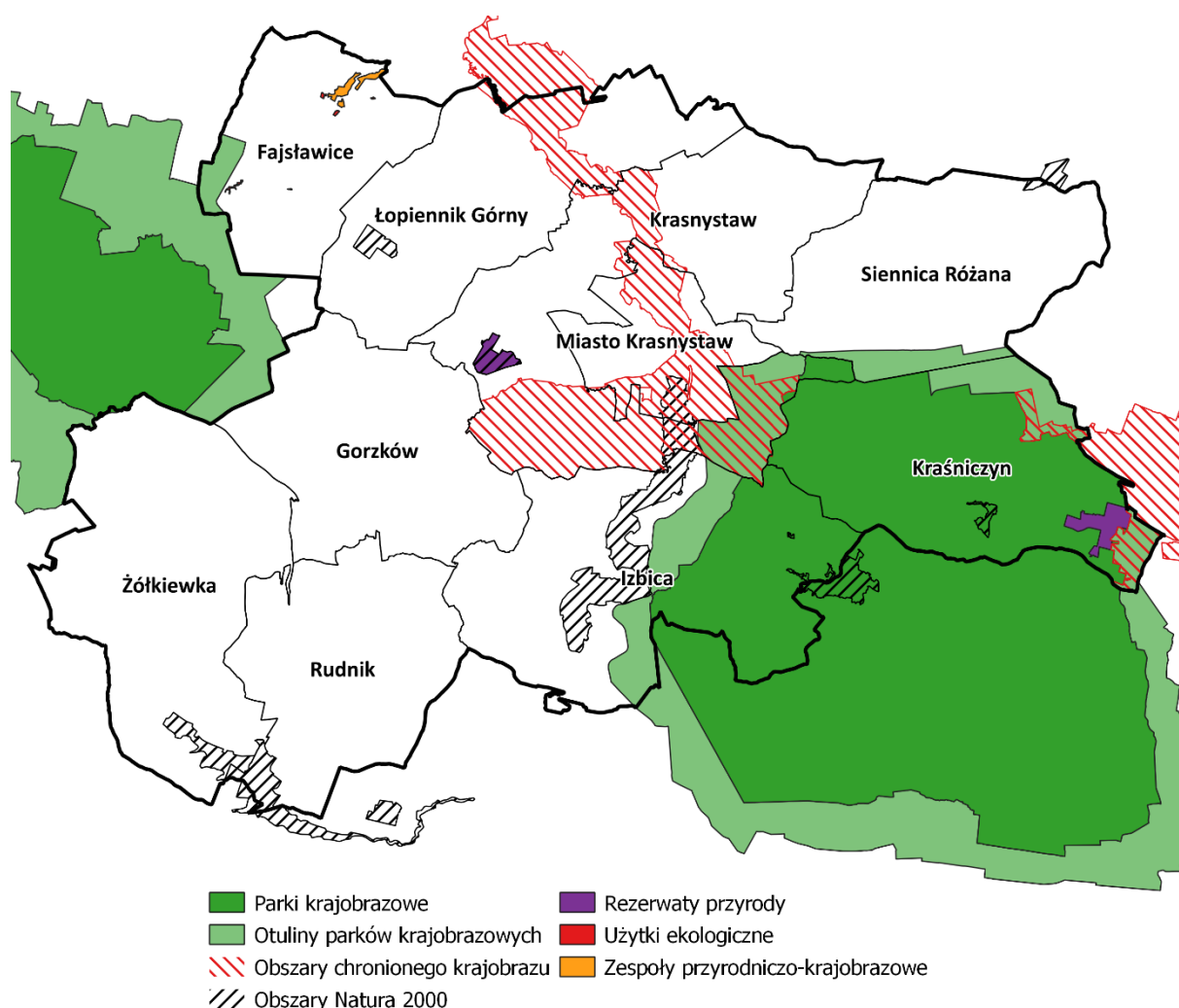
- **rezerwat krajobrazowy *Głęboka Dolina*** (gmina Kraśniczyn), który został utworzony w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych malowniczych rozcięć erozyjnych w postaci dolin z wąwozami oraz lasów jaworowo-dębowych z bukiem występującym na granicy zasięgu;
- **rezerwat krajobrazowo – leśny *Wodny Dół*** (gmina Krasnystaw), którego celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych szczególnego krajobrazu Wyniosłości Giełczewskiej, w tym malowniczych rozcięć erozyjnych pokrytych lasem z występującymi rzadkimi i chronionymi roślinami (paprotka zwyczajna, zawilec żółty, przylaszczka pospolita, podkolan biały, gnieźnik leśny).

W celu zachowania lub odtworzenia siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt na terenie powiatu, w ramach europejskiego programu Natura 2000, utworzono 7 **specjalnych obszarów ochrony**:

- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Izbicki Przełom Wieprza*** – obszar obejmuje fragment naturalnej doliny Wieprza, ważny dla zachowania siedlisk podmokłych i okresowo podtapianych łąk oraz bogactwa gatunków roślin i zwierząt;
- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Wodny Dół*** – obszar obejmuje głęboko wcięte wąwozy i doliny lessowe, a jego drzewostan reprezentowany jest głównie przez zespół grądu kontynentalnego;
- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Siennica Różana*** – obszar występowania dobrze zachowanych grądów z licznym występowaniem obuwika pospolitego oraz jedno z najliczniejszych w regionie stanowisko jelonka rogacza;
- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Łopiennik*** – obszar występowania dobrze zachowanych grądów środkowoeuropejskich i subkontynentalnych z licznym występowaniem obuwika pospolitego;
- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Łętowni*** - obszar rozległych łąk i torfowisk obejmujących dolinę rzeki Łętowni z obfitym występowaniem dzięgła łąkowego i brzozy niskiej
- ***Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Las Orłowski*** – obszar chroniony ze względu na zachowanie dobrze wykształconego grądu subkontynentalnego z udziałem buka, będącego tu na granicy swego zasięgu oraz populacji obuwika pospolitego i lnu złocistego;

- **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Drewniki** – głównym przedmiotem ochrony w obszarze jest grąd subkontynentalny z panującym w drzewostanie bukiem i grabem.

W celu ochrony pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej oraz cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, na terenie powiatu krasnostawskiego utworzono 5 **użytków ekologicznych**: *Wąwóz Zagajnik* w Siedliskach Pierwszych, *Źródlika Marianki* w Suchodołach, *Wąwóz Siedliska koło ujęcia wody* w Siedliskach Pierwszych, *Kamieniołom* w Woli Idzikowskiej, *Łęg Olszowy koło źródła Krynicy* w Fajstawicach oraz **zespół przyrodniczo-krajobrazowy Dolina Marianki**. Ponadto na terenie powiatu znajduje się 80 **pomników przyrody**, reprezentowanych przez okazałe drzewa lub ich grupy, głównie: lipy drobnolistne, dęby szypułkowe, jesiony wyniosłe.

Mapa 3. Obszary chronione na terenie powiatu krasnostawskiego

Źródło: Opracowanie własne.

Ważnym elementem obszarów chronionych Sieci Natura 2000 są **korytarze ekologiczne**, czyli obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów pomiędzy siedliskami. Dla całego obszaru Polski opracowano sieć korytarzy ekologicznych, która obejmuje korytarze główne (o znaczeniu międzynarodowym, a nawet kontynentalnym) oraz uzupełniające je korytarze krajowe i lokalne. Mapa korytarzy ekologicznych z 2011 r. wyróżnia siedem

korytarzy głównych, które stanowią odcinki korytarzy paneuropejskich, a ich rolą jest zapewnienie łączności ekologicznej w skali kraju i kontynentu. Wśród nich, ze względu na charakter powiązania oraz rodzaj gatunków migrujących, wyróżnia się korytarze leśne, dolinne, rzeczne i kserotermiczne. Przez obszar powiatu krasnostawskiego przebiegają dwa korytarze ekologiczne o istotnym znaczeniu dla krajowych i europejskich powiązań przyrodniczych: **Korytarz Południowo-Centralny**, który łączy Roztocze z Lasami Janowskimi, Puszcą Sandomierską i Świętokrzyską, Przedborskim Parkiem Krajobrazowym i Załęczańskim Parkiem Krajobrazowym oraz **Korytarz Wschodni**, łączący lasy wzdłuż wschodniej granicy kraju, który rozpoczyna się na Polesiu i biegnie wzdłuż Bugu do Strzeleckiego Parku Krajobrazowego, a następnie do Chełmskiego Parku Krajobrazowego, Poleskiego Parku Narodowego, Lasów Sobiborskich, Parku Krajobrazowego Podlaski Przełom Bugu i Lasów Mielnickich, gdzie dołącza do Korytarza Północno-Centralnego. Ponadto, korytarze o znaczeniu regionalnym i lokalnym zostały wyznaczone w trakcie opracowywania dokumentacji związanej z planowaniem przestrzennym województwa oraz poszczególnych gmin.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Początki powiatu krasnostawskiego sięgają I połowy XV w., kiedy to w 1433 r. król Władysław Jagiełło powierzył urząd starosty krasnostawskiego Janowi Hryćko Kierdejowi z Pomorza. Równie odległe korzenie ma wiele miejscowości powiatu krasnostawskiego, w szczególności jego stolica – Krasnystaw. Początek miastu dał jedenastowieczny gród obronny Szczekarzew, który 1 marca 1394 r. uzyskał od Władysława Jagiełły prawa miejskie. Pod względem bogactwa dóbr kultury powiat krasnostawski charakteryzuje się dużą zasobnością, stanowiącą znaczącą część potencjału kulturowego Lubelszczyzny. Mimo wojen i ogromnych zniszczeń zachowały się tu ślady bytności (materialne lub tylko mentalne) wielu narodowości i kultur: Żydów, wyznawców prawosławia, unitów, arian, protestantów, Tatarów i Ormian.

Zgodnie z wykazem zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych i zabytków archeologicznych województwa lubelskiego, prowadzonym przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na terenie powiatu znajdują się **82 zabytki architektury i budownictwa** oraz **8 zabytków archeologicznych**. Do grupy najliczniej reprezentowanych obiektów zabytkowych należą obiekty sakralne (kościół, cerkwie), zespoły pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe oraz cmentarze.

Do najatrakcyjniejszych pod względem historycznym i turystycznym zabytków architektury na terenie powiatu należą:

- ruiny późnorennesansowego zamku szlacheckiego w miejscowości Krupe (gmina Krasnystaw);
- pochodzący z przełomu XVII i XVIII w. barokowy zespół kolegium jezuitów w Krasnymstawie, w skład którego wchodzi: kolegium pojezuickie, kościół św. Franciszka Ksawerego, pałacyk biskupi, wikariat i seminarium;
- średniowieczny układ urbanistyczny Krasnegostawu wraz z zabytkowymi kamienicami;

- zespół poaugustiański w Krasnymstawie składający się z części dawnej, czyli kościoła i klasztoru, oraz nowej, czyli kościoła Trójcy Przenajświętszej i nowego klasztoru poaugustiańskiego;
- kościoły parafialne w Fajstławicach, Gorzkowie, Orłowie Murowanym, Tarnogórze, Surhowie, Borowicy, Płonce, Bończy, Łopienniku Górnym, Siennicy Różanej, Chłaniowie i Żółkiewce oraz
- liczne zespoły pałacowe i dworskie z zabudowaniami folwarcznymi i parkami (m.in. w Stryjowie, Olszance, Surhowie, Tarnogórze).

Obiekty zabytkowe z terenu powiatu niewątpliwie świadczą o bogatej przeszłości historycznej badanego obszaru i stanowią potencjał do rozwoju branży turystycznej. Niestety wiele obiektów znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga szerokich prac konserwatorsko-remontowych. Zły stan zachowania cechuje przede wszystkim obiekty będące własnością prywatną. Sytuacja ta negatywnie wpływa na wykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego i bogatych zasobów kulturalnych i historycznych powiatu.

Tabela 4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych położone na terenie powiatu krasnostawskiego

Gmina	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
Fajstławice	Boniewo	cmentarz wojenny z I wojny światowej wraz z kaplicą cmentarną	A/1629
	Fajstławice	kościół parafialny pw. św. Jana Nepomucena z wystrojem wnętrza, dzwonnica, pomnikami i drzewostanem w obrębie cmentarza kościelnego	A/391
	Fajstławice	zespół dworsko-parkowy (dwór, bramy wjazdowe – główna i boczna, bramki wschodnia i zachodnia, park krajobrazowy wraz z dwoma kasztanowcami i szpalerem kasztanowców)	A/1108
	Siedliska	zespół dworsko-parkowy (dwór, dawna oficyna dworska, gorzelnia, park)	A/719
	Suchodoły	zespół podworski (dwór, pozostałość parku z aleją dojazdową, drzewostanem, stawem z wyspą, spichlerz)	A/753
Gorzków	Gorzków	kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica – brama, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego	A/395
	Gorzków	cmentarz grzebalny rzymskokatolicki, kaplica grobowa, mur ogrodzeniowy, drzewostan i nagrobki	A/1186
	Wielkopole, Wiśniów	zespół dworski (dwór, park krajobrazowy, ogrody użytkowe, część gospodarcza z czterema budynkami gospodarczymi oraz młyn)	A/1188
Izbica	Dworzyska	zespół dworski (dwór, park oraz spichlerz)	A/1183
	Izbica	cmentarz grzebalny żydowski	A/1181
	Izbica	cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/1180
	Orłów Murowany	kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Kajetana z wyposażeniem wnętrza i cmentarz przykościelny	A/1127
	Orłów Murowany	zespół pałacowo-parkowy (pałac, dwie oficyny, park, aleja dojazdowa do zespołu)	A/1125
	Orłów Murowany Kolonia	ruiny dawnego zamku wraz ze wzgórzem i czworobokiem wałów i fos	A/1126
	Ostrzyca	ogród dworski	A/1191
	Stryjów	zespół pałacowo – parkowy (pałac i park)	A/445

	Tarnogóra	zespół pałacowo-parkowy (pałac, park, aleja dojazdowa, podjazd, fragmenty ogrodzenia)	A/149	
	Tarnogóra	cmentarz grzebalny wraz z ogrodzeniem, drzewostanem i nagrobkami	A/1184	
	Tarnogóra	kościół parafialny pw. św. Zofii z wyposażeniem w zabytki ruchome, dzwonnica, mur cmentarza kościelnego z dwiema kapliczkami, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego	A/95	
	Tarnogóra Kolonia	cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/1178	
	Tarzyniechy	cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/1179	
	Wirkowice	park krajobrazowy	A/1189	
Krasnystaw (gmina miejska)	Krasnystaw	układ urbanistyczny miasta Krasnegostawu	A/628	
	Krasnystaw	zespół klasztorny poaugustiański, tzw. nowy (kościół pw. Trójcy Przenajświętszej, klasztor, dzwonnica, mur z kaplicami, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego)	A/382	
	Krasnystaw	zespół klasztorny poaugustiański, tzw. stary (kościół pw. Świętej Trójcy - obecnie budynek szkolny, klasztor)	A/383	
	Krasnystaw	dawny spichlerz z wystrojem architektonicznym wraz z najbliższym otoczeniem	A/453	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 1)	A/376	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 2)	A/375	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 3)	A/369	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 4)	A/368	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 5)	A/367	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 6)	A/366	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 7)	A/365	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 8)	A/364	
	Krasnystaw	kamienica (Plac 3 Maja 11)	A/363	
	Krasnystaw	kamienica - dawny „Dom Sejmikowy” (Plac 3 Maja 29)	A/231	
	Krasnystaw	zespół klasztorny pojezuicki z kościołem pw. św. Franciszka Ksawerego (kościół z wyposażeniem w zabytki ruchome, klasztor, dziedziniec dawnego klasztoru, kapliczka przed kościołem, pałac biskupi, dawne seminarium, dawny wikariat, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego)	A/147	
	Krasnystaw	cmentarz rzymskokatolicki i prawosławny	A/1147	
	Krasnystaw	budynek tzw. „Jatki Miejskie"	A/241	
	Krasnystaw	dwór w dawnym zespole dworskofolwarcznym „Starostwo"	A/88	
	Krasnystaw (gmina wiejska)	Krupe	zespół zamkowo-dworski (ruiny zamku, pozostałości fortyfikacji w postaci ruin murów, fos i wałów, dwór, park i stawy, brama wjazdowa, wozownia na terenie zespołu zamkowo-dworskiego)	A/309
		Krupe	dawna cerkiew prawosławna - obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Matki Boskiej Częstochowskiej wraz z otaczającym drzewostanem	A/1154
Krynica		grobowiec tzw. grobisko wraz ze wzniesieniem, na którym jest usytuowany	A/455	
Tuligłowy		wiatrak „koźlak"	A/1156	
Kraśniczyn	Bończa	dawny zbór kalwiński - obecnie kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika wraz z wystrojem wewnętrznym, dzwonnica – brama, drzewostan w granicach cmentarza kościelnego	A/442	
	Bończa	zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	A/953	
	Bończa	cerkiew prawosławna pw. Opieki Matki Bożej	A/281	
	Kraśniczyn	dawny zajazd wraz z najbliższym otoczeniem	A/454	

Łopiennik Górny	Surhów	kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny i św. Łukasza Ewangelisty wraz z wyposażeniem wnętrza, ogrodzenie z czterema narożnymi kapliczkami, starodrzew w granicach cmentarza przykościelnego, stara plebania	A/252
	Surhów	zespół pałacowo-parkowy (pałac z wystrojem architektoniczno-sztukatorskim i polichromią wnętrz, najbliższe otoczenie pałacu ze śladami podjazdu)	A/456
	Surhów	cmentarz grzebalny rzymskokatolicki	A/218
	Stara Wieś	dawna cerkiew greckokatolicka - obecnie kościół rzymskokatolicki pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła wraz z wyposażeniem wnętrza	A/1160
	Borowica	kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego z wyposażeniem wnętrza i otoczenie z drzewostanem	A/89
	Łopiennik Dolny	zespół dworsko-parkowy,	A/941
	Łopiennik Górny	kościół paraf. pw. św. Bartłomieja Apostoła	A/189
	Łopiennik Górny	cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/393
	Nowiny	zespół dworsko-parkowy	A/220
	Olszanka	zespół pałacowo-parkowy (pałac i park, stajnia cugowa)	A/402
	Żulin	pozostałości parku dworskiego	A/2
	Rudnik	Bzowiec	park dworski
Bzowiec		cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/1182
Maszów Dolny		zespół dworsko-parkowy (dwór, park, kapliczka)	A/1195
Maszów Górny		zespół dworski (dwór, budynki gospodarcze wraz z towarzyszącą zielenią, ogród spacerowy, ogrody użytkowe)	A/1190
Płonka		park	A/1196
Płonka		cmentarz grzebalny „stary” rzymskokatolicki wraz z drzewostanem i nagrobkami	A/1185
Płonka		kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny z wyposażeniem wnętrza, otoczenie w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica	A/96
Wierzbica		zespół dworsko-parkowy (dwór i park ze stawami i aleją dojazdową)	A/1198
Siennica Różana	Siennica Różana	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny wraz z wystrojem wnętrza, mur z kapliczkami, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego	A/394
	Siennica Różana	założenie dworsko-parkowe (dawny dwór, układ zieleni, starodrzew, układ wodny)	A/1130
	Siennica Różana	dawny zajazd	A/446
	Wierzchowiny	założenie parkowe	A/1132
	Zagroda	zajazd	A/1141
	Zagroda	park dworski w granicach dawnego założenia dworsko-parkowego	A/1146
	Żdzanne	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła (dawna cerkiew unicka) wraz z wystrojem wnętrza, dzwonnica, plebania, drzewostan w obrębie cmentarza kościelnego	A/397
Żółkiewka	Chłaniów	kościół parafialny pw. św. Mateusza Apostoła i Ewangelisty z wyposażeniem wnętrza, otoczeniem z zadrzewieniem w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica	A/90
	Chłaniów	cmentarz grzebalny rzymskokatolicki, kaplica cmentarna, ogrodzenie, drzewostan i nagrobki	A/1187
	Dąbie	zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	A/407
	Olchowiec	zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	A/1194

Wola Żółkiewska	zespół dworski (dwór, oficyna, stajnia, rządcówka, mur przyporowy, park wraz ze stawami)	A/1193
Zaburze	tz. "Wronówka" - dworek i ogród spacerowo-użytkowy	A/1192
Zaburze	zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	A/1199
Żółkiewka	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca z wystrojem wnętrza i wyposażeniem, dzwonnica - brama, mur otaczający cmentarz kościelny, drzewostan w obrębie muru	A/398

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Obwieszczenie Nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 22 stycznia 2020 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

Obszar powiatu wyróżnia również występowanie ośmiu zabytków archeologicznych. Są to kopce ziemne i cmentarzyska kurhanowe.

Tabela 5. Zabytki wpisane do rejestru zabytków archeologicznych położone na terenie powiatu krasnostawskiego

Gmina	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru
Krasnystaw	Józefów	2 kopce ziemne (mogiły)	C/55
	Józefów	kopiec ziemny (mogiła) tz. „Mogiła Szwedzka”	C/56
	Siennica Nadolna	kopiec ziemny	C/32
	Widniówka Kolonia	cmentarzysko kurhanowe (stanowisko archeologiczne nr AZP 83-86/1-1)	C/162
	Widniówka Kolonia	cmentarzysko kurhanowe (stanowisko archeologiczne nr AZP 83-86/2-3)	C/166
	Widniówka Kolonia	cmentarzysko kurhanowe (stanowisko archeologiczne nr AZP 83-86/6-7)	C/167
	Widniówka Kolonia	cmentarzysko kurhanowe (stanowisko archeologiczne nr AZP 83-86/4-5)	C/171
	Widniówka Kolonia	cmentarzysko kurhanowe (stanowisko archeologiczne nr AZP 83-86/46-17)	C/172

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Obwieszczenie Nr 1/2020 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 22 stycznia 2020 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Powiat krasnostawski jest położony w centralnej części województwa lubelskiego w trójkącie pomiędzy Lublinem, Chełmem i Zamościem, w bliskiej odległości od Portu Lotniczego Lublin w Świdniku oraz przejść granicznych z Ukrainą.

Ziemia krasnostawska wyróżnia się urozmaiconym ukształtowaniem terenu – powiat położony jest na terenie Wyżyny Lubelskiej oraz Polesia Wołyńskiego i obejmuje swym zasięgiem następujące jednostki geomorfologiczne: Wyniosłość Giełczewską, Działy Grabowieckie, Płaskowyż Świdnicki, Padół Zamojski, Obniżenie Dorohuskie i Pagóry Chełmskie. Cały obszar powiatu krasnostawskiego leży w dorzeczu Wisły, w obrębie rzeki Wieprz i jej dopływów, jednak znaczna część cieków wodnych powiatu prowadzi wody niskiej klasy czystości. Ważny element środowiska przyrodniczego powiatu stanowią Skierbieszowski Park Krajobrazowy oraz dwa Obszary Chronionego Krajobrazu: Grabowiecko-Strzelecki i Pawłowski. Na analizowanym

obszarze znajdują się dwa rezerваты przyrody: rezerwat krajobrazowy Głęboka Dolina oraz rezerwat krajobrazowo – leśny Wodny Dół, użytki ekologiczne, zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz liczne pomniki przyrody.

Na terenie powiatu krasnostawskiego występują surowce mineralne pospolite, głównie kruszywo naturalne (piaski) i surowce ilaste (gliny lessowe), jednak istniejąca baza surowcowa jest obecnie słabo wykorzystywana, a eksploatacja wcześniej rozpoznanych i udokumentowanych złóż została zaniechana. Obecnie eksploatowane są jedynie trzy złoża piasku: Dworzyska i Tarnogóra 2 w gminie Izbica oraz Wola Żulińska w gminie Łopiennik Górny.

Potencjał przyrodniczy powiatu jest znacznie korzystniejszy w porównaniu z innymi regionami województwa lubelskiego. O potencjale rolniczym regionu, wynikającym z warunków naturalnych, świadczy przede wszystkim jeden z najwyższych w województwie wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Gleby występujące na terenie powiatu należą do gleb o najwyższej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej – zdecydowanie przeważają gleby III i IV klasy bonitacyjnej. O dogodnych warunkach do prowadzenia działalności rolniczej (głównie produkcji roślinnej) decydują również korzystne warunki klimatyczne - powiat położony jest w obrębie lubelsko-chełmskiej dzielnicy klimatycznej, odznaczającej się najwyższymi w regionie wartościami usłonecznienia względnego w okresie letnim oraz wyjątkowo długim okresem wegetacyjnym.

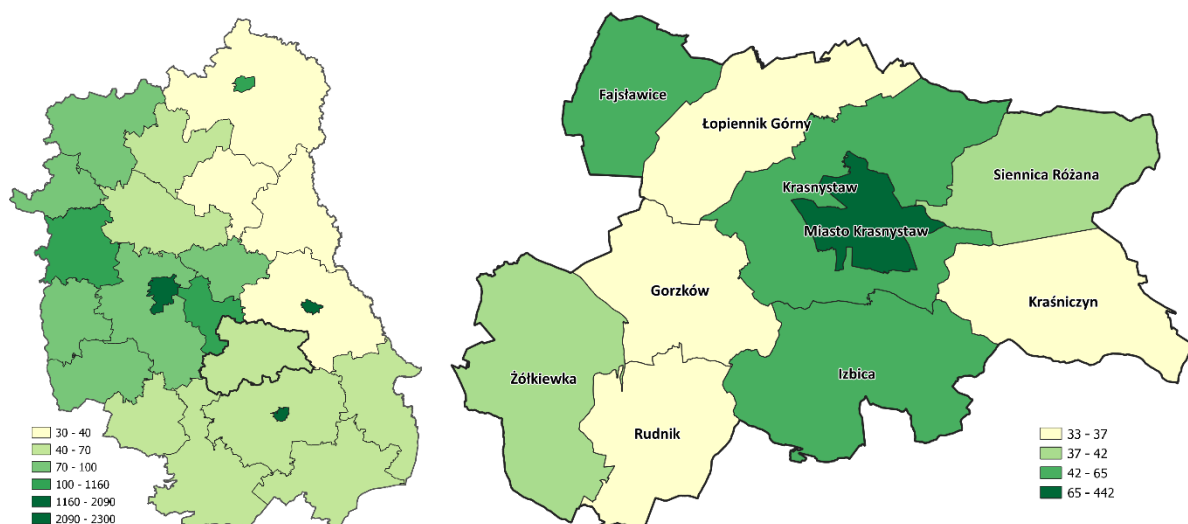
Pod względem bogactwa dóbr kultury powiat krasnostawski charakteryzuje się dużą zasobnością – na jego terenie znajdują liczne zabytki architektury i budownictwa. Do grupy najliczniej reprezentowanych obiektów zabytkowych należą obiekty sakralne (kościóły, cerkwie), zespoły pałacowo-parkowe i dworsko-parkowe oraz cmentarze. Niestety wiele obiektów znajduje się w złym stanie technicznym i wymaga szerokich prac konserwatorsko-remontowych, co negatywnie wpływa na wykorzystanie istniejącego potencjału turystycznego i bogatych zasobów kulturalnych i historycznych powiatu.

2. DEMOGRAFIA I RYNEK PRACY

Ludność uznawana jest za jeden z najważniejszych zasobów lokalnych, zaś czynnik ludzki za podstawowe źródło szeroko pojętego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz ważny czynnik konkurencyjności. Liczba i struktura ludności, będące następstwem procesów demograficznych zachodzących na danym obszarze, w znacznym stopniu wpływają na całokształt procesów społecznych i ekonomicznych powiatu. Analiza przemian w sferze demografii stanowi podstawę wszelkich ocen sytuacji społeczno-gospodarczej oraz analiz konkurencyjności, jak również jest jedną z najważniejszych przesłanek podejmowania decyzji związanych z polityką lokalną i regionalną.

LICZBA LUDNOŚCI

Według danych przekazanych przed gminy wchodzące w skład powiatu krasnostawskiego w 2020 r. obszar powiatu zamieszkiwało łącznie **62 811 osób**. Największy odsetek ludności stanowili mieszkańcy gminy miejskiej Krasnystaw (28,8%), a najmniejszy gminy Rudnik (4,9%). Obszar powiatu wyróżnia stosunkowo **niski wskaźnik gęstości zaludnienia**, który w 2020 r. wynosił 61 osób/km². Do jednostek charakteryzujących się najniższą gęstością zaludnienia – poniżej 40 osób/km² – zaliczają się gminy Kraśniczyn (33 osoby/km²), Rudnik (34 osoby/km²), Gorzków (36 osób/km²) oraz Łopiennik Górny (36 osób/km²). Biorąc natomiast pod uwagę dane GUS dostępne dla wszystkich jednostek z obszaru województwa, należy zauważyć, że według stanu na koniec 2019 r. ludność zamieszkująca powiat krasnostawski stanowiła zaledwie 3% ludności województwa lubelskiego, co uplasowało powiat na 12. miejscu w regionie (wyłączywszy miasta na prawach powiatu). Wskaźnik gęstości zaludnienia wynoszący w 2019 r. 61 osób/km² był zdecydowanie niższy od średniej dla województwa lubelskiego (84 osoby/km²) i kraju (123 osoby/km²).

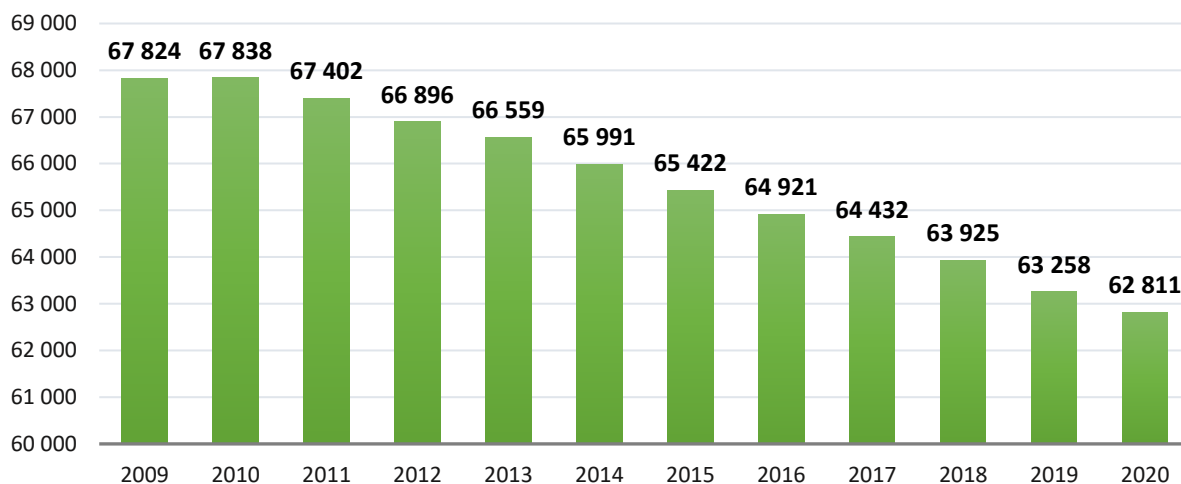

Mapa 4. Gęstość zaludnienia w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (osoba/km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na przestrzeni ostatnich lat w powiecie krasnostawskim odnotowuje się systematyczny **spadek liczby ludności** – w latach 2009-2019 liczba mieszkańców tego terenu zmniejszyła się o 4 566 osób, co stanowi 6,7% ludności zamieszkującej powiat w 2009 r. i jest najwyższym spadkiem w skali regionu (wśród powiatów ziemskich). Powyższy trend potwierdzają również dane przekazane przez gminy powiatu krasnostawskiego dotyczące stanu ludności na koniec 2020 r. – w ciągu ostatniego roku liczba mieszkańców powiatu zmniejszyła się o 447 osób.

W samym powiecie w latach 2009-2020 najwyższy ubytek ludności odnotowano w gminie miejskiej Krasnostaw (1 219 osób) oraz w gminie Żółkiewka (606 osób), natomiast w odniesieniu do liczby ludności z 2009 r. najwyższy procentowy spadek mieszkańców nastąpił w gminie Kraśniczyn (12,2% mieszkańców z 2009 r.) oraz gminie Gorzków (11,5% mieszkańców z 2009 r.). Ponadto, zgodnie z prognozą demograficzną dla województwa lubelskiego, nastąpi dalszy spadek liczby ludności powiatu – w 2030 r. obszar analizy będzie zamieszkiwało 58 303 osób, czyli o 7,2% ludności mniej w porównaniu do roku 2020. Największy prognozowany spadek dotyczy gminy Rudnik (o 13,0%), a najmniejszy gminy Łopiennik Górny (3,0%). Przyczyn wyludniania się powiatu krasnostawskiego należy upatrywać w niekorzystnych wartościach przyrostu naturalnego oraz migracji mieszkańców.

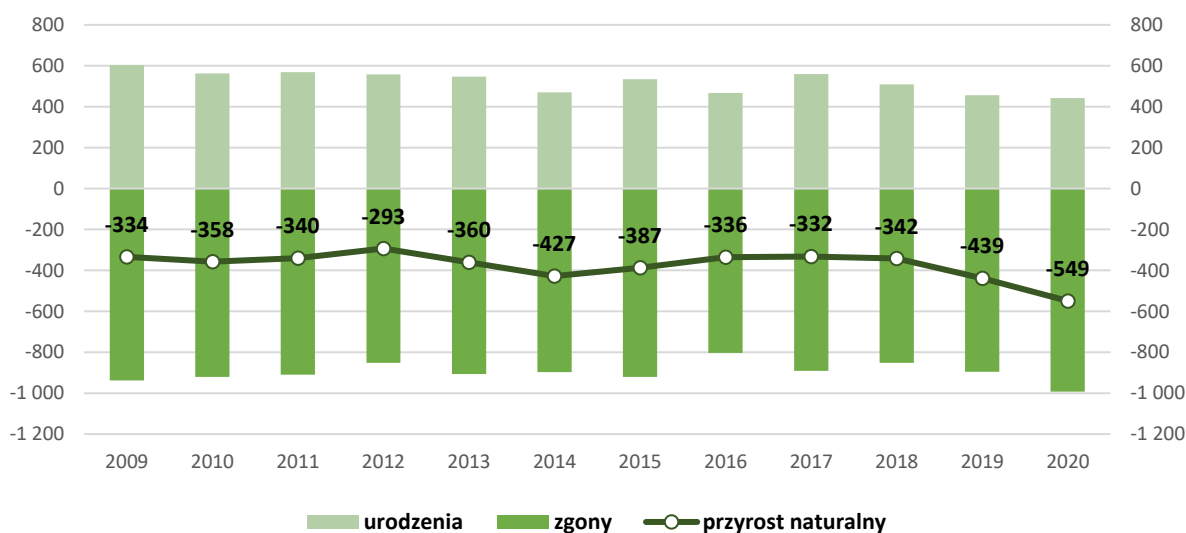

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2009-2020 w powiecie krasnostawskim (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

PRZYROST NATURALNY I MIGRACJE

Jednym z głównych czynników decydujących o liczbie ludności jest przyrost naturalny, który stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów. Zgodnie z danymi przekazanymi przez gminy powiatu krasnostawskiego w 2020 r. po raz kolejny w powiecie krasnostawskim odnotowano **ujemny przyrost naturalny**, w wyniku którego liczba mieszkańców zmalała o 549 osób. W 2020 r. we wszystkich gminach powiatu krasnostawskiego przyrost naturalny przyjął wartości ujemne, a na przestrzeni ostatnich lat (2009-2020) wzrost przyrostu naturalnego zaobserwowano jedynie w gminie Gorzków (38).

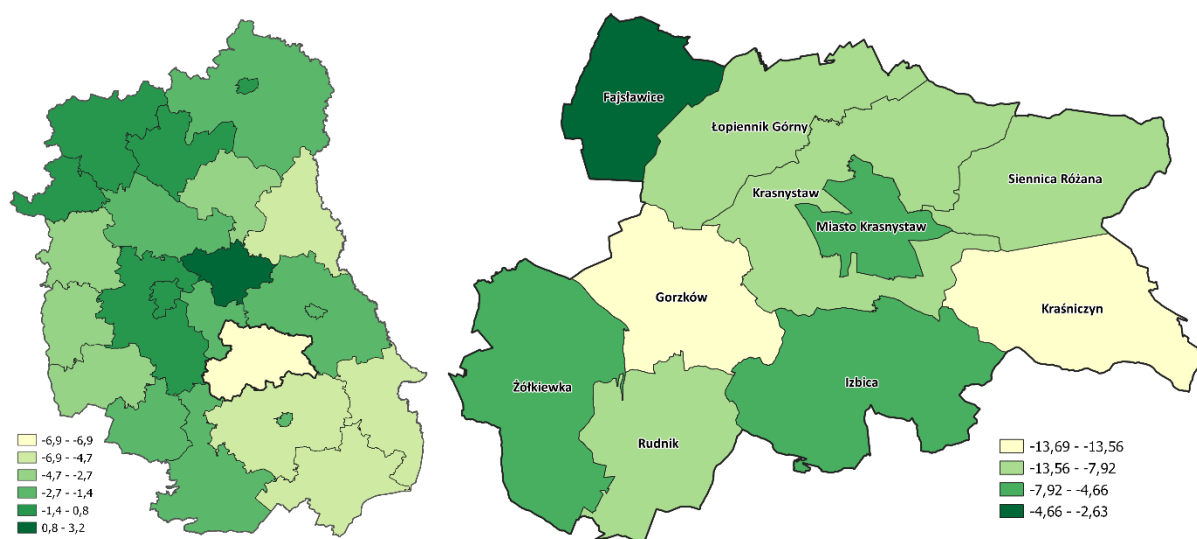
Wykres 2. Saldo przyrostu naturalnego w latach 2009-2020 w powiecie krasnostawskim (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Natomiast biorąc pod uwagę dane GUS dostępne dla wszystkich jednostek samorządowych w regionie, należy zauważyć, że w 2019 r. powiat – z wynikiem minus 439 osób - osiągnął drugą pod względem wielkości ujemną wartość przyrostu naturalnego wśród powiatów ziemskich –

niższy wskaźnik odnotowano jedynie w powiecie zamojskim (minus 500). Warto przy tym zauważyć, iż w 2019 r. tylko w trzech powiatach ziemskich województwa lubelskiego przyrost naturalny przyjął wartość dodatnią – w powiecie łęczyńskim (183), lubelskim (118) i łukowskim (69). Na przestrzeni ostatniej dekady przyrost naturalny w powiecie krasnostawskim zmniejszył się o 105 osób, co plasuje powiat w połowie stawki powiatów ziemskich – od 2009 r. jedynie trzy powiaty odnotowały wzrost przyrostu naturalnego (powiat lubelski, łęczyński i janowski).

Współczynnik przyrostu naturalnego⁸ w powiecie krasnostawskim w 2019 r. wyniósł minus 6,9‰ (wobec minus 1,8‰ w województwie lubelskim i minus 0,9‰ w kraju) i był najniższy w całym regionie. Największy ubytek naturalny nastąpił w gminie Kraśniczyn (minus 13,7‰) i gminie Gorzków (minus 13,6‰), zaś najmniejszy w gminie Fajstławice (minus 2,6‰). Niekorzystną sytuację demograficzną potwierdzają również dane przekazane przez gminy – w 2020 r. współczynnik przyrostu naturalnego w powiecie znacznie się zmniejszył i wyniósł minus 8,7‰.

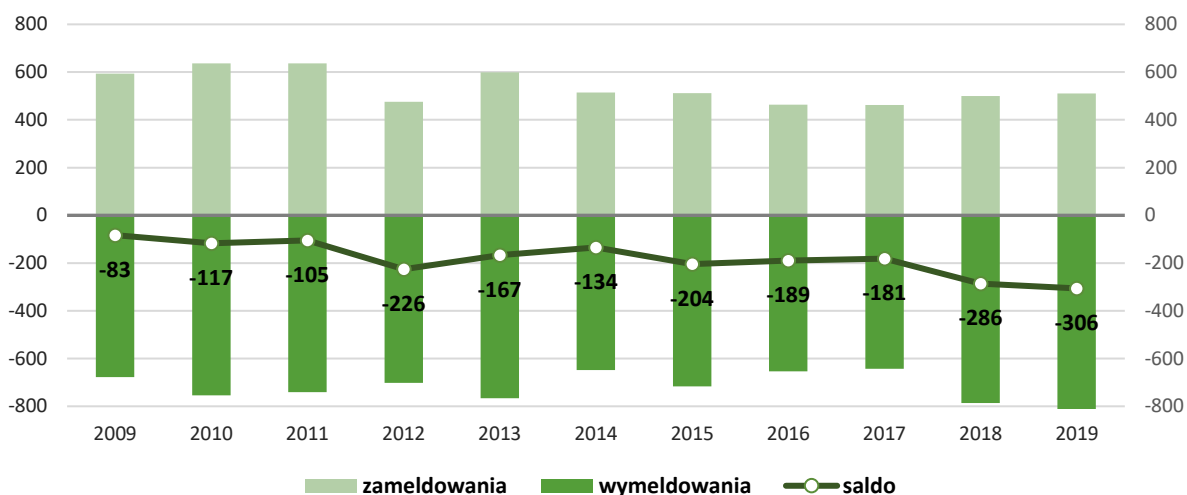

Mapa 5. Współczynnik przyrostu naturalnego w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Problemem w odniesieniu do sytuacji demograficznej powiatu jest także **odpływ migracyjny ludności**. Saldo migracji od 2009 r. w powiecie krasnostawskim niezmiennie przyjmuje wartości ujemne – w 2019 r. powiat z wartością minus 306 osób uplasował się na 12. miejscu wśród powiatów ziemskich Lubelszczyzny. Wśród gmin powiatu jedynie w gminie Siennica Różana zanotowano dodatnią wartość salda migracji, przy czym należy też podkreślić, iż była to jedna z dwóch gmin powiatu, obok gminy Kraśniczyn, w których na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat wartość salda migracji uległa poprawie. Najmniej korzystnie sytuacja przedstawia się w gminie miejskiej Krasnystaw, gdzie w 2019 r. saldo migracji wyniosło minus 111 osób i w porównaniu z 2009 r. zmniejszyło się o 83 osoby.

⁸ Stosunek różnicy między liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów do liczby ludności w połowie badanego okresu lub do średniego stanu ludności w tym okresie – wyrażony w ‰ (tj. na 1000 ludności).

Wykres 3. Saldo migracji w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

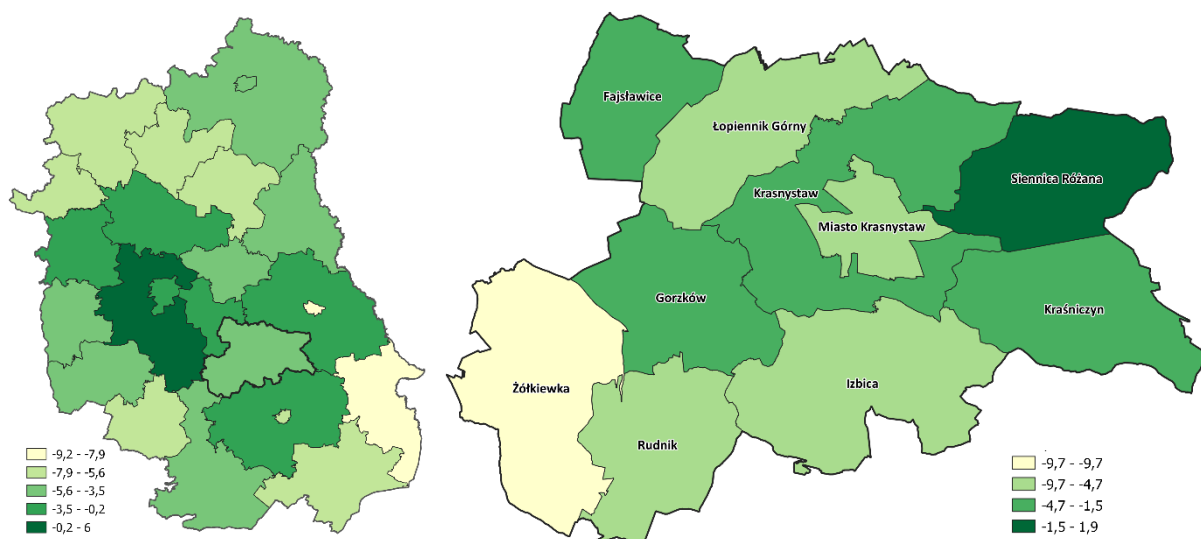
Współczynnik salda migracji⁹ na analizowanym terenie w 2019 r. osiągnął wartość minus 4,8‰ (wobec minus 3,1‰ w województwie), co uplasowało powiat na 11. miejscu w regionie wśród powiatów ziemskich. Największy ubytek ludności w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wyniku ruchu migracyjnego nastąpił w gminie Żółkiewka (minus 9,7‰) i w gminie Izbica (minus 6,9‰). Przyrost liczby mieszkańców odnotowano jedynie w gminie Siennica Różana (1,9‰).

Analiza dostępnych danych wskazuje na to, że do miasta Krasnystaw migrują głównie ludzie z obszarów wiejskich (67,6%% zameldowań w 2019 r.), natomiast emigracja następuje mniej więcej po równo na obszary wiejskie i do miast (odpowiednio 52,6%% i 47,4%% wymeldowań). W przypadku obszaru wiejskiego powiatu 47,8% zameldowanych pochodzi z miast, do miast odpływa natomiast aż 61,9% emigrantów. Na obszarze miasta Krasnystaw oraz otaczających go gmin wiejskich suburbanizacji zaznacza się co prawda relatywnie słabo (jest to charakterystyczne dla mniejszych ośrodków miejskich), natomiast większym problemem jest odpływ migracyjny mieszkańców poza jego obręb, do innych miast kraju lub za granicę. Równolegle obserwowany jest proces napływu ludności wiejskiej do miasta, które w dalszym ciągu dla wielu mieszkańców wsi kojarzy się z większymi możliwościami ekonomicznymi i wyższym poziomem życia.

Ponadto, analiza wartości współczynnika salda migracji stałych dla ekonomicznych grup wieku pokazuje, że wśród migrantów zdecydowanie przeważają osoby w wieku produkcyjnym. Zdecydowana większość, bo aż 19 z 20 powiatów ziemskich województwa lubelskiego traci mieszkańców w wieku produkcyjnym. Powiat krasnostawski – w którym współczynnik salda migracji osób wieku produkcyjnym w 2019 r. osiągnął wartość minus 4,0‰ – znalazł się na 9. miejscu w regionie. Najintensywniejszy ubytek mieszkańców w wieku produkcyjnym cechował powiaty: hrubieszowski (minus 6,2‰), rycki (minus 5,5‰), radzyński (minus 5,3‰) i

⁹ Przyrost/ubytek ludności danej jednostki na skutek migracji przypadający na 1000 mieszkańców tej jednostki/kraju (wg stanu na połowę badanego okresu).

łukowski (minus 5,3‰). Dodatnią wartość wskaźnika odnotowano jedynie w powiecie lubelskim (3,5‰).

Mapa 6. Współczynnik salda migracji w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (%)

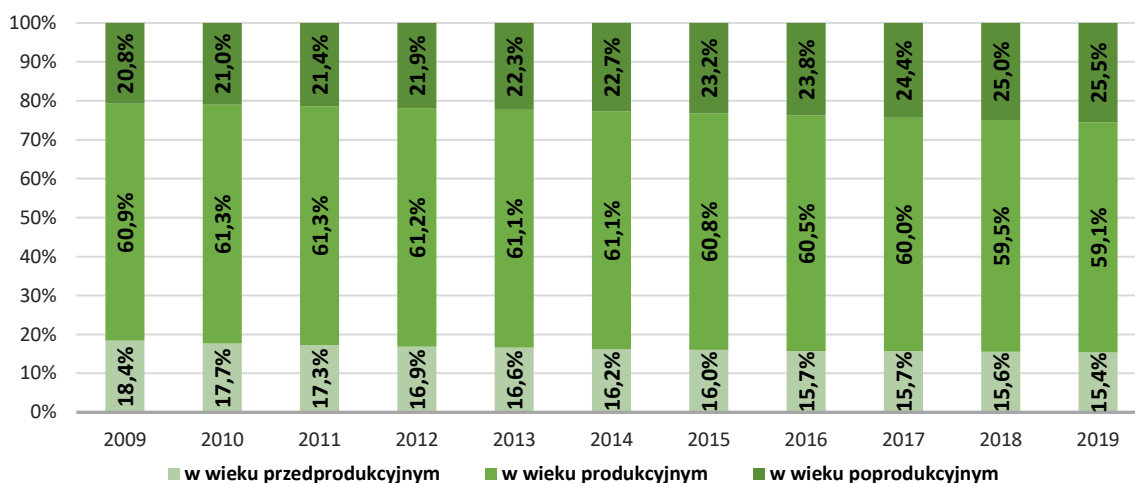
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

STRUKTURA WIEKU I WYKSZTAŁCENIA LUDNOŚCI

Niezwykle istotnym składnikiem potencjału demograficznego jest struktura demograficzna ludności, w tym przede wszystkim struktura wiekowa. Na obszarze powiatu krasnostawskiego w strukturze wieku ludności, według ekonomicznych grup wieku, dominują osoby w wieku produkcyjnym – 51,9%. Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi 15,4%, a w wieku poprodukcyjnym 25,5% mieszkańców powiatu. Proporcje między ludnością w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym zdecydowanie wykazują tendencję **do negatywnego układu** - w skali regionu powiat wyróżnia się najniższym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym, jednym najniższym udziałem osób w wieku produkcyjnym (3. miejsce za powiatami puławskim i świdnickim) oraz najwyższym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym. Ponadto w 2019 r., w porównaniu do roku 2009, nastąpił wzrost odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (o 4,8 pkt proc.), przy jednoczesnym spadku odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 2,9 pkt proc.) i produkcyjnym (o 1,8 pkt proc.), co niewątpliwie świadczy o **postępującym procesie starzenia się społeczeństwa** na tym terenie. Do wzrostu odsetka populacji osób starszych istotnie przyczyniło się obniżenie liczby urodzeń i wydłużanie się przeciętnego trwania życia mieszkańców powiatu. Oczekiwana długość życia w regionie w 2019 r. wyniosła 73,9 lat dla mężczyzn i 82,4 dla kobiet, czyli o odpowiednio 3,1 i 1,9 dłużej niż w roku 2009. Z jednej strony jest to zjawisko korzystne i świadczy o zwiększeniu wykrywalności i leczenia chorób oraz wskazuje na pozytywne zmiany społeczne związane z polepszeniem warunków życia. Jednak z drugiej strony wymaga konieczności zabezpieczenia odpowiednich dla osób starszych rozwiązań oraz usług społecznych i zdrowotnych.

Dodatkowym czynnikiem stymulującym postęp starzenia się populacji powiatu jest niewątpliwie ujemne saldo migracji osób w wieku produkcyjnym.

W skali powiatu najkorzystniejszą strukturę wieku ekonomicznego ludności posiada gmina wiejska Krasnystaw (60,8% ludności w wieku produkcyjnym przy najniższym odsetku osób w wieku poprodukcyjnym – 22,4% oraz najwyższym odsetku osób w wieku przedprodukcyjnym – 16,8%), zaś najmniej korzystną gmina Gorzków (najniższy odsetek osób w wieku produkcyjnym – 56,0%, najwyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – 30,1% oraz jeden z najniższych odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym – 13,9%).

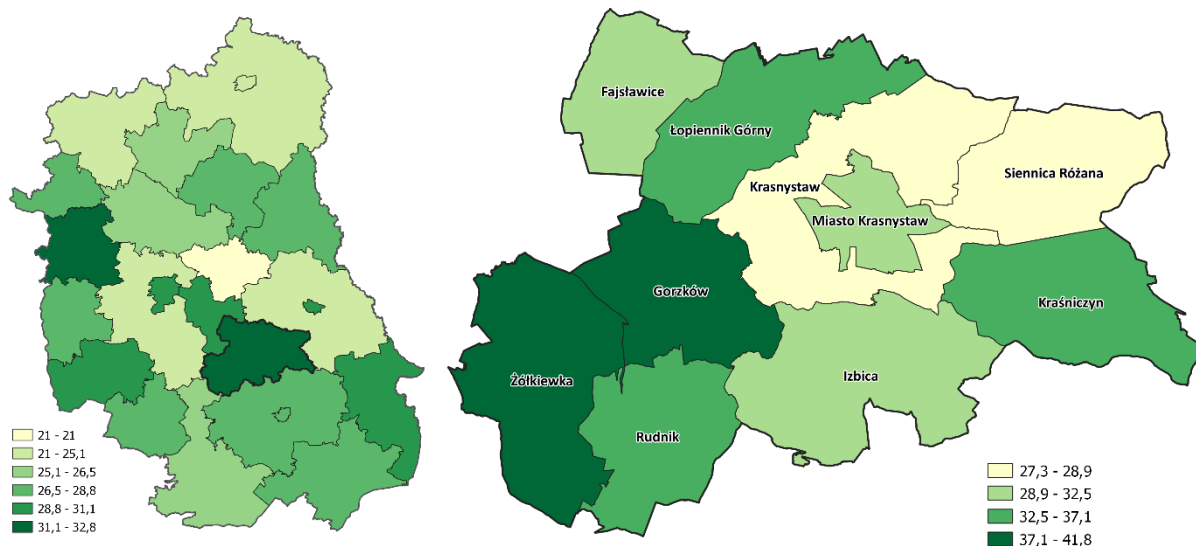

Wykres 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Niekorzystnym odzwierciedleniem powyższych tendencji jest również współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, pokazujący stosunek liczby osób w wieku 65 lat i starszych do liczby osób w wieku produkcyjnym, który w powiecie krasnostawskim w 2019 r. osiągnął wartość 32,8% i był najwyższy w całym województwie. Jednocześnie osoby w wieku 65 lat i starsze stanowią w powiecie 21,5% całkowitej liczby ludności (najwyższa wartość w województwie lubelskim), co oznacza, że **co piąty mieszkaniec powiatu co najmniej 65 lat**. Należy również odnotować, że w porównaniu do roku 2009 wartość obu wskaźników uległa zwiększeniu odpowiednio o 6,9 pkt proc. i 3,9 pkt proc.

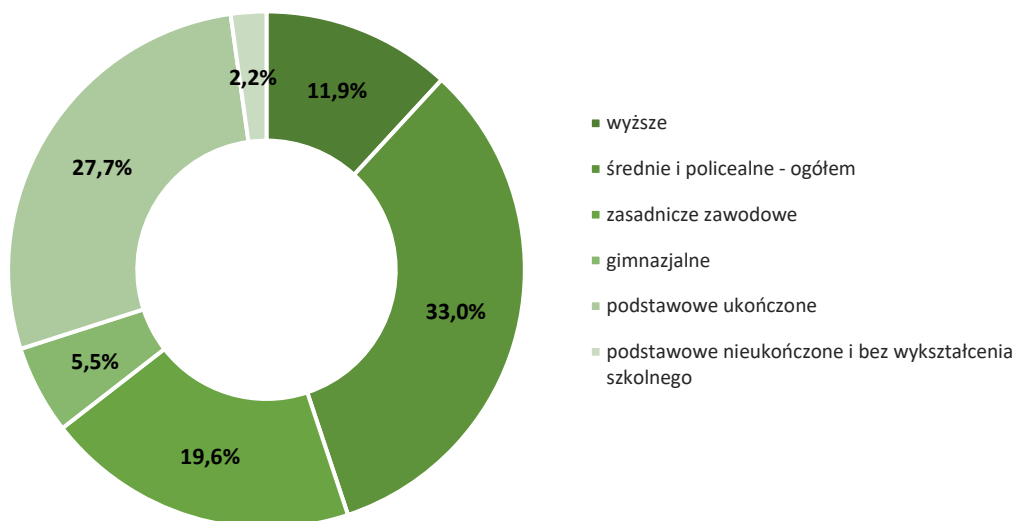
W skali powiatu współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi oraz odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem najwyższe wartości osiągnęły w gminach Gorzków (odpowiednio 41,8% i 26,0%) i Żółkiewka (40,2% i 25,1%), zaś najniższe w gminie wiejskiej Krasnystaw (27,3% i 18,4%) oraz gminie Siennica Różana (28,9% i 19,6%).

Mapa 7. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Niezwykle ważnym czynnikiem kształtującym jakość zasobów ludzkich w zakresie kapitału ludzkiego jest również poziom wykształcenia mieszkańców. Analiza przeprowadzona na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego wykazuje, że **struktura wykształcenia** mieszkańców badanego obszaru kształtuje się **stosunkowo niekorzystnie** – w 2011 r. blisko jedna trzecia mieszkańców powiatu krasnostawskiego (30,0%) posiadała jedynie wykształcenie podstawowe, niepełne podstawowe lub pozostawała bez wykształcenia (6. miejsce w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich), zaś osoby z wykształceniem wyższym stanowiły jedynie 11,9% (14. miejsce).

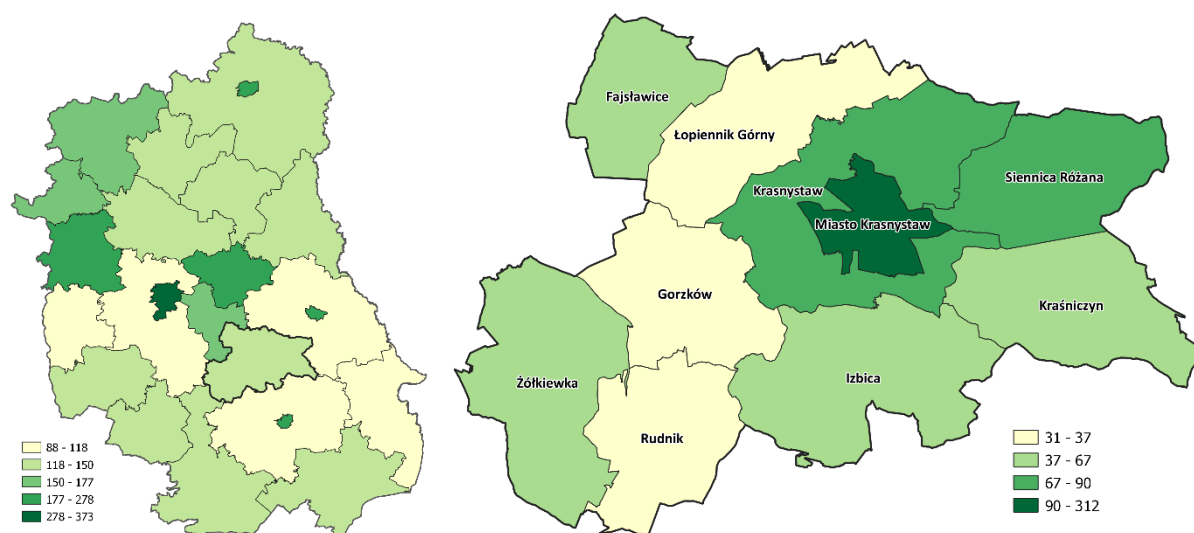

Wykres 5. Struktura wykształcenia ludności powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

PRACUJĄCY I STRUKTURA ZATRUDNIENIA

Według danych GUS w 2019 r. zbiorowość osób pracujących na obszarze powiatu krasnostawskiego wynosiła **8 515 osób**, w tym 4 396 kobiet i 4 119 mężczyzn¹⁰. Najwięcej osób pracujących odnotowano w gminie miejskiej Krasnystaw – 5 807, a w gminach wiejskich w gminie Krasnystaw – 767, Izbica – 505 i Siennica Różana – 363. Najmniej osób – zaledwie 97 pracowało w gminie Rudnik. Wskaźnik prezentujący **liczbę osób pracujących na 1 000 mieszkańców** w 2019 r. wynosił 135 osób (wobec 191 na terenie całego województwa lubelskiego) i uplasował powiat na 12 pozycji wśród powiatów ziemskich Lubelszczyzny. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął w gminie miejskiej Krasnystaw – 312 osób, najniższą zaś w gminach Gorzków – 31 osób i Rudnik – 32 osoby. Znaczący spadek liczby osób pracujących należy bezpośrednio powiązać ze spadkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym nieskompensowanym wzrostem współczynnika aktywności zawodowej.

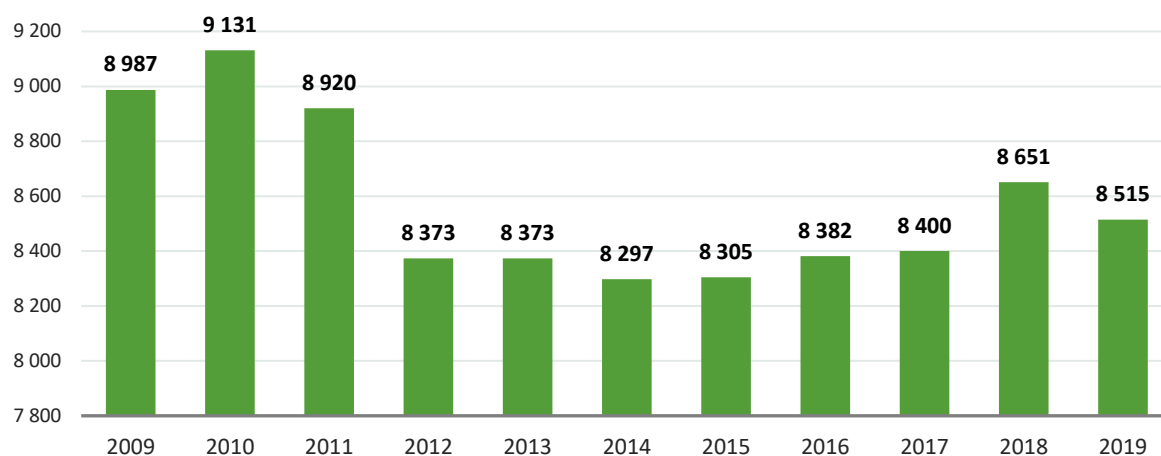
Mapa 8. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W porównaniu do 2009 r. zbiorowość osób pracujących w powiecie **zmniejszyła się** o 472 osoby, z czego o 437 osób w gminie miejskiej Krasnystaw. Był to najbardziej znaczący spadek liczby pracujących wśród powiatów ziemskich – wyższe wartości zaobserwowano jedynie w dwóch powiatach grodzkich: Zamościu i Chełmie. Wzrost liczby pracujących w analizowanym okresie odnotowano jedynie w gminie wiejskiej Krasnystaw (o 186 osób), gminie Izbica (o 115 osób) i Siennica Różana (o 49 osób). Podobnie kształtował się wskaźnik dotyczący liczby osób pracujących na 1 000 mieszkańców - wobec 2009 r. nastąpił wzrost wskaźnika jedynie o 2 osoby pracujące na 1 000 ludności, co jest jednym z najniższych przyrostów tego wskaźnika w regionie (niższy przyrost odnotowano jedynie w powiecie włodawskim – 1 osoba/1 000 ludności, a analogiczny w powiecie biłgorajskim). Wśród gmin powiatu spadek przedmiotowego wskaźnika odnotowano w gminie Rudnik (o 22 osoby/1 000

¹⁰ Dane nie uwzględniają osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

ludności), Łopiennik Górny (o 20), mieście Krasnostaw (o 12), gminie Żółkiewka (o 11), Fajstławice (o 10) i Gorzków (o 1).

Wykres 6. Pracujący w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (osoby)

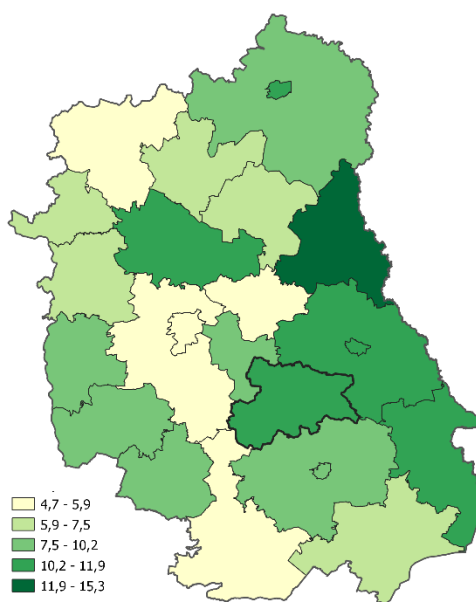
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Biorąc pod uwagę liczbę osób pracujących według grup sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności, zgodnie z danymi GUS w 2019 r. największy odsetek osób pracujących stanowiły osoby zatrudnione w sektorze rolniczym – 62,3% (7. miejsce w województwie) oraz osoby pracujące w sektorze usługowym – 23,8% (14. miejsce w województwie)¹¹. Najmniejszą grupę stanowiły osoby zatrudnione w sektorze przemysłowym – 13,8% (11. miejsce w województwie). W porównaniu do 2009 r. odnotowano w powiecie krasnostawskim odnotowano wzrost odsetka pracujących w sektorze rolniczym (o 1,8 pkt proc.), kosztem pracujących w sektorze przemysłowym (spadek o 1,4 pkt. proc) i sektorze usługowym (spadek i 0,4 pkt. proc.).

BEZROBOCIE I JEGO STRUKTURA

Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie krasnostawskim na koniec września 2020 r. wyniosła **11,5%**. W rankingu powiatów ziemskich krasnostawski, pod względem wysokości stopy bezrobocia, plasował się na 4. miejscu - wyższą wartość odnotowano w powiatach włodawskim (15,3%), chełmskim (11,9%) i hrubieszowskim (11,7%). Najniższy poziom bezrobocia zaobserwowano natomiast w powiatach: łukowskim (4,7%), biłgorajskim (5,0%) i łączyńskim (5,7%).

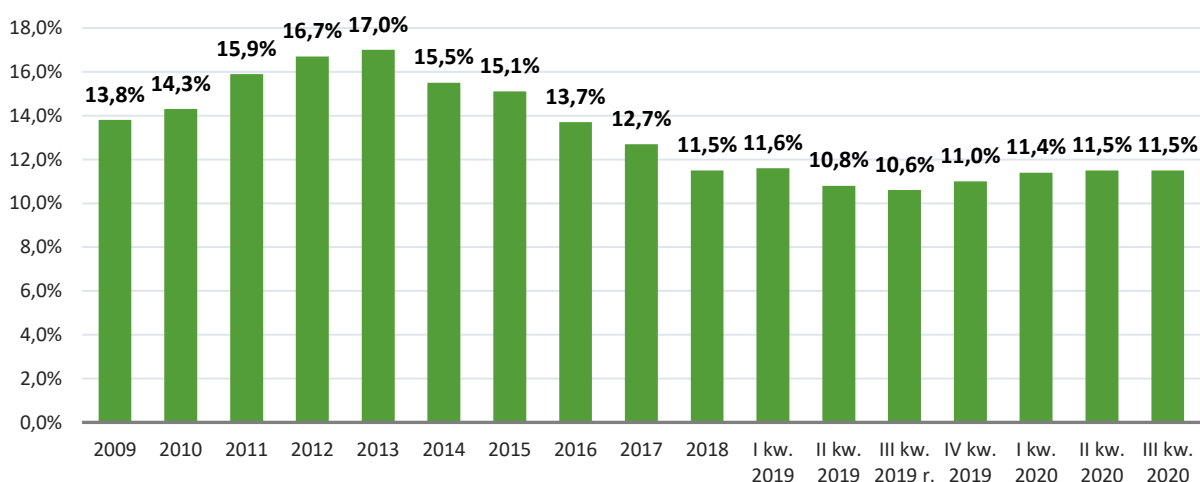
¹¹ Dane uwzględniają osoby pracujące w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Mapa 9. Stopa bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

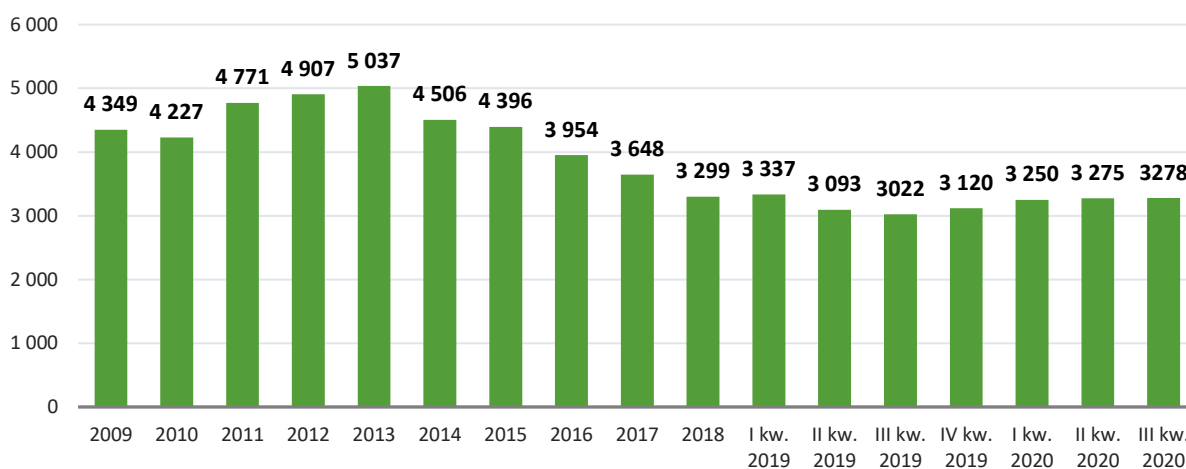
W porównaniu do września 2019 r. powiat krasnostawski znalazł się w grupie dziewiętnastu powiatów ziemskich, w których **stopa bezrobocia wzrosła**, zaś wartość wzrostu – 0,9 pkt proc. – plasuje powiat w połowie stawki (8. miejsce). Największy wzrost stopy bezrobocia odnotowano w powiatach: puławskim (1,5 pkt proc.), włodawskim (1,4 pkt proc), zamojskim i opolskim (po 1,2 pkt proc.). Stopa bezrobocia zmniejszyła się jedynie w powiecie hrubieszowskim (o 0,5 pkt proc.). Analiza danych wskazuje, że wpływ na wzrost stopy bezrobocia w ostatnich miesiącach miało niewątpliwie spowolnienie gospodarcze wywołane pandemią COVID-19 – obserwowana od lat stała tendencja spadku bezrobocia w powiecie została zachwiana dopiero w 2020 r.

Wykres 7. Stopa bezrobocia w latach 2009 - 2020 w powiecie krasnostawskim (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

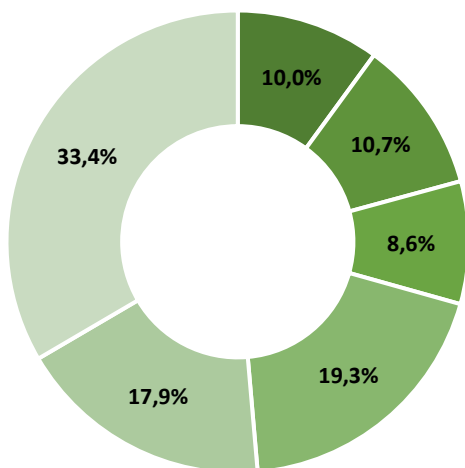
Według stanu na koniec września 2020 r. na terenie powiatu krasnostawskiego zarejestrowanych było **3 278 bezrobotnych** (1 643 kobiety i 1 635 mężczyzn), którzy stanowili 4,4% wszystkich bezrobotnych zarejestrowanych w województwie lubelskim. W przekroju terytorialnym najwięcej bezrobotnych zarejestrowanych było w gminie miejskiej Krasnystaw – 848 osób, zaś najmniej bezrobotnych obejmowały rejestry w gminie Rudnik – 181 osób. W porównaniu z wrześniem 2019 r. liczba bezrobotnych w powiecie krasnostawskim **zwiększyła się o 8,5%**, a w województwie lubelskim o 11,9%. Wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w skali roku odnotowano w 19 powiatach ziemskich, przy czym najwyższy w powiecie puławskim (o 32,3%), łukowskim (o 30,8%) oraz łęczyńskim (o 20,0%), spadek odnotowano jedynie w powiecie chełmskim (o 4,8%).

Wykres 8. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2009 – 2020 r. w powiecie krasnostawskim (osoby)

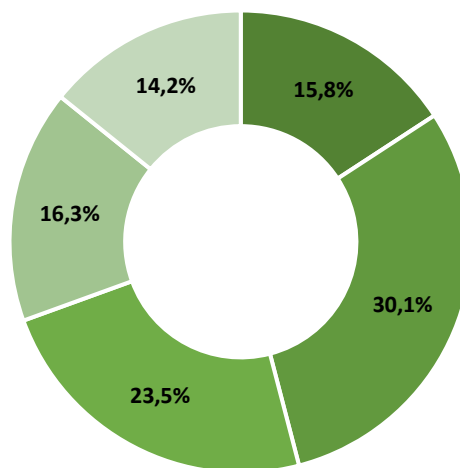
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Biorąc pod uwagę czas pozostawania bez pracy, w końcu września 2020 r., w powiecie krasnostawskim najliczniejsza była grupa **osób pozostających bez pracy przez ponad 1 rok**, stanowiły one 51,4% wszystkich bezrobotnych. Dodatkowo aż 33,4% bezrobotnych pozostawało bez pracy dłużej niż 24 miesiące. Najmniej liczną grupę, czyli 8,6% wszystkich bezrobotnych, stanowiły osoby pozostające bez pracy od 3 do 6 miesięcy. Największą grupę, stanowiły **osoby młode w przedziale wiekowym 25-34 lata** – 30,1% ogółu bezrobotnych. Udział osób w wieku do 24 lat wyniósł natomiast 15,8%.

■ poniżej 1 miesiąca ■ od 1 do 3 m-cy ■ od 3 do 6 m-cy
 ■ od 6 do 12 m-cy ■ od 12 do 24 m-cy ■ powyżej 24 m-cy

Wykres 9. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w powiecie krasnostawskim (%)

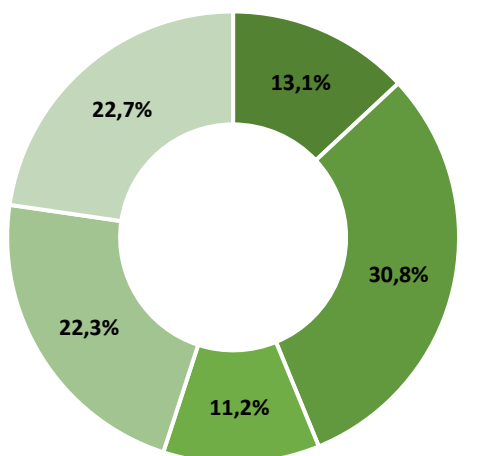

■ 18-24 ■ 25-34 ■ 35-45 ■ 45-54 ■ 55 i więcej

Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani według grup wiekowych w powiecie krasnostawskim (%)

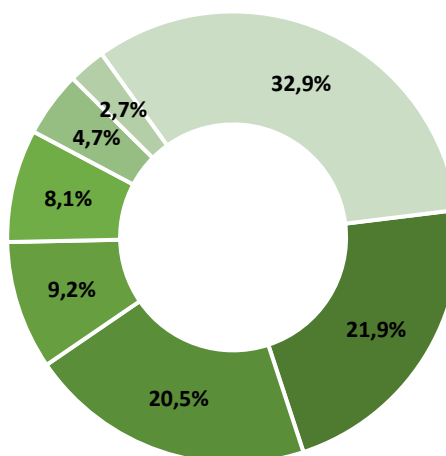
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy najczęściej było osób z wykształceniem **policealnym i średnim zawodowym** – 30,8% oraz gimnazjalnym, podstawowym i bez wykształcenia szkolnego – 22,7%, a najmniej ze średnim ogólnokształcącym – 11,2%. Udział osób bezrobotnych **wcześniej pracujących zawodowo** wyniósł 67,1% ogółu, przy czym najliczniejsze grupy stanowiły osoby ze stażem pracy poniżej 1 roku – 21,9% ogółu bezrobotnych i ze stażem pracy od 1 do 5 lat – 20,5% ogółu. Najmniej było bezrobotnych ze stażem powyżej 30 lat pracy – 2,7%. Osoby bez stażu pracy stanowiły natomiast 32,9% ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

■ wyższe ■ średnie ogólnokształcące ■ gimnazjalne, podstawowe i niżej
 ■ policealne i średnie zawodowe ■ zasadnicze zawodowe

Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia w powiecie krasnostawskim (%)

■ do 1 roku ■ 1-5 ■ 5-10 ■ 10-20
 ■ 20-30 ■ powyżej 30 lat ■ bez stażu pracy

Wykres 12. Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy w powiecie krasnostawskim (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Informacji na temat stanu i struktury rynku pracy dostarcza również analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Z badania „Barometr zawodów” przygotowanego na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wynika, że pomimo wzrostu stopy bezrobocia, wiele branż zmagają się z deficytem pracowników. Według prognozy na 2021 r. w powiecie krasnostawskim za deficytowe uznano 19 zawodów – wśród najbardziej poszukiwanych profesji wymienia się: diagnostów samochodowych, elektryków, elektromechaników i elektromonterów, fizjoterapeutów i masażyстів, inżynierów budownictwa, kierowców autobusów, kierowców samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych, krawców i pracowników produkcji odzieży, lekarzy, nauczycieli praktycznej nauki zawodu i przedmiotów zawodowych, operatorów urządzeń dźwigowo-transportowych, opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych, piekarzy, pielęgniarki i położne, pracowników administracyjnych i biurowych, pracowników sprzedaży internetowej, pracowników telefonicznej i elektronicznej obsługi klienta, pracowników usług pogrzebowych, psychologów i psychoterapeutów oraz sprzedawców i kasjerów. Z kolei do zawodów nadwyżkowych zaliczono m.in.: ekonomistów, kucharzy, ogrodników i sadowników, rolników i hodowców, mechaników pojazdów samochodowych, pedagogów, nauczycieli nauczania początkowego i przedmiotów ogólnokształcących, specjalistów rolnictwa i leśnictwa, specjalistów technologii żywności i żywienia, techników informatyków i techników mechaników. Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych powinien być narzędziem wykorzystywanym przy planowaniu działań prowadzących do osiągnięcia równowagi na lokalnym rynku pracy. Ponadto, informacje o bezrobociu i ofertach pracy według zawodów powinny być wykorzystywane jako źródło informacji do dostosowania poziomu, struktury i treści kształcenia zawodowego w placówkach edukacyjnych do potrzeb rynku pracy.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Powiat krasnostawski, podobnie jak całe województwo lubelskie, dotknięty jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi, które od lat ulegają pogłębieniu. W ostatniej dekadzie na terenie powiatu odnotowano najwyższy ubytek ludności w regionie, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i niekorzystnego salda migracji. W 2019 r. w powiecie odnotowano drugą pod względem wielkości ujemną wartość przyrostu naturalnego wśród powiatów ziemskich oraz najniższy w całym województwie współczynnik przyrostu naturalnego. Niekorzystną sytuację demograficzną powiatu potwierdzają również dane z 2020 r. – w 2020 r. nastąpił dalszy spadek liczby mieszkańców powiatu (o 447 osób) oraz odnotowano ujemny przyrost naturalny – najniższy w latach 2009-2020. Problemem w odniesieniu do sytuacji demograficznej powiatu jest także odpływ migracyjny ludności - od 2009 r. saldo migracji w powiecie krasnostawskim niezmiennie przyjmuje wartości ujemne. Powyższe dane mogą świadczyć o relatywnie niskiej atrakcyjności obszaru pod względem społecznym (miejsce zamieszkania) i ekonomicznym.

W powiecie krasnostawskim proporcje między ludnością w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym wykazują tendencję do negatywnego układu - w skali regionu powiat wyróżnia się najniższym udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym oraz najwyższym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym. Ponadto od lat obserwuje się również systematyczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze populacji, będący wynikiem niskiego poziomu dzietności i wydłużania się trwania życia mieszkańców, co niewątpliwie świadczy o postępującym procesie starzenia się społeczeństwa na tym terenie. Niekorzystnym odzwierciedleniem powyższych tendencji jest najwyższa w województwie wartość współczynnika obciążenia demograficznego osobami starszymi. Osoby w wieku 65 lat i starsze stanowią w powiecie 21,5% całkowitej liczby ludności (najwyższa wartość w województwie lubelskim), co oznacza, że co piąty mieszkaniec powiatu ma 65 lub więcej lat. Jednocześnie prognozy demograficzne wskazują, że te negatywne tendencje będą się pogłębiać, co w perspektywie może skutkować problemami społecznymi i gospodarczymi.

Powiat charakteryzuje również niekorzystna struktura wykształcenia – w 2011 r. blisko jedna trzecia jego mieszkańców posiadała jedynie wykształcenie podstawowe, niepełne podstawowe lub pozostawała bez wykształcenia, zaś osoby z wykształceniem wyższym stanowiły jedynie 11,9% ludności.

Obszar zmaga się również z licznymi problemami związanymi ze strukturą zatrudnienia i bezrobocia. W porównaniu do 2009 r. zbiorowość osób pracujących w powiecie zmniejszyła się o 472 osoby i był to najbardziej znaczący spadek liczby pracujących wśród powiatów ziemskich. Znaczący spadek liczby osób pracujących należy bezpośrednio powiązać ze spadkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym nieskompensowanym wzrostem współczynnika aktywności zawodowej. Wysoki udział mieszkańców pracujących w sektorze rolniczym (62,3%) potwierdza rolniczy charakter powiatu. Jednocześnie w rankingu powiatów ziemskich krasnostawski, pod względem wysokości stopy bezrobocia wynoszącej 11,5%, plasował się na 4. miejscu - wyższą wartość odnotowano jedynie w powiatach włodawskim, chełmskim i hrubieszowskim. Wśród bezrobotnych dominowały osoby młode – w wieku od 18 do 34 roku życia, najliczniejszą grupą stanowiły osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i bez wykształcenia szkolnego, a także osoby nie posiadające w ogóle bądź jedynie w minimalnym wymiarze staż pracy. Dodatkowo ponad połowę bezrobotnych stanowiły osoby pozostających bez pracy przez ponad rok, a aż jedna trzecia pozostawała bez pracy dłużej niż 24 miesiące.

3. POTENCJAŁ GOSPODARCZY

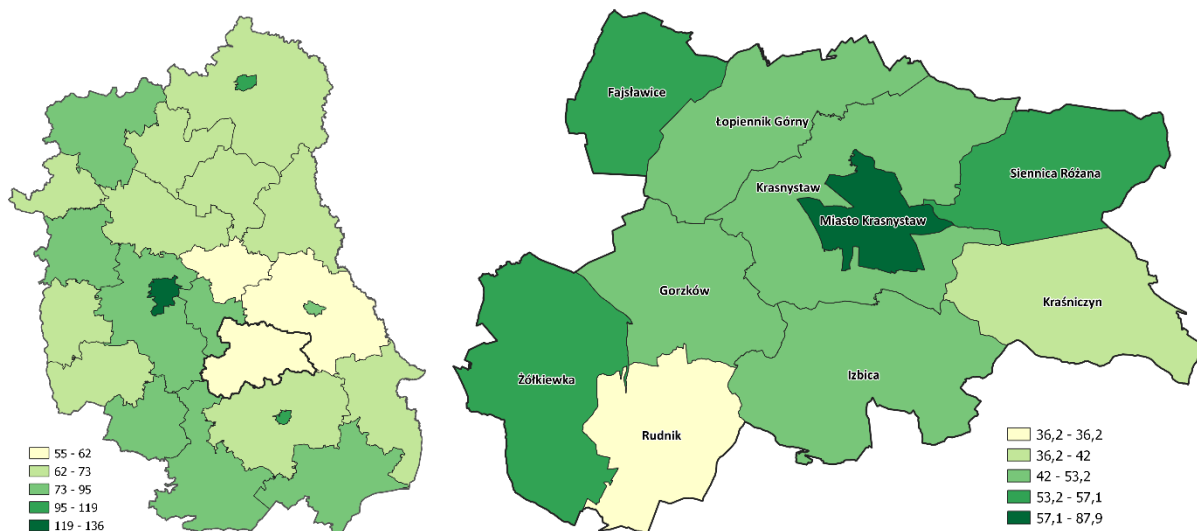
Lubelszczyzna należy do jednych z najbiedniejszych regionów Polski. Choć tempo wzrostu gospodarczego mierzone PKB *per capita* w ostatniej dekadzie (2007 – 2017) uplasowało województwo na 13. pozycji w kraju (niższy wzrost odnotowało województwo podlaskie, warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie) to nadal w 2017 r. Lubelszczyzna, z wartością 35 712 zł, zajmowała ostatnią pozycję w kraju (Polska – 51 776 zł), podobnie jak w 2007 r.

PODMIOTY GOSPODARCZE

Na obszarze powiatu krasnostawskiego na koniec 2019 r. w rejestrze REGON zaewidencjonowanych było **3 941 podmiotów**, czyli 2,1% ogółu podmiotów zarejestrowanych w województwie lubelskim. Pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych powiat w 2019 r. zajął 16. miejsce na Lubelszczyźnie (wyłączając miasta na prawach powiatu) – mniej przedsiębiorstw zarejestrowanych było jedynie w powiecie janowskim (3 581), łęczyńskim (3 542), włodawskim (2 772) i parczewskim (2 507). W rozkładzie gminnym w 2019 r. najwięcej podmiotów zarejestrowanych było w gminie miejskiej Krasnystaw (1 638 firmy, co stanowi 41,9% przedsiębiorstw w powiecie), gminie wiejskiej Krasnystaw (454 firmy, co stanowi 11,5% przedsiębiorstw w powiecie) oraz w gminie Izbica (423 firmy, co stanowi 10,7% przedsiębiorstw w powiecie).

Wskaźnik przedsiębiorczości powiatu, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców, na koniec 2019 r. wynosił 62. Pomimo, iż wskaźnik ten z roku na rok wzrasta, nadal jest on istotnie niższy od średniej wartości dla województwa lubelskiego (88) i plasuje powiat – *ex aequo* z powiatem łęczyński – na przedostatnim miejscu w regionie (wśród powiatów ziemskich) – niższy wskaźnik osiągnął jedynie powiat chełmski (55). Największą wartość wskaźnik przyjął w gminie miejskiej Krasnystaw (88 podmiotów na 1 000 mieszkańców), a najmniejszą w gminie Rudnik (36).

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej w powiecie krasnostawskim zdecydowanie dominowały **mikroprzedsiębiorstwa** o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one aż 95,8% zarejestrowanych podmiotów. Podmioty małe, liczące od 10 do 49 pracujących, obejmowały 3,4%, a jednostki średnie od 50 do 249 pracujących stanowiły jedynie 0,7% wszystkich podmiotów. Ponadto w 2019 r., na terenie powiatu krasnostawskiego, zarejestrowane były 3 podmioty zatrudniające od 250 do 999 pracowników (Cersanit IV S. A., Oddział Krajowej Spółki Cukrowniczej S.A. Cukrownia Krasnystaw, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Krasnystaw). Zbliżone wartości dotyczące struktury wielkościowej podmiotów odnotowano w pozostałych powiatach ziemskich oraz w województwie lubelskim. Warto jednak zauważyć, iż powiat krasnostawski na tle regionu pozytywnie wyróżnia **liczbą zarejestrowanych dużych przedsiębiorstw** i zajmuje 3 pozycję w województwie (razem z powiatem tomaszowskim i janowskim).

Mapa 10. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

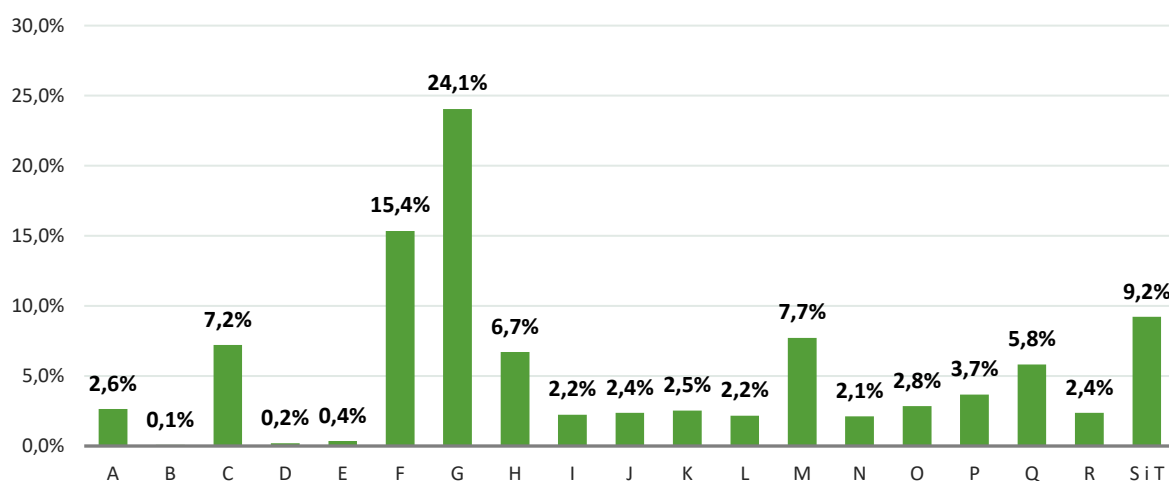
Zdecydowana większość – 95,4% - zarejestrowanych podmiotów działała w **sektorze prywatnym**. Najliczniejszą grupę stanowiły **osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą** (bez osób fizycznych prowadzących wyłącznie indywidualne gospodarstwa rolne) – ich udział wyniósł 89,1% ogółu podmiotów prywatnych. Znacznie mniejszy udział w rejestrze miały fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne – 6,9% oraz spółki handlowe – 3,1%. Struktura podmiotów według form prawnych na analizowanym obszarze, w porównaniu ze strukturą w województwie lubelskim, wykazała wyższe udziały osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, spółdzielni oraz fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Zaobserwowano natomiast niższy udział spółek handlowych.

Pod względem **rodzajów działalności** w 2019 r. jedynie 2,6% zarejestrowanych podmiotów w powiecie krasnostawskim stanowiły firmy z sektora „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo¹²”, 23,2% - „Przemysł i budownictwo¹³”, zaś aż 74,2% podmiotów prowadziło działalność w pozostałych rodzajach działalności. Biorąc pod uwagę podział podmiotów według **sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD)** w powiecie krasnostawskim najwięcej podmiotów prowadziło działalność w Sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych” – 24,1%. W tej grupie najliczniej reprezentowane były firmy z działu 47 – „Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi”, które stanowiły 62,7% podmiotów w sekcji. Znacznie mniej przedsiębiorstw prowadziło działalność w zakresie handlu hurtowego i detalicznego pojazdami samochodowymi oraz naprawy pojazdów samochodowych (dział 45) – 19,4% oraz handlu hurtowego, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi – 17,9% (dział 46).

¹² Pod pojęciem „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” rozumie się Sekcję A "Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo".

¹³ Pod pojęciem „Przemysł i budownictwo” rozumie się Sekcje B „Górnictwo i wydobywanie”, C „Przetwórstwo przemysłowe”, D „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę”, E „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja”, F „Budownictwo”.

Drugą pod względem liczebności grupę jednostek gospodarczych w powiecie tworzyły przedsiębiorstwa z Sekcji F – „Budownictwo”, które stanowiły 15,4% ogółu firm działających na tym obszarze. Kolejno największa liczba podmiotów prowadziła działalność w Sekcjach S „Pozostała działalność usługowa” oraz T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” – 9,2%; Sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 7,7% oraz Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” – 7,2%. Warto zauważyć, że 18,7% podmiotów prowadzących działalność w ramach sekcji „Przetwórstwo przemysłowe” zajmowała się produkcją metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (dział 25), 14,8% naprawą, konserwacją i instalowaniem maszyn i urządzeń, w tym metalowych wyborów gotowych (dział 33). Ponadto, w powiecie krasnostawskim zaobserwowano ponadprzeciętną koncentrację podmiotów prowadzących działalność w Sekcji A „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” - współczynnik lokalizacji (LQ. – *Location Quotient*)¹⁴ obliczony dla omawianej sekcji osiągnął wartość 1,34 w odniesieniu do województwa lubelskiego, co świadczy o lokalnej specjalizacji sektorowej powiatu (LQ>1,25).

Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej w powiecie krasnostawskim według sekcji PKD (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W ciągu ostatniej dekady liczba podmiotów gospodarki narodowej w powiecie krasnostawskim wzrosła o 535 przedsiębiorstw (15,7%), co jest 15. wynikiem w skali regionu (pomijając miasta na prawach powiatu). O 582 podmioty zwiększyła się liczba mikroprzedsiębiorstw, liczba średnich przedsiębiorstw spadła o 49, zaś liczba dużych przedsiębiorstw wzrosła o 2. Największy wzrost liczby podmiotów odnotowano w sekcjach F „Budownictwo”, M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” oraz S „Pozostała

¹⁴ Poziom wskaźnika lokalizacji, będący miarą koncentracji działalności na obszarze badanym w odniesieniu do obszaru referencyjnego (województwa lubelskiego), obliczono według wzoru:

$$LQ = (E_{ib}^t / E_b^t) / (E_{ir}^t / E_r^t) \text{ gdzie:}$$

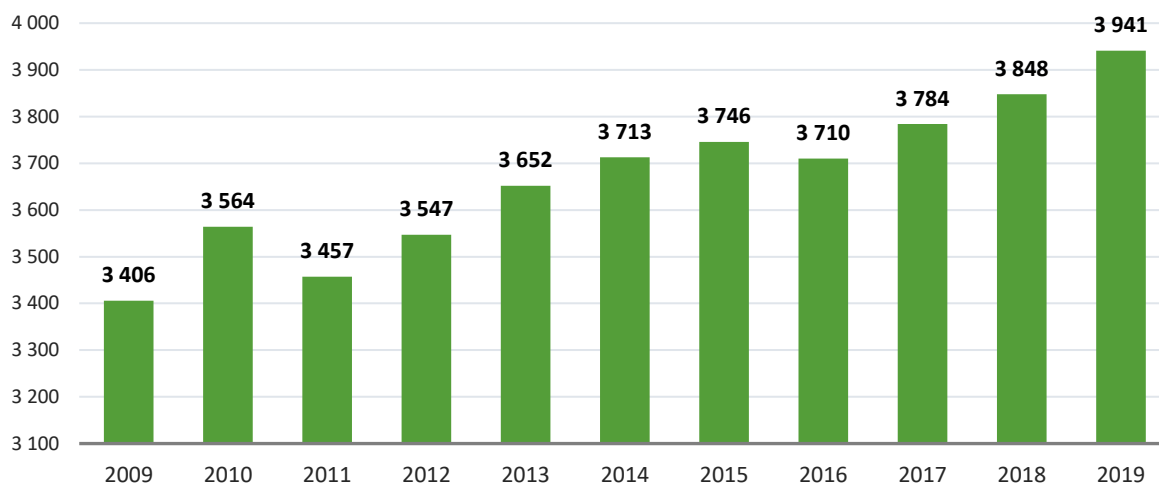
E_{ib}^t – zmienna w sektorze i, w obszarze badanym b, w danym okresie t,

E_b^t – zmienna we wszystkich sektorach w badanym obszarze b, w danym okresie t,

E_{ir}^t – zmienna w sektorze i, w obszarze referencyjnym r, w danym okresie t,

E_r^t – zmienna we wszystkich sektorach w obszarze referencyjnym r, w danym okresie t.

działalność usługowa” oraz T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby”. Spadek liczby podmiotów odnotowano jedynie w sekcjach P „Edukacja”, K „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa”, O „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne”, B „Górnictwo i wydobywanie” oraz A „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo”.

Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (podmioty)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

ROLNICTWO

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej powiatu dominują tereny rolnicze wraz ze znacznym udziałem obszarów o podwyższonych walorach przyrodniczych. Według ewidencji geodezyjnej (stan na dzień 1 stycznia 2014 r.) największą część powiatu krasnostawskiego stanowią **użytki rolne**, które zajmują 83 145 ha, czyli ponad trzy czwarte jego powierzchni. Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem wynosi 80,6% i jest to jedna z najwyższych wartości w województwie (4. miejsce wśród powiatów ziemskich). Użytki rolne powiatu krasnostawskiego stanowią 4,7% areалу województwa.

Struktura użytkowania użytków rolnych wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów wiejskich o charakterze rolniczym – zdecydowanie dominują **grunty orne** – 70 225 ha (84,5% powierzchni użytków rolnych), następnie łąki trwałe – 7 002 ha (8,4%) oraz grunty rolne zabudowane – 2 994 ha (3,6%). Gminą powiatu charakteryzującą się największym udziałem użytków rolnych w powierzchni ogółem jest gmina Fajstów, gdzie użytki rolne stanowią 92,3% powierzchni gminy. Bardzo wysokim udziałem użytków rolnych – powyżej 85% - wyróżniają się również gminy Żółkiewka, Rudnik i Gorzków. Gminy te odznaczają się ponadto najwyższym udziałem użytków rolnych w dobrej kulturze w powierzchni ogółem, wynoszącym powyżej 65%. Najmniejszym odsetkiem gruntów rolnych cechuje się gmina Kraśniczyn – 74,2%.

Grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione zajmują 16 118 ha powierzchni powiatu (15,6%), a największą powierzchnią lasów cechują się gmina Kraśniczyn (22,7%) i gmina Siennica Różana (22,6%). **Grunty zabudowane i zurbanizowane** stanowią jedynie 2,9% analizowanego obszaru (2 969 ha). Największy udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w powierzchni ogółem odnotowuje się na terenie gminy miejskiej Krasnystaw – 12,6%, najniższy zaś w gminie Rudnik – 1,9%. Użytki ekologiczne, nieużytki oraz tereny różne zajmują 539 ha (0,5%), natomiast grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi i stojącymi – 373 ha (0,4%).

Tabela 6. Powierzchnia geodezyjna powiatu krasnostawskiego według kierunków wykorzystania

Powierzchnia geodezyjna ogółem (ha)	103 144	
Użytki rolne	83 145	80,6%
grunty orne	70 225	68,1%
sady	1 431	1,4%
łąki trwałe	7 002	6,8%
pastwiska trwałe	1 000	1,0%
grunty rolne zabudowane	2 994	2,9%
grunty pod stawami	301	0,3%
grunty pod rowami	192	0,2%
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	16 118	15,6%
lasy	15 900	15,4%
grunty zadrzewione i zakrzewione	218	0,2%
Grunty zabudowane i zurbanizowane	2 969	2,9%
tereny mieszkalne	137	0,1%
tereny przemysłowe	153	0,1%
inne tereny zabudowane	203	0,2%
zurbanizowane tereny niezabudowane	20	0,0%
tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	75	0,1%
tereny komunikacyjne	2 380	2,3%
– drogi	2 283	2,2%
– kolej	96	0,1%
– inne	1	0,0%
użytki kopalne	1	0,0%
Grunty pod wodami	373	0,4%
powierzchniowymi płynącymi	298	0,3%
powierzchniowymi stojącymi	75	0,1%
Użytki ekologiczne	0	0,0%
Nieużytki	426	0,4%
Tereny różne	113	0,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Obszar powiatu krasnostawskiego wyróżnia się bardzo **niską lesistością** – według stanu na koniec 2019 r. lasy zajmowały jedynie 15,4% powierzchni powiatu (16. miejsce wśród powiatów ziemskich). Największa lesistość występuje w gminach: Kraśniczyn – 22,5%, Siennica Różana – 22,0% oraz Łopiennik Górny – 21,2%. Na przeciwnym biegunie znajdują się gminy: Fajśławice, Żółkiewka, miejska Krasnystaw i Rudnik odpowiednio: 4,0%, 8,7%, 9,0% i 9,2%. Powierzchnia

gruntów leśnych na terenie powiatu to 16 039,6 ha z czego 5 584,0 ha to grunty leśne nie stanowiące własności Skarbu Państwa.

Jednym z ważnych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej powiatu krasnostawskiego jest **przestrzeń o nadrzędnej funkcji przyrodniczej**, na którą składają się struktury węzłowe, pasmowe i obszarowe. Powiat krasnostawski charakteryzuje się dobrze rozwiniętą siecią **obszarów chronionych** – powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosi 23 442 ha, co stanowi 22,7% jego powierzchni. Największą powierzchnię wśród obszarów prawnie chronionych zajmują parki krajobrazowe – 14 416 ha (61,5% obszarów prawnie chronionych) i obszary chronionego krajobrazu – 8 781 ha (37,5%). Terenem o najwyższych walorach przyrodniczych jest południowo - wschodnia część powiatu oraz środkowa związana z doliną Wieprza. Gminą charakteryzującą się największym udziałem obszarów prawnie w powierzchni ogółem jest gmina Kraśniczyn, na terenie której obszary prawnie chronione zajmują 10 131 ha tj. 92,0 % jej powierzchni.

Tabela 7. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powiecie krasnostawskim

Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (ha)	
Ogółem ¹⁵	23 442
Parki krajobrazowe	14 416
Obszary chronionego krajobrazu	8 781
Rezerваты przyrody	475
Użytki ekologiczne	20
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Według danych GUS uzyskanych w ramach Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. na obszarze powiatu krasnostawskiego funkcjonowało **10 515 gospodarstw rolnych**, z czego 10 135 gospodarstw prowadziło działalność rolniczą. Najwięcej gospodarstw rolnych znajdowało się na terenie gminy Izbica (1 644) i gminy wiejskiej Krasnystaw (1 636), zaś najmniej na obszarze gminy Rudnik (662). Wiodącą rolę w strukturze własnościowej gospodarstw odgrywały gospodarstwa indywidualne, które stanowiły 99,9% gospodarstw na terenie powiatu. Według danych z 2010 r. na obszarze powiatu krasnostawskiego **dominowały małe gospodarstwa rolne** – gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha stanowiły 37,6% ogółu. Drugą pod względem wielkości grupą były gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha – 23,7%, a następnie gospodarstwa o powierzchni od 0,1 ha do 1 ha łącznie – 21,5%. Najmniej było gospodarstw największych, których powierzchnia wynosiła od 10 do 15 ha i powyżej 15 ha, które stanowiły 17,3% gospodarstw ogółem. Przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła 7,0 ha.

¹⁵ W celu wyeliminowania podwójnego liczenia tej samej powierzchni w powierzchni ogółem obszarów prawnie chronionych na obszarze funkcjonalnym i terenach poszczególnych gmin partnerskich nie uwzględniono powierzchni rezerwatów przyrody, stanowisk dokumentacyjnych oraz użytków ekologicznych położonych w granicach parków krajobrazowych. Dane dotyczące powierzchni prawnie chronionej o szczególnych walorach przyrodniczych nie uwzględniają informacji o obszarach Natura 2000.

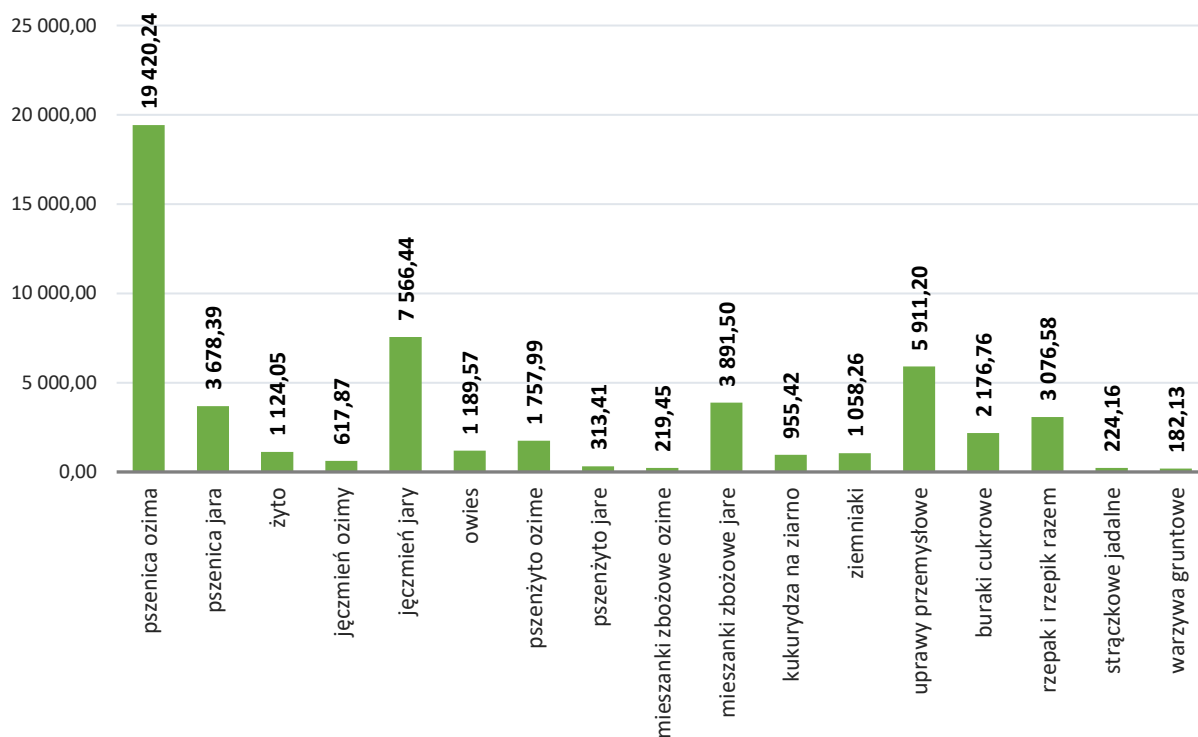
Tabela 8. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych położone na terenie powiatu krasnostawskiego

	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia użytków rolnych
do 1 ha	2 258	1 498,7
1 - 5 ha	3 953	13 120,2
5-10 ha	2 488	19 654,7
10-15 ha	908	11 925,5
15 ha i więcej	908	26 842,2
Ogółem	10 515	73 041,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Należy jednak zauważyć, iż pomimo przewagi małych gospodarstw rolnych, na tle innych powiatów ziemskich województwa lubelskiego, **struktura wielkościowa gospodarstw** powiatu krasnostawskiego kształtuje się stosunkowo korzystnie. 40,9% gospodarstw rolnych to gospodarstwa o powierzchni powyżej 5 ha (7. miejsce w województwie), z czego 8,6% stanowią gospodarstwa powyżej 15 ha (7. miejsce w województwie). Ponadto, na przestrzeni ostatnich lat, na obszarze powiatu krasnostawskiego (podobnie jak na terenie całej Lubelszczyzny) obserwuje się korzystne przemiany w strukturze gospodarstw rolnych – następuje systematyczna koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych (maleje udział niewielkich gospodarstw rolnych w ogólnej liczbie gospodarstw, a tym samym rośnie odsetek gospodarstw większych).

Obszar powiatu krasnostawskiego charakteryzuje się **bardzo korzystnymi warunkami glebowymi** do produkcji rolnej. Gleby występujące na terenie powiatu należą do gleb o najwyższej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej – zdecydowanie przeważają gleby III i IV klasy bonitacyjnej, których udział w użytkach rolnych wynosi 89,8%. Grunty o najniższych klasach bonitacyjnych V i VI stanowią jedynie 5,8%. Powyższe uwarunkowania glebowe bezpośrednio przekładają się na strukturę zasiewów w powiecie, w której przeważały **zboża**, stanowiąc 74,4% ogólnych zasiewów. Największa powierzchnia upraw zbóż w stosunku do ogólnej powierzchni upraw na terenie gminy znajduje się w gminie Izbica – 78,4%, gminie Siennica Różana – 77,5% i gminie wiejskiej Krasnystaw – 77,4%. Na analizowanym obszarze występuje największy udział upraw pszenicy w zasiewach 23 098,63 ha - w strukturze zasiewów pszenica stanowiła 42,1% ogólnej powierzchni zasiewów powiatu (4. miejsce wśród powiatów ziemskich) i 56,6% powierzchni zasiewów zbóż w powiecie (4. miejsce wśród powiatów ziemskich). Największy udział pszenicy w powierzchni zbóż odnotowano w gminie Fajstawice - 83,5%, gminie Łopiennik Górny - 66,9% oraz gminie Gorzków - 60,6%. O uprawie pszenicy decyduje przede wszystkim duża koncentracja gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Wśród zbóż przeważają również jęczmień – 20% (8 184,31 ha), mieszkanki zbożowe – 10,1% (4 110,95 ha) oraz pszenżyto – 5,1% (2 071,40ha). 10,8% upraw stanowią uprawy **roślin przemysłowych** (między innymi tytoniu i chmielu), 5,6% - rzepaku i rzepiku, a 4,0% - buraków cukrowych. Niewielką powierzchnię (2,7%) zajmują także uprawy ziemniaków, roślin strączkowych i warzyw. W hodowli zwierząt gospodarskich dominowały tradycyjne kierunki – najwięcej gospodarstw na obszarze powiatu prowadziło hodowlę bydła, trzody chlewnej i drobiu.

Wykres 15. Struktura upraw według powierzchni zasiewów w powiecie krasnostawskim (ha)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Polska posiada wyraźną specjalizację w eksporcie zbóż i produktów zbożowych do państw UE. Wysoki potencjał produkcyjny sprawia, że import zbóż stanowi jedynie uzupełnienie produkcji krajowej w latach nieurodzaju lub z uwagi na ograniczenia klimatyczne. Zbiory w 2020 roku były rekordowe, a eksport polskich zbóż osiągnął bardzo wysoki pułap - w okresie styczeń–listopad 2020 r. eksport ziarna zbóż wyniósł 8 mln ton i był 2-krotnie większy niż w analogicznym okresie przed rokiem. Warto także zwrócić uwagę na fakt, że Polska jest zdecydowanie większym eksporterem, niż importerem zbóż. Od stycznia do października 2020 r. przywóz zbóż wyniósł 1 481 tys. ton, w tym 730 tys. ton pszenicy oraz 337 tys. ton kukurydzy. Najwięcej zboża przywieziono ze Słowacji, Czech, Węgier, Dani, Niemiec i Argentyny. Z informacji Izby Administracji Skarbowej w Warszawie wynika, że w 2020 roku przez Polskę tranzytem przewieziono ok. 21 tys. ton zbóż z 26 krajów wysyłki, najwięcej z: Ukrainy (ok. 6,7 tys. ton), Rosji (ok. 1,7 tys. ton), Kazachstanu (1,7 tys. ton). Zdecydowanie większym wyzwaniem jest zagospodarowanie nadwyżek zbóż i w tym kontekście dalszy wzrost produkcji zbóż na Ukrainie może znacząco utrudnić eksport polskiego zboża, niekorzystnie wpływając na ceny.

Na obszarze powiatu widoczna jest koncentracja gospodarstw specjalizujących się w uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych: zbóż (w szczególności pszenicy), buraków cukrowych, rzepaku, roślin przemysłowych oraz ziół. Powiat pełni kluczową rolę w produkcji roślin przemysłowych: **tytoniu** oraz **chmielu**, a także charakteryzuje się jednym

z najwyższych w województwie udziałem **pszenicy** w zasiewach. Wśród upraw sadowniczych przeważają: jabłka, grusze, śliwy i wiśnie, a wśród krzewów owocowych porzeczki i maliny¹⁶.

Zgodnie z danymi GUS całkowita powierzchnia upraw chmielu w Polsce w 2019 r. wynosiła ok. 1,8 tys. ha. Chmiel jest wykorzystywany zarówno w przemyśle browarniczym, ale też przy produkcji kosmetyków i przemyśle farmaceutycznym (leki uspokajające). Najwięcej chmielu produkuje się w województwie lubelskim. Główne regiony uprawy chmielu w województwie lubelskim to obszar Powiśla (obejmującego dolinę Wisły wraz z przylegającymi do niej terenami) oraz okolice Krasnegostawu – miasta będącego niekwestionowaną stolicą polskiego chmielarstwa. Zgodnie z projektem Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. obszar funkcjonalny rozwoju gospodarki żywnościowej obejmuje tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej, na którego terenie położony jest powiat krasnostawski, pełni kluczową rolę w skali kraju w produkcji chmielu – uprawy chmielu na przedmiotowym obszarze stanowią 76,3% upraw krajowych.

Powiat krasnostawski śmiało można nazwać chmielowym zagłębem. Współczesne tradycje chmielarstwa na terenie Ziemi Krasnostawskiej sięgają początków XX wieku i wiążą się ściśle z osobą Tadeusza Fleszyńskiego inżyniera chmielarstwa, który w swoim gospodarstwie pracował nad rozwojem oświaty rolniczej wsi i jako członek Towarzystwa Rolniczego wygłaszał pogadanki na temat uprawy chmielu. Był też jednym z inicjatorów budowy szkoły rolniczej w Krasnymstawie, w której po II wojnie światowej pracował jako nauczyciel uprawy chmielu. Pod jego kierunkiem wykształciła się liczna kadra chmielarzy. Warto również wspomnieć, że w wyniku starań Lokalnej Grupy Działania „Krasnostaw Plus” chmiel krasnostawski został wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych. Podstawą do uznania chmielu krasnostawskiego za produkt tradycyjny były przede wszystkim Sprzyjające warunki klimatyczne regionu, a także od dawna praktykowane metody uprawy.

W rejonie gmin Fajstławice, Łopiennik Górny, Krasnostaw, Gorzków i Żółkiewka) funkcjonują **duże plantacje ziół**. Najbardziej zauważalna specjalizacja w zakresie upraw ziół występuje w **gminie Fajstławice**, uznawanej za polskie zagłębienie zielarskie, gdzie uprawą ziół zajmuje się ok. 80 % gospodarstw (800 ha). Uprawiane są głównie tradycyjne zioła takie jak: tymianek, majeranek, rumianek, cząber ogrodowy, szalwia, melisa, dziurawiec, mięta i bazylika oraz trudniejsze w uprawie i mniej popularne rośliny takie jak: kolendra siewna, lubczyk ogrodowy, prawoślaz lekarski, arcydzięgiel litwor, koper włoski, mniszek lekarski, rumian rzymski, jeżówka purpurowa, mydlnica lekarska, ogórecznik lekarski, oman wielki, estragon, nagietek lekarski, kminek zwyczajny oraz kozłek lekarski¹⁷. Gmina Fajstławice już od wielu lat inwestuje i rozwija swoją specjalizację. W Boniewie-Ignasinie od 2013 r. przy Stowarzyszeniu na Rzecz Rozwoju Gminy Fajstławice funkcjonuje Centrum Edukacji Zielarskiej „Tymiankowy Smak Fajstławic”, którego zadaniem jest m.in. edukacja zielarska. W 2014 r. przy Szkole Podstawowej w Boniewie-

¹⁶ Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną na lata 2014 – 2020 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Krasnostaw PLUS.

¹⁷ Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną na lata 2014 – 2020 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Krasnostaw PLUS.

Ignasinie powstał naturalny ogródek zielarski, zaś od 2015 r. w Fajstławicach organizowane jest Lubelskie Święto Ziół, impreza promująca potencjał gospodarczy lubelskiego zielarstwa.

Opłacalność produkcji rolniczej wiąże się z wielkością gospodarstwa, wyborem odpowiedniej metody produkcji, sposobem łączenia produkcji zwierzęcej z roślinną, jak również z wysokością i strukturą kosztów wynikających z prowadzenia danej działalności. Wyniki badań dotyczących determinant opłacalności produkcji rolniczej dowodzą, że małe gospodarstwa rolne (do 5 ha) mogą być bardzo opłacalne pod warunkiem prowadzenia produkcji ukierunkowanej na szczególne rodzaje upraw: zioła, rośliny jagodowe, warzywa oraz owoce, a także produkcji wyspecjalizowanej i ekologicznej. Pozytywny wpływ na kwestie związane z opłacalnością prowadzenia gospodarstwa oraz popytem i podażą produktów rolnych może mieć również założenie rolniczej spółdzielni produkcyjnej, zrzeszającej indywidualnych rolników. Działając wspólnie członkowie spółdzielni są w stanie uzyskać wyższe ceny skupu swoich produktów oraz niższe ceny zakupu poszczególnych towarów potrzebnych w produkcji.

Zgodnie z rejestrem grup producentów rolnych prowadzonym przez Marszałka Województwa Lubelskiego na terenie powiatu zlokalizowana jest jedna grupa producentów rolnych zrzeszająca producentów tytoniu „Krasnostawski tytoń”.

Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten jest atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego i wyrobu tradycyjnych produktów lokalnych oraz przetwórstwa. Na terenie powiatu w ostatnich latach obserwuje się pozytywny trend w zakresie wzrostu liczby producentów ekologicznej żywności. Według danych Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych na obszarze powiatu krasnostawskiego na koniec 2019 r. zarejestrowanych było 39 producentów prowadzących działalność w zakresie rolnictwa ekologicznego, w tym:

- w gminie miejskiej Krasnystaw – 4 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie Fajstławice – 3 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie Gorzków – 3 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie Izbica – 4 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie wiejskiej Krasnystaw – 5 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie Łopiennik Górny – 1 ekologiczny producent rolny,
- w gminie Rudnik – 2 ekologicznych producentów rolnych,
- w gminie Żółkiewka – 17 ekologicznych producentów rolnych.

Biorąc pod uwagę kategorię działalności należy zauważyć, że wszystkie gospodarstwa ekologiczne na obszarze partnerstwa zajmują się produkcją roślinną, z czego 36 gospodarstwa zajmują się tylko taką produkcją. Trzy gospodarstwa prowadziły również ekologiczną produkcję zwierzęcą. Na obszarze gmin partnerskich uprawia się zróżnicowane grupy roślin min. zboża (pszenica zwyczajna, pszenica orkisz, pszenżyto, żyto, jęczmień, owies), ziemniaki, rzepak i rzepik, rośliny lecznicze i przyprawowe, warzywa, owoce miękkie, owoce jagodowe, uprawy

sadownicze, jednoroczne i wieloletni rośliny na paszę. Dodatkowo, oprócz produkcji roślinnej, 3 gospodarstwa ekologiczne zajmują się również produkcją zwierzęcą (drób i bydło).

PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE

Powiat krasnostawski w sektorze przemysłu charakteryzuje się wysokim udziałem podmiotów prowadzących działalność w **sektorze średnio-niskiej i niskiej technologii** (PKD 10-19, 22-25, 30-31): produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń (18,7%), naprawa, konserwacja i instalowanie maszyn i urządzeń (14,8%), produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli oraz produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania (14,4%) oraz produkcja artykułów spożywczych (11,3%). Udział sektora wysokiej i średnio-wysokiej technologii (produkcja maszyn i urządzeń oraz produkcja urządzeń elektrycznych), stanowi 5,6% ogółu podmiotów przetwórstwa przemysłowego.

Na terenie powiatu rozwija się **sektor przetwórstwa rolno-spożywczego**, w tym przetwórstwa zbóż, przetwórstwa warzyw i owoców, produkcji mleka, cukru oraz przetwórstwa mięsnego. Na obszarze powiatu krasnostawskiego prowadzą działalność trzy firmy, które zostały zaliczone do grona **liderów przemysłu spożywczego województwa lubelskiego** – Elewator Zbożowy ELEWARR Sp. z o.o. (Krupiec, gmina Krasnystaw), Oddział Krajowej Spółki Cukrowej S.A. „Cukrownia Krasnystaw” (Siennica Nadolna, gmina Krasnystaw), Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie¹⁸. Ważną rolę w zagospodarowaniu produktów rolnictwa odgrywają także: Zakład Masarski „FLEJMER” Produkcja - Sprzedaż Mięsa i Wędlin, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Zagrodzie. Dużym potencjałem charakteryzuje się również przetwórstwo ziół i roślin specjalistycznych, a wśród firm działających w tej branży należy wymienić przed wszystkim: Przedsiębiorstwo Handlowe „KRAU-TEX” Bogusław Domański, Heliplant Sp. z o.o., Herbimar Spółka Jawna M. Fornal, A. Fornal.

Należy jednak zauważyć, że pomimo istniejącej bazy surowcowej – na terenie powiatu krasnostawskiego działają gospodarstwa rolne o wysokim potencjale produkcyjnym, które zapewniają dostępność surowców niezbędnych do rozwoju branży przetwórstwa rolno-spożywczego oraz stosunkowo dużego udziału przemysłu spożywczego w ogólnej produkcji przemysłowej, **sektor przetwórstwa rolno-spożywczego nadal jest niewystarczająco rozwinięty**. Zbyt mała liczba zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego powoduje niepełne wykorzystanie produkowanych surowców spożywczych. Liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie produkcji artykułów spożywczych stale rośnie, jednak rozwój przedsiębiorczości następuje stosunkowo powoli i wymaga działań stymulujących.

W tym kontekście warto podkreślić, że we wrześniu 2020 r. przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego z terenu powiatu krasnostawskiego (miasto i gmina Krasnystaw, gminy: Fajstławice, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana, Żółkiewka, Gorzków, Kraśniczyn,

¹⁸ Analiza atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego z uwzględnieniem potencjału regionu do przyciągnięcia bezpośrednich inwestycji zagranicznych, www.invest.lubelskie.pl, str. 72 - 73.

Izbiąca), chełmskiego (miasto Rejowiec, gminy: Wojstawice, Leśniowice, Rejowiec Fabryczny) oraz włodawskiego (gmina Urszulin) podpisali porozumienie o współpracy partnerskiej dotyczące utworzenia **Lubelskiego Okręgu Przemysłu Rolno-Spożywczego**. Kolejnym etapem współpracy będzie założenie Stowarzyszenia Gmin i Powiatów pn. Lubelski Okręg Przemysłu Rolno-Spożywczego z siedzibą w Krasnymstawie. Przedsięwzięcie ma na celu podniesienie atrakcyjności obszaru objętego programem, co umożliwi powstanie nowych zakładów produkcyjnych, inkubatorów przedsiębiorczości, zwiększenie liczby atrakcyjnych miejsc pracy, poprawę jakości życia mieszkańców oraz wzrost konkurencyjności podmiotów gospodarczych. Dzięki podejmowanym działaniom nastąpi rozwój w zakresie gospodarki żywnościowej oraz intensyfikacji inwestycji w branżę przemysłu rolno-spożywczego oraz branż towarzyszących.

W gospodarce powiatu wyróżnia się także **branża metalowa**. Trzy przedsiębiorstwa z terenu powiatu krasnostawskiego są członkami Wschodniego Klastra Obróbki Metali (BRENNAL Sp. z o.o., PROFIL Jacek Roman, Zakład Usług Mechanicznych Bartłomiej Sulkowski). Ponadto na terenie Krasnegostawu działalność prowadzą przedsiębiorstwa WEMAX Marek Wereszczyński, Mazurek Metal, ENERGOREMONT Sp. z o.o., wymieniane jako jedne z głównych filarów przemysłu tego miasta. Wśród innych znaczących firm w powiecie znajdują się: CERSANIT IV Sp. z o.o. (producent ceramiki sanitarnej), Kartonex Sp. z o.o. (branża papiernicza).

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Potencjał naturalny powiatu oraz jego rolniczy charakter stwarzają doskonałe warunki do rozwoju energetyki odnawialnej, produkcji energii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, a także upraw roślin energetycznych.

Obszar całego województwa lubelskiego należy do regionów posiadających jedne z najlepszych warunków wykorzystywania **energii słonecznej** w kraju i został, zgodnie z *Programem rozwoju odnawialnych źródeł energii dla województwa lubelskiego*, w całości zakwalifikowany do obszarów preferowanych dla lokalizacji urządzeń i instalacji wykorzystujących energię słoneczną. Dodatkowo teren powiatu krasnostawskiego jest jednym z najbardziej nasłonecznionych obszarów w województwie i charakteryzuje się najwyższymi w regionie wartościami usłonecznienia względnego w okresie letnim. Ze względu na swoje położenie teren powiatu jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju **energetyki wiatrowej** - według klasyfikacji Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej obszar powiatu zaliczony został do strefy III – korzystnej.

Powiat posiada również sprzyjające uwarunkowania naturalne i zasoby wód powierzchniowych do rozwoju **energetyki wodnej**. Co więcej, zgodnie z *Programem Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego*, teren powiatu krasnostawskiego został uznany za obszar perspektywiczny dla rozwoju elektroenergetyki z wykorzystaniem wód geotermalnych. Zgodnie z ww. dokumentem na terenie powiatu krasnostawskiego wskazanymi obszarami do rozwoju energetyki wodnej są odcinki rzek o minimalnym przepływie 0,5 m³/s wody – Wieprz (11,8 m³/s), Wolica (1,4 m³/s), Wojstawska (1,1 m³/s) i Żółkiewka (0,9 m³/s) oraz

planowane zbiorniki wodne o funkcjach ekologicznych, rekreacyjnych, retencyjnych. Warunkiem pozyskania odpowiedniej energii potencjalnej z zasobów rzeki w określonym miejscu jest istnienie stosunkowo dużego spadku wody, w związku z powyższym najbardziej preferowanym miejscem budowy elektrowni wodnych są okolice wodospadu lub też przepływowego jeziora. Za obszary preferowane do rozwoju energetyki wodnej uwzględniając uwarunkowania prawne, techniczne oraz ekonomiczne, uznaje się istniejące i planowane budowle piętrzące: na rzece Żółkiewka w miejscowości Białka oraz w miejscowości Niemienice (gmina Krasnostaw), na rzece Wieprz w miejscowości Borowica (gmina Łopiennik Górny), na rzece Wolica w miejscowości Wólka Orłowska oraz Topola (gmina Izbica). Z uwagi na wysokie koszty budowy urządzeń hydrotechnicznych rozwój energetyki wodnej powinien bazować na wykorzystaniu istniejących obiektów piętrzących. Budowa nowych piętrzeń wynikać powinna przede wszystkim z uzasadnionych społecznie i ekonomicznie potrzeb w zakresie ochrony przeciwpowodziowej, przeciwdziałania skutkom suszy oraz zaopatrzenia w wodę, a energetyczne wykorzystanie potencjału spiętrzonej wody należy traktować jako dodatkową korzyść z funkcjonowania piętrzenia¹⁹.

Obszar powiatu, z uwagi na występowanie dobrych i bardzo dobrych gleb, posiada predyspozycję do uprawy jednorocznych **roślin energetycznych** o dużych wymaganiach glebowych (rzepak, pszenica, kukurydza, buraki cukrowe). Powiat krasnostawski został również zaliczony obszarów o największej koncentracji potencjalnych źródeł **biomasy do produkcji biogazu** pochodzącej z zakładów przemysłu rolno-spożywczego. Ponadto powiat krasnostawski jest jednym z czterech powiatów Lubelszczyzny posiadających największe zasoby słomy zbożowej i rzepakowej możliwej do wykorzystania w energetyce. Biomasa jest odnawialnym i tanim sposobem pozyskania ciepła do ogrzewania domów jednorodzinnych jak i większych obiektów, natomiast mikrobiogazownie rolnicze stanowią alternatywne rozwiązanie dla małych i średnich gospodarstw rolnych i przetwórczych, które chcą same zaopatrywać się w tanią energię elektryczną oraz ciepło.

Według danych Urzędu Regulacji Energetyki suma mocy zainstalowanej w odnawialnych źródłach energii na terenie powiatu krasnostawskiego na koniec 2019 r. wyniosła 7,697 MW, co uplasowało powiat na 6 miejscu w województwie (za powiatami tomaszowskim, lubartowskim, bialskim, włodawskim i biłgorajskim). Na terenie powiatu zlokalizowana jest jedna elektrownia wiatrowa o mocy 3,3 MW, cztery małe elektrownie wodne o mocy zainstalowanej wynoszącej 0,287 MW oraz instalacje fotowoltaiczne o łącznej mocy 4,11 MW.

TURYSTYKA

Jednym z podstawowych elementów zagospodarowania turystycznego, w skład którego wchodzi różnego rodzaju obiekty noclegowe i urządzenia towarzyszące, pozwalające turystom na przebywanie poza miejscem stałego zamieszkania jest **baza noclegowa**. Na bazę noclegową

¹⁹ Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie, 2013, s. 70-76.

składa się ogół obiektów i miejsc noclegowych znajdujących się na określonym obszarze udostępnianych turystom sezonowo lub całorocznie. Charakter i struktura bazy noclegowej w znacznym stopniu zależą od uwarunkowań przyrodniczych oraz społeczno-ekonomicznych. Na zróżnicowanie bazy wpływa m.in. typ krajobrazu i warunki klimatyczne, specyficzne cechy ruchu turystycznego na danym terenie oraz charakter poszczególnych miejscowości i ich rola w recepcji ruchu turystycznego.

Według danych GUS (stan na dzień 31 lipca 2019 r.) na terenie powiatu krasnostawskiego zlokalizowanych było **6 turystycznych obiektów zakwaterowania zbiorowego**: 2 hotele, 2 inne obiekty hotelowe oraz 2 obiekty krótkotrwałego zakwaterowania (14. miejsce wśród powiatów ziemskich, *ex aequo* z powiatem hrubieszowskim). Obiekty te zlokalizowane są na terenie stolicy powiatu – miasta Krasnystaw (5 obiektów) oraz gminy wiejskiej Krasnystaw. W końcu lipca 2019 r. dla turystów przygotowanych było 333 miejsc noclegowych, z czego 64,0% stanowiły miejsca całoroczne. W ciągu całego 2019 r. z turystycznych obiektów noclegowych skorzystało 12 179 turystów, w tym 486 turystów zagranicznych, którym udzielono łącznie 17 285 noclegów. W 2019 r. **stopień wykorzystania miejsc noclegowych**²⁰ we wszystkich turystycznych obiektach noclegowych wyniósł jedynie 16,7% i był jednym z najniższych w województwie lubelskim (18. miejsce wśród powiatów ziemskich).

Oprócz charakterystyk liczbowych, do statystycznego opisu zjawisk związanych z bazą noclegową i jej wykorzystaniem można zastosować wskaźniki natężenia odnoszące się do liczby mieszkańców powiatu i jego powierzchni. W 2019 r. wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera, wyrażony liczbą korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców, dla powiatu krasnostawskiego wyniósł 191,63 i uplasował powiat na 12. miejscu w województwie. Podobnie kształtował się wskaźnik funkcji turystycznej Deferta – wyrażony liczbą korzystających z noclegów turystów przypadających na 1 km² powierzchni całkowitej, który w 2019 r. wyniósł 11,6 – 16. miejsce w województwie.

Ponadto na terenie powiatu znajdują się obiekty noclegowe zakwaterowania indywidualnego – **kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne**, nieobjęte statystyką publiczną. Według danych pochodzących ze stron internetowych Powiatu Krasnostawskiego oraz gmin położonych na jego obszarze, na terenie powiatu znajdują się 23 takie obiekty, w których dla turystów przygotowanych jest ok. 290 miejsc noclegowych. Najwięcej obiektów noclegowych znajduje się na terenie gminy wiejskiej Krasnystaw – 16, następnie w gminach Izbica i Kraśniczyn – po 3. Jedno gospodarstwo agroturystyczne znajduje również w gminie Żółkiewka.

Rozmieszczenie bazy noclegowej w powiecie krasnostawskim jest nierównomierne, zarówno pod względem liczby jak i rodzajów turystycznych obiektów noclegowych. Widoczna jest wyraźna koncentracja obiektów noclegowych zakwaterowania indywidualnego na terenie gminy Krasnystaw, w szczególności w miejscowościach Wincentów i Siennica Nadolna, na terenie których znajduje się 9 gospodarstw agroturystycznych/kwater prywatnych.

²⁰ Stopień wykorzystania miejsc noclegowych oblicza się dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

Na terenie gminy działa Krasnostawskie Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych, które zrzesza kilka gospodarstw agroturystycznych świadczących usługi dla letników. Zdecydowana większość obiektów hotelowych znajduje się natomiast w stolicy regionu – mieście Krasnystaw. Warto również zauważyć, że na terenie gmin Fajstławice, Gorzków, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana nie ma obiektów noclegowych.

Niezbędnym warunkiem rozwoju turystyki, obok bazy noclegowej, jest **oferta gastronomiczna**, która na obszarze powiatu krasnostawskiego jest stosunkowo słabo rozbudowana. Na obszarze powiatu funkcjonuje ok. 40 punktów gastronomicznych (restauracje, zajazdy, pizzerie i bary). Usługi gastronomiczne świadczone są również w istniejących obiektach noclegowych oraz w gospodarstwach agroturystycznych²¹. Baza gastronomiczna skoncentrowana jest w największych miejscowościach regionu: Krasnymstawie, Izbicy, Fajstławicach.

Ważnym elementem infrastruktury turystycznej powiatu jest również istniejąca sieć szlaków i tras turystycznych – pieszych, rowerowych i samochodowych. Do najważniejszych **pieszych szlaków turystycznych** przebiegających przez teren powiatu należą:

- **Szlak „Tadeusza Kościuszki”** (znakowany kolorem niebieskim) o długości ok. 120 km, który prowadzi przez teren Obniżenia Dubienki, z pagórkami i dolinami rzecznyymi oraz urozmaicony krajobraz Działów Grabowieckich z licznymi wyniosłościami i wierzchowinami oddzielonymi obniżeniami i dolinami rzecznyymi. Szlak umożliwia poznanie związków Tadeusza Kościuszki z Lubelszczyzną oraz zwiedzanie licznych obiektów przyrodniczych i zabytków architektury. Szlak biegnie też przez wieś Wólka Orłowska, gdzie krzyżują się cztery szlaki komunikacyjne: powietrzny, kolejowy, morski i lądowy (jedyne takie miejsce w Europie, drugie na świecie).

Przebieg szlaku: Kopiec Tadeusza Kościuszki - Uchańka - Dubienka - Starosiele - Maziarnia Strzelecka - Raciborowice - Kurmanów Buśno - Jarosławiec - Wojstławice - Majdan Nowy - Bończa - Zastawie - Surhów Topola - Wólka Orłowska - Tuligłowy zalew – Krasnystaw (Dworzec PKS).

- **Szlak „Ariański”** (znakowany kolorem żółtym) o długości ok. 64 km, wyznaczony na obszarze Działów Grabowieckich i Pagórów Chełmskich, prowadzący po miejscach związanych z życiem i działalnością Pawła Orzechowskiego należącego do braci polskich (potocznie zwanych arianami), właściciela zamku w Krupem.

Przebieg szlaku: Skierbieszów - Zawada - Rezerwat przyrody Broczówka - Wiszenki-Kolonia Anielpol - Majdan Surhowski - Surhów-Kolonia - Surhów - Krasnystaw - Siennica Nadolna - Krupie - Krynica - Hruszów - Rejowiec - Rejowiec Fabryczny (stacja kolejowa PKP) - Pawłów.

- **Szlak „Nadwieprzański po Wyniosłości Giełczewskiej”**

Przebieg trasy: Krasnystaw - Wincentów - Borowica - Łopiennik Górny - Olszanka - Rońsko - Krasnystaw.

- **Szlak „Mikołaja Reja”**

²¹ Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność lokalną na lata 2014 – 2020 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania Krasnystaw PLUS.

Przebieg trasy: Rejowiec Fabryczny - Rejowiec - Adamów - Popówka - Kobyle - Góra Ariańska - Krynica - Krupe - Kolonia Siennica Nadolna - Siennica Nadolna - Lubańki - Dworzec PKP w Krasnymstawie.

- **Szlak „Stawów Kańskich”**, który biegnie m.in. wokół zespołu 7 stawów rybnych o powierzchni ok. 140 ha w okolicy miejscowości Kanie.

Przebieg trasy: Rejowiec Fabryczny (stacja kolejowa PKP) - Pawłów - Pawłowski Obszar Chronionego Krajobrazu wokół stawów do miejscowości Kanie - Liszno - Czechów Kąt - Żulin - Krynica.

- **Szlak „Śladami Księdza Stefana Wyszyńskiego”** (szlak znakowany kolorem czarnym) o długości ok. 30 km, położony jest w granicach Skierbieszowskiego Parku Krajobrazowego. Przebieg trasy: Żułów - Baraniec - Marcinówka - Podwysokie - Wysokie II - Skierbieszów - Łaziska - Sławęcín.
- **Szlak „Droga życia Błogosławionego ks. Zygmunta Pisarskiego”** w Krasnymstawie. Szlak składa się z 10 stacji w miejscach związanych z życiem i działalnością duchownego.

Ponadto przez powiat przebiegają trasy rowerowe:

- **Wschodni Szlak Rowerowy (Green Velo)** – szlak przecina obszar powiatu krasnostawskiego z północy na południe i prowadzi od Starych Deputycz przez las do miejscowości Zwierzyniec w gminie Siennica Różana. Następnie drogami utwardzonymi do miejscowości Baraki, a później już duktami leśnymi poprzez łąny do Krasnegostawu. Z miasta wyjeżdża się w kierunku wsi Widniówka, a dalej polnymi drogami do wsi Romanów i Ostrzyca wzdłuż rzeki Wieprz. Po przekroczeniu mostu na rzece Łopuszanka trasa wiedzie drogą powiatową w kierunku Tarnogóry i Wirkowic Pierwszych.
- **Trasa rowerowa „Do Wodnego Dołu”** (znakowana kolorem zielonym) o długości ok. 17 km, prowadząca do rezerwatu „Wodny Dół”, gdzie znajduje się malowniczy wąwóz lessowy. Przebieg trasy: Krasnystaw - Niemienice - Niemienice Kolonia - Rezerwat „Wodny Dół” - Krasnystaw.

W 2004 r. na terenie Nadleśnictwa Krasnystaw powstały **dwie ścieżki edukacyjne**. W rezerwacie „Wodny Dół” w kompleksie Niemienice koło Krasnegostawu została utworzona ścieżka przyrodniczo - dydaktyczna, która stanowi przedłużenie trasy rowerowej „Do Wodnego Dołu”. Trasa ścieżki umożliwia zapoznanie z charakterystycznymi dla Wyniosłości Giełczewskiej formami ukształtowania terenu i porastającą je roślinnością. Na trasie rozlokowano 28 tablic edukacyjnych o treściach związanych z ochroną przyrody oraz gospodarką leśną. Ścieżka została poprowadzona przez najciekawsze fragmenty urokliwego rezerwatu „Wodny Dół”. Druga ścieżka została otwarta na terenie szkółki „Borek”. Lokalizacja ścieżki pozwala na praktyczne zapoznanie się z etapami pracy przy produkcji sadzonek, a z licznych barwnych tablic można dowiedzieć się o życiu lasu oraz poznać leśne gatunki drzew i krzewów.

Powiat krasnostawski w 2019 r. zajął **ostatnie miejsce w województwie lubelskim** (wśród powiatów ziemskich) pod względem **długości ścieżek rowerowych** – długość ścieżek rowerowych zlokalizowanych na terenie powiatu wynosiła jedynie 3,2 km. W rankingu powiatów ziemskich w województwie zdecydowanie przodował powiat lubelski – długość

ścieżek rowerowych na terenie powiatu wyniosła 85,7 km, czyli ponad 25 razy więcej niż w powiecie krasnostawskim.

Powiat krasnostawski posiada również sprzyjające warunki do rozwoju **turystyki wodnej** - liczne stawy hodowlane, zbiorniki wodne oraz rzeka Wieprz są zachęcają uprawiania sportów wodnych (spływy kajakowe) i wędkowania oraz **turystyki zimowej** - w miejscowości Bobliwo (gmina Izbica) znajduje się stok narciarski, który oferuje narciarzom profesjonalny, jeden z najdłuższych na Lubelszczyźnie, wyciąg narciarski. Powiat posiada również ofertę dla miłośników **turystyki aktywnej** – na terenie Nadleśnictwa Krasnostaw, wokół miejscowości Białka, zaprojektowane zostały trasy biegowe, rowerowe i narciarskie, przeznaczone do uprawiania biegów na orientację. Przez teren powiatu przechodzi, znajdująca się na obszarze Skierbieszowskiego Parki Krajobrazowego, ścieżka geocachingowa zwana „Szlakiem Ariańskim”, która wykorzystywana jest do gry terenowej, polegającej na poszukiwaniu tzw. Skrytek, uprzednio ukrytych przez innych uczestników. Ścieżka liczy 254 skrytki, co czyni ją jedną z najdłuższych ścieżek geocachingowych w Polsce. Ponadto na terenie powiatu znajduje się kilka stajni i ośrodków jeździeckich, z których najbardziej znana jest Stadnina Koni w Białce, która zajmuje się hodowlą koni czystej krwi arabskiej i angloarabskiej. Ośrodek od lat jest gospodarzem Wiosennego Młodzieżowego Czempionatu Koni Czystej Krwi Arabskiej oraz Młodzieżowego Czempionatu Koni Małopolskich, a także organizuje zawody jeździeckie, imprezy sportowe i okolicznościowe. Stadnina dysponuje również zapleczem, które może być wykorzystane do organizacji obozów konnych.

W powiecie krasnostawskim odbywa się szereg cyklicznych wydarzeń, wśród których najbardziej rozpoznawalne jest **Ogólnopolskie Święto Chmielarzy i Piwowarów „Chmielaki Krasnostawskie”**, organizowane corocznie w Krasnymstawie w okresie po żniwach chmielowych. Pierwsze „Chmielaki” odbyły się w dniach 11-12 września 1971 r. i miały lokalny charakter. Od początku imprezie towarzyszyło widowisko obrzędowe przedstawiające historię miasta i regionu, w którym występowały historyczne postacie związane z Krasnymstawem: Marek Sobieski - starosta krasnostawski, Jan Zamojski - Hetman Wielki Koronny oraz królowie: Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło, Jan III Sobieski. Od 1977 r. Chmielaki stały się imprezą ogólnopolską, w której uczestniczyły zespoły regionalne, twórcy ludowi z kraju i z zagranicy. W ramach Chmielaków Krasnostawskich organizowana jest Ogólnopolska Sesja Chmielarska, będąca okazją do spotkań chmielarzy z całego kraju oraz Konsumencki Konkurs Piw, który zadebiutował na Chmielakach w 1992 r. Dzięki blisko 50-letniej tradycji „Chmielaki Krasnostawskie” weszły na stałe do kalendarza imprez kulturalnych w mieście, województwie i Polsce. Imprezy chmielakowe i degustacja wielu marek piwa przyciąga do Krasnostawu gości z Polski i zagranicy. Do pozostałych wydarzeń o największym potencjale promocyjno-turystycznym należy zaliczyć „Jarmark Świętojański” na zamku w Krupem, „Palinocka pod Światowidem” nad rzeką Wieprz w Krasnymstawie oraz Międzynarodowy Festiwal Ludowy „Łączy nas kultura” w Łopienniku Nadrzecznym.

Ważnym elementem w procesie rozwoju gospodarczego powiatu jest promocja regionu jako produktu turystycznego. Jednym z narzędzi w zakresie promocji walorów turystycznych

i kulturowych jest członkostwo jednostek samorządu terytorialnego w organizacjach i stowarzyszeniach. Powiat Krasnostawski oraz gminy położone na jego obszarze są członkami **Lokalnej Organizacji Turystycznej „Krasnystaw – Wrota Roztocza”**, zrzeszających jednostki samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców z branży turystycznej, w celu kreowania wizerunku Powiatu Krasnostawskiego i Miasta Krasnystaw jako obszaru atrakcyjnego turystycznie, tworzenia nowych i promowania istniejących lokalnych produktów turystycznych oraz popularyzowania walorów krajoznawczych oraz lokalnych tradycyjnych produktów kulinarnych wytwarzanych na terenie powiatu.

Powiat oraz gminy powiatu krasnostawskiego zrzeszają się również w ramach **Lokalnej Grupy Działania „Krasnystaw Plus”** Organizacja ta jest właścicielem marki promocyjnej Ziemi Krasnostawskiej **„Krasna Chata”**. Celem utworzenia wspólnej marki dla wielu produktów i usług jest rozwój lokalnej gospodarki, w szczególności sektorów współpracujących ze sobą, czyli małych przetwórci i gospodarstw rolnych, a także usług gastronomicznych oraz turystycznych. Dodatkowym celem utworzenia marki Krasna Chata jest lepsza rozpoznawalność obszaru wśród potencjalnych turystów i klientów. Na terenie gminy Izbica, w miejscowości Wał, działa lokalna restauracja „Krasna Chata”, w której serwowane są potrawy tradycyjnej kuchni powiatu krasnostawskiego, przygotowane z lokalnych produktów od lokalnych producentów. Promocji tradycyjnej kuchni służą imprezy cykliczne organizowane przy współudziale Lokalnej Grupy Działania, na których mieszkańcy oraz turyści mogą posmakować wyśmienitych potraw i lokalnych specjałów: Festiwal Pączka i Faworka w Siennicy Nadolnej, Festiwal „Smaki Jesieni” w Poperczynie, Majówka z karpem w Krasnymstawie.

Warto również wspomnieć, że na liście **produktów tradycyjnych** prowadzonej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi znajduje się 10 produktów lokalnych z terenu powiatu krasnostawskiego:

- chmiel krasnostawski,
- popiołek z Krupego,
- sery z ziołami,
- tymianek z Fajstawic,
- rudnicki pieróg jaglany,
- golasy izbickie,
- jabłczanka z Fajstawic,
- kapusta z grochem i śmietaną z Gorzkowa,
- zupa chłopska fajstawińska,
- pierogi z czerwoną fasolą.

Niski stopień wykorzystania miejsc noclegowych oraz mała liczba turystów może świadczyć o braku spójnej oferty turystycznej powiatu krasnostawskiego. W dobie powszechnego dostępu do Internetu, który z uwagi na swój zasięg stał się niemal obligatoryjnym medium dla informacji i promocji, brakuje w sieci spójnej informacji na temat oferty turystycznej, bazy noclegowej oraz miejsc wartych odwiedzenia na terenie powiatu i poszczególnych gmin. Informacje na temat atrakcji turystycznych i noclegowych obiektów agroturystycznych można znaleźć na stronach

internetowych wspólnot samorządowych, jednak są one niejednolite oraz nie wyczerpują pełnego potencjału obszaru.

Widoczny jest również brak powiązania występujących atrakcji w zintegrowany produkt turystyczny. Walory przyrodnicze oraz środowiskowe obszaru powiatu stwarzają możliwość rozwoju usług świadczonych w zakresie rekreacji i turystyki ukierunkowanych na wypoczynek weekendowy oraz turystykę wiejską. Poprzez umiejętne wykorzystanie dostępnych zasobów kulturowych i naturalnych istnieje możliwość stworzenia sieciowych, kompleksowych produktów turystycznych. Turystyczny produkt sieciowy to całościowy pakiet złożony z usług świadczonych w przestrzeni atrakcyjnej turystycznie, wiążący obiekty, atrakcje, produkty regionalne i lokalne, trasy turystyczne oraz wiele innych elementów, na bazie spójnej koncepcji.

IDENTYFIKACJA WIZUALNA

Jednostki samorządu terytorialnego pełnią jedną z głównych ról w kreowaniu potencjału inwestycyjnego na danym obszarze, a także w jego promocji, między innymi poprzez stworzenie spójnego wizerunku i budowę rozpoznawalności marki.

W dniu 15 października 2013 r. Uchwałą Zarządu Powiatu w Krasnymstawie (Nr CVI/419/13) został wprowadzony **System Identyfikacji Wizualnej Powiatu Krasnostawskiego**. W Księdze Znaków określone zostały główne cechy logo powiatu, które odnoszą się do obszarów stanowiących o rozpoznawalności powiatu i będących składową lokalnej marki, tj.: buraki cukrowe, chmiel, zioła, rzepak i inne rośliny zielone, mleko. W przyjętym logo znalazły się symbole powyższych atrybutów, tj.: szyszka chmielowa, kropla mleka, kropla złotego płynu (piwa z białą pianką, miodu lub oleju rzepakowego), zielony liść.

Hasłem powiatu ustanowiono: „**Kraina obfitości**”. Uwzględnia ono wymienione wyżej atuty jednocześnie podkreślając niespieszne tempo życia i bliskość natury, które umożliwiają mieszkańcom powiatu korzystanie z obfitości smaków życia.

PLANOWANIE PRZESTRZENNE I TERENY INWESTYCYJNE

Wszystkie gminy powiatu krasnostawskiego posiadają **dokumenty planistyczne** w zakresie zagospodarowania przestrzennego: miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego bądź studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) obejmujące obszar całej gminy posiada 5 gmin: Fajstawice, Gorzków, Łopiennik, Rudnik (99,9% powierzchni) oraz gmina wiejska Krasnystaw. Pozostałe gminy posiadają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące część obszaru: Żółkiewka (12,5% obszaru objętego MPZP), miasto Krasnystaw (18,7% obszaru objętego MPZP), Izbica (5,4% obszaru objętego MPZP), Siennica Różana (0,6% obszaru objętego MPZP) oraz Kraśniczyn (0,7% obszaru objętego MPZP).

Posiadanie przedmiotowych dokumentów planistycznych, wyznaczających kierunki rozwoju przestrzennego i jednocześnie określających możliwe funkcje terenu oraz formy jego

zagospodarowania, jest kluczowym czynnikiem ułatwiającym przyciągnięcie zewnętrznych inwestorów.

Oferta **terenów inwestycyjnych** na terenie powiatu krasnostawskiego obejmuje 17 terenów inwestycyjnych o łącznej powierzchni wynoszącej 86,46 ha. Ponadto w gminie Izbica są dostępne dwie hale o łącznej powierzchni 6 188 m².

Tabela 9. Tereny inwestycyjne typu *greenfield* na obszarze powiatu krasnostawskiego

Gmina	Lokalizacja terenu inwestycyjnego	Powierzchnia (ha)	Przeznaczenie
Krasnystaw (gmina miejska)	Krasnystaw, ul. Borowa	1,8	usługi i obiekty produkcyjne, składy, magazyny
	Krasnystaw, ul. Graniczna	1,55	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i usługowa
	Krasnystaw, ul. Kościuszki (podstrefa Krasnystaw Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec)	2,2	obiekty produkcyjne, składy i magazyny, zabudowa usługowa
	Krasnystaw, ul. Rejowiecka	1,1804	brak informacji
Krasnystaw (gmina wiejska)	Białka	4,7	usługi nieuciążliwe, zabudowa letniskowa, hotel
	Małochwiej Duży	2,08	usługi związane ze zdrowiem
	Wincentów	5,5	przemysł, składy, budownictwo, magazyny, hurtownie, usługi
Żółkiewka	Żółkiew Kolonia	1,731	brak informacji
Siennica Różana	Siennica Królewska Mała	0,58	market – usługi handlu
	Siennica Królewska Duża	0,2861	market – usługi handlu
	Zagroda	5,35	farma fotowoltaiczna
	Zagroda	2,9992	fabryka – usługi produkcyjne
	Zagroda	2	fabryka – usługi produkcyjne
	Zagroda	11	zbiornik wodny
Łopiennik Górny	Borowica	34	usługi turystyczno - rekreacyjne przy planowanym zbiorniku wodnym
	Borowica	2,5	eksploatacja piasku
Razem:		86,4567	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.invest.lubelskie.pl/pl/baza/grunt> (dostęp: 27.05.2020 r.) oraz danych otrzymanych od Zamawiającego.

Tereny inwestycyjne wyszczególnione w powyższej tabeli są niezabudowane. Teren należący do podstrefy Krasnystaw Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro – Park Mielec oraz teren w miejscowości Białka w gminie wiejskiej Krasnystaw są wyposażone we wszystkie media. Na pozostałych terenach dostęp do mediów jest zróżnicowany.

Ponadto na terenie powiatu krasnostawskiego istnieje szereg **terenów inwestycyjnych typu *brownfield***, na których są zabudowania możliwe do wykorzystania i nadania im nowych funkcji – także gospodarczych.

Tabela 10. Tereny inwestycyjne typu *brownfield* na obszarze powiatu krasnostawskiego

Gmina	Lokalizacja terenu inwestycyjnego	Powierzchnia (ha)	Istniejące zabudowania/ przeznaczenie
Łopiennik Górny	Nowiny	3,6	park podworski/ usługi nieuciążliwe
	Krzywe	0,17	młyn gospodarczy
	Krzywe	0,3	usługi
	Krzywe	0,09	handel
	Łopiennik Dolny Kolonia	0,3	budynki po instytucjach oświaty / usługi kultury
	Łopiennik Dolny Kolonia	6,5	obsługa rolnictwa
	Łopiennik Dolny Kolonia	5	zespół dworsko-pałacowy
	Łopiennik Dolny Kolonia	3,8	usługi
	Łopiennik Dolny Kolonia	0,2	usługi rzemiosła artystycznego
	Łopiennik Nadrzeczny	0,35	usługi zdrowia
	Łopiennik Nadrzeczny	0,14	usługi handlu
	Łopiennik Nadrzeczny	0,5	usługi
	Łopiennik Nadrzeczny	0,9	usługi komercyjne i publiczne
	Łopiennik Nadrzeczny	0,5	usługi gastronomii
	Łopiennik Górny	0,9	usługi kultury
	Łopiennik Górny	0,5	handel
	Łopiennik Górny	0,7	obsługa rolnictwa
	Łopiennik Górny	0,6	usługi
	Łopiennik Górny	0,1	usługi
	Olszanka	12	zespół parkowo-pałacowy / usługi nieuciążliwe
	Olszanka	1,7	usługi
	Olszanka	0,2	usługi
	Olszanka	0,25	usługi
	Dobryniów Kolonia	1,7	przemysł spożywczy i usługi
	Dobryniów Kolonia	2	produkcja rolna
	Łopiennik Dolny	0,25	handel, gastronomia, rzemiosło
	Łopiennik Dolny	0,8	handel, gastronomia, rzemiosło
	Łopiennik Dolny	0,15	Budynki po gminnej spółdzielni
	Łopiennik Dolny	0,4	handel, gastronomia, rzemiosło
	Łopiennik Dolny	0,1	usługi rolnictwa
	Łopiennik Dolny	0,3	budynki po Spółdzielni Kótek Rolniczych
	Łopiennik Podleśny	0,24	handel
	Łopiennik Podleśny	0,5	motel (w budowie)
Borowica	0,5	tartak	
Borowica	0,45	handel, usługi, gastronomia, rzemiosło	
Żulin	0,2	obsługa rolnictwa	
Żulin	0,25	młyn gospodarczy	
Wola Żulińska	0,5	budynki po instytucjach oświaty	
Wola Żulińska	0,5	obsługa rolnictwa	
Żółkiewka	Żółkiew Kolonia	0,3364	budynek po byłej buchcie
	Średnia Wieś	0,64	brak informacji
	Dąbie	0,6626	brak informacji
Rudnik	Płonka	0,42	brak informacji

	Joanin	0,16	brak informacji
Siennica Różana	Zagroda	0,55	spichlerz
	Wierzchowiny	5,16	gorzelnia
	Wierzchowiny	6,63	zespół podworski
	Razem:	62,699	

Źródło: Dane otrzymane od Zamawiającego.

Biorąc pod uwagę wskazane przeznaczenie terenów inwestycyjnych mają one potencjał do ponownego wykorzystania w sektorze produkcji i magazynowania, następnie turystyki letniskowej i uzdrowiskowej oraz w sektorze usług.

Warto podkreślić, iż w ramach **Polskiej Strefy Inwestycji** obejmującej cały kraj, na obszarze powiatu krasnostawskiego, w związku z realizacją nowej inwestycji, przez okres 15 lat możliwe jest skorzystanie z **ulgi podatkowej**. Ulga podatkowa jest równa iloczynowi intensywności pomocy (zależnej od wielkości i lokalizacji przedsiębiorstwa – w województwie lubelskim jest to nawet 50% dla dużych, 60% dla średnich i 70% dla mikro i małych firm) i kosztów kwalifikowanych, czyli wydatków inwestycyjnych lub dwuletnich kosztów pracy nowych zatrudnionych w wyniku nowej inwestycji. Przedsiębiorcy, którzy ubiegają się o przyznanie pomocy publicznej w ramach Polskiej Strefy Inwestycji, muszą spełnić kryteria ilościowe i jakościowe. Kryteria ilościowe odnoszą się do minimalnych kosztów inwestycji zależnych od stopy bezrobocia powiatu, w którym inwestycja będzie realizowana (im wyższa stopa bezrobocia, tym niższy pułap wymaganej wysokości kosztów), wielkości przedsiębiorstwa i rodzaju inwestycji.

Tabela 11. Warunki otrzymania ulgi podatkowej w ramach Polskiej Strefy Inwestycyjnej na obszarze gmin powiatu krasnostawskiego

Rodzaj przedsiębiorstwa	Warunki	Miasto Krasnystaw i gmina wiejska Krasnystaw	Pozostałe gminy powiatu krasnostawskiego
mikro	minimalny koszt inwestycji	200 000 zł	300 000 zł
	intensywność pomocy publicznej	70%	70%
małe	minimalny koszt inwestycji	500 000 zł	750 000 zł
	intensywność pomocy publicznej	50%	50%
średnie	minimalny koszt inwestycji	2 000 000 zł	3 000 000 zł
	intensywność pomocy publicznej	60%	60%
duże	minimalny koszt inwestycji	10 000 000 zł	15 000 000 zł
	intensywność pomocy publicznej	50%	50%
sektor nowoczesnych usług	minimalny koszt inwestycji	500 000 zł	750 000 zł

Źródło: <https://www.biznes.gov.pl/pl/inwestycje/mapa-polskiej-strefy-inwestycji> dostęp: 23.06.2020 r.

Kryteria jakościowe określają natomiast wpływ nowej inwestycji na zrównoważony rozwój gospodarczy i społeczny obszaru, na którym jest ona realizowana. Spełnienie kryterium jakościowego w województwie lubelskim wymaga zdobycia co najmniej czterech punktów. Premiuwane są inwestycje w miastach średnich tracących funkcje gospodarcze – i tak lokalizując inwestycję w Krasnymstawie lub na obszarze gminy wiejskiej Krasnystaw przy ocenie

kryteriów jakościowych przedsiębiorca zyskuje dodatkowy punkt. Wśród punktowanych kryteriów jakościowych znajdują się również inwestycje zgodne z inteligentnymi specjalizacjami województwa. Zgodnie z *Regionalną Strategią Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku* inteligentne specjalizacje województwa to: biogospodarka, medycyna i zdrowie, energetyka niskoemisyjna oraz informatyka i automatyka.

Warto również podkreślić, że Miasto Krasnystaw wprowadziło dla nowych inwestorów zwolnienia i ulgi w podatku od nieruchomości uzależnione m.in. od liczby nowoutworzonych miejsc pracy.

Obszarem powiatu krasnostawskiego w zakresie Polskiej Strefy Inwestycji zarządza Tarnobrzaska SSE Euro – Park WISŁOSAN.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Powiat krasnostawski charakteryzuje się dość niskim stopniem nasycenia przedsiębiorczością i znaczną koncentracją geograficzną zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarach miejskich. W 2019 r. powiat zajął 16. miejsce na Lubelszczyźnie pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych; przedostatnie miejsce pod względem liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców oraz 15. pod względem wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w ostatniej dekadzie.

W strukturze wielkościowej dominują mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one aż 95,8% zarejestrowanych podmiotów, a blisko 90% wszystkich podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Jednocześnie powiat krasnostawski w regionie pozytywnie wyróżnia liczbą zarejestrowanych dużych przedsiębiorstw zajmując 3. pozycję w województwie - na terenie powiatu zarejestrowane są 3 podmioty zatrudniające od 250 do 999 pracowników (Cersanit IV S. A., Oddział Krajowej Spółki Cukrowniczej S.A. Cukrownia Krasnystaw, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Krasnystaw).

Powiat krasnostawski to obszar typowo rolniczy, o tradycyjnym sposobie prowadzenia gospodarstw rolnych. W strukturze funkcjonalno-przestrzennej powiatu dominują tereny rolnicze wraz ze znacznym udziałem obszarów o podwyższonych walorach przyrodniczych. Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem wynosi 80,6% i jest to jedna z najwyższych wartości w województwie (4. miejsce wśród powiatów ziemskich). Na obszarze powiatu dominują małe gospodarstwa rolne o powierzchni do 10 ha. Należy jednak zauważyć, że pomimo przewagi małych gospodarstw, na tle innych powiatów ziemskich województwa lubelskiego, struktura wielkościowa gospodarstw powiatu krasnostawskiego kształtuje się stosunkowo korzystnie – 40,9% gospodarstw rolnych to gospodarstwa o powierzchni powyżej 5 ha, z czego 8,6% stanowią gospodarstwa powyżej 15 ha.

Obszar powiatu krasnostawskiego wyróżnia się bardzo niską lesistością – lasy zajmują jedynie 15,3% powierzchni powiatu (16. miejsce wśród powiatów ziemskich), a jednocześnie

charakteryzuje się relatywnie dobrze rozwiniętą siecią obszarów chronionych – powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosi 23 442 ha, co stanowi 22,7% jego powierzchni.

Na obszarze powiatu występują bardzo korzystne warunki glebowe do produkcji rolnej - gleby powiatu należą do gleb o najwyższej wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W związku z powyższym na obszarze powiatu widoczna jest koncentracja gospodarstw specjalizujących się w uprawie roślin o wysokich wymaganiach glebowych: zbóż, buraków cukrowych, rzepaku oraz roślin przemysłowych. Powiat pełni kluczową rolę w produkcji roślin przemysłowych: tytoniu i chmielu oraz ziół, a także charakteryzuje się jednym z najwyższych w województwie udziałem pszenicy w zasiewach.

Na terenie powiatu rozwija się sektor przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym przetwórstwa zbóż, przetwórstwa warzyw i owoców, produkcji mleka, cukru oraz przetwórstwa mięsnego. Na obszarze powiatu krasnostawskiego prowadzą działalność trzy firmy, które zostały zaliczone do grona liderów przemysłu spożywczego województwa lubelskiego – Elewator Zbożowy ELEWARR Sp. z o.o., Oddział Krajowej Spółki Cukrowej S.A. „Cukrownia Krasnostaw” oraz Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Krasnymstawie. Jednak pomimo istniejącej bazy surowcowej oraz stosunkowo dużego udziału przemysłu spożywczego w ogólnej produkcji przemysłowej, sektor przetwórstwa rolno-spożywczego nadal jest niewystarczająco rozwinięty i wymaga działań sytuujących jego rozwój.

Potencjał naturalny powiatu oraz jego rolniczy charakter stwarzają doskonałe warunki do rozwoju energetyki odnawialnej, produkcji energii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego, a także upraw roślin energetycznych. Teren powiatu krasnostawskiego jest jednym z najbardziej nasłonecznionych obszarów w województwie, a ze względu na swoje położenie jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki wiatrowej. Ponadto powiat posiada predyspozycję do uprawy jednorocznych roślin energetycznych o dużych wymaganiach glebowych, jak również jest zaliczany do obszarów o największej koncentracji potencjalnych źródeł biomasy do produkcji biogazu pochodzącej z zakładów przemysłu rolno-spożywczego.

Obszar powiatu krasnostawskiego cechują bardzo korzystne położenie geograficzne, czyste środowisko przyrodnicze i niewielkie uprzemysłowienie terenu, walory krajobrazowe, bogactwo przyrodniczych obszarów chronionych, a także liczne obiekty pałacowe i dworsko-parkowe oraz zabytkowe obiekty sakralne. Powiat krasnostawski posiada sprzyjające warunki do rozwoju turystyki rekreacyjnej, wodnej, zimowej oraz turystyki aktywnej. Ponadto odbywa się tu szereg cyklicznych wydarzeń, wśród których najbardziej rozpoznawalne jest Ogólnopolskie Święto Chmielarzy i Piwowarów „Chmielaki Krasnostawskie”, organizowane corocznie w Krasnymstawie. Jednakże ze względu na niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę turystyczną oraz niewystarczającą promocję walorów kulturowych i przyrodniczych powiatu istniejący potencjał do rozwoju turystyki rekreacyjnej i kulturowej nie jest w pełni wykorzystywany. Powiat cechuje bardzo słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna oraz pozostała infrastruktura turystyczna. Widoczny jest również brak powiązania występujących atrakcji w zintegrowany produkt turystyczny. W 2019 r. powiat zajął ostatnie miejsce w województwie lubelskim (wśród powiatów ziemskich) pod względem długości ścieżek

rowerowych – długość ścieżek rowerowych zlokalizowanych na terenie powiatu wynosiła jedynie 3,2 km.

Na terenie powiatu znajdują się liczne tereny inwestycyjne typu greenfield, w tym uzbrojony teren należący do podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro – Park Mielec, oraz tereny typu brownfield, mające potencjał do ponownego wykorzystania w produkcji i magazynowania, turystyki oraz usług.

4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA

Jednym z kluczowych elementów organizacji przestrzeni, warunkującym rozwój społeczno-gospodarczy obszaru, jest jego dostępność komunikacyjna.

Nadrzędny układ komunikacyjny powiatu krasnostawskiego stanowią korytarze drogi krajowej oraz dróg wojewódzkich. Przez teren powiatu przebiega trasa krajowej **drogi ekspresowej S17** (Warszawa – Garwolin – Lublin – Piaski – Krasnystaw – Zamość – Tomaszów – Bełzec – Hrebenne), należącej do sieci TEN-T i stanowiącej część trasy *Via Intermare*: Morze Bałtyckie – Morze Czarne. Obecnie trwa opracowywanie koncepcji programowej dla odcinków znajdujących się na terenie powiatu krasnostawskiego: Piaski – Łopiennik (ok. 16 km), Krasnystaw Północ - Izbica (ok. 18 km), Izbica - Zamość Sitaniec (ok. 10 km), a przygotowana dokumentacja techniczna została skonsultowana z mieszkańcami²². Natomiast dla odcinka węzeł Łopiennik - węzeł Krasnystaw Północ (ok. 10 km) opracowywane jest Studium techniczno-ekonomiczno-środowiskowe z elementami koncepcji programowej. Ogłoszenie przetargów na wyłonienie wykonawców jest planowane na 2021 r. Przebieg przez teren powiatu drogi tranzytowej tej klasy jest kluczowym potencjałem umożliwiającym rozwój gospodarki i przyciągnięcie nowych inwestorów. Obszar całego powiatu już w 2013 r. objęty był 60-minutową izochroną dostępności drogowej do Lublina, a tym samym do Portu Lotniczego Lublin w Świdniku, zapewniającego międzynarodowe połączenia, co również stanowi korzystną determinantę rozwoju.

Ponadto w powiecie znajdują się trasy **sześciu dróg wojewódzkich** o łącznej długości 109,083 km:

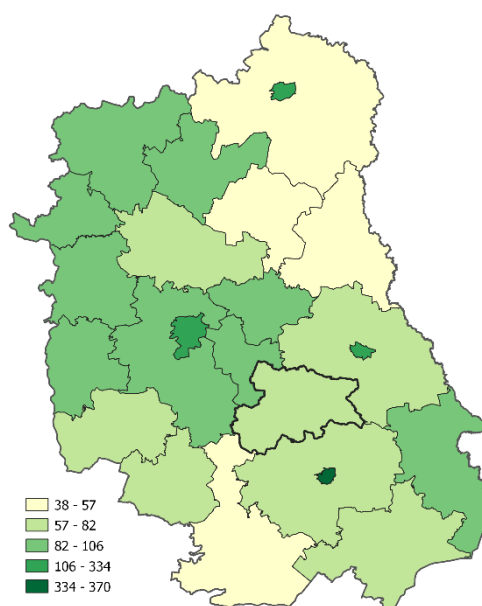
- drogi wojewódzkiej nr 812 (Biała Podlaska - Wisznice - Włodawa - Chełm - Rejowiec - Krasnystaw),
- drogi wojewódzkiej nr 837 (Piaski - Żółkiewka - Nielisz - Sitaniec),
- drogi wojewódzkiej nr 838 (Głębokie - Dorohuczka - Trawniki - Fajstawice),
- drogi wojewódzkiej nr 842 (Rudnik Szlachecki - Wysokie - Krasnystaw),
- drogi wojewódzkiej nr 843 (Chełm - Kraśniczyn - Zamość),
- drogi wojewódzkiej nr 846 (Małochwiej Duży - Wojsławice - Teratyn).

Wewnętrzna komunikacja w powiecie krasnostawskim zapewniają głównie drogi powiatowe – stanowiące połączenia miasta powiatowego z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą oraz drogi gminne – drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom. W 2019 r. w powiecie krasnostawskim sieć **dróg powiatowych** wynosiła 463,7 km (10. pozycja wśród powiatów ziemskich w województwie

²² Mieszkańcy mogli zgłaszać swoje uwagi i wnioski, dotyczące rozwiązań usprawniających obsługę ruchu lokalnego, do 30 listopada 2020 r.

lubelskim), natomiast **dróg gminnych** – 584,4 km (19. pozycja w regionie). Na sieci dróg powiatowych znajduje się 27 obiektów mostowych. Drogi powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej mierzyły 405,7 km (87,5% długości dróg powiatowych). Natomiast długość dróg gminnych o nawierzchni twardej wynosiła 346,9 km (59,4% długość dróg gminnych, z czego 87,0% tych dróg miało nawierzchnię ulepszoną).

Wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej w 2019 r. w powiecie krasnostawskim wyniósł 73,0 km na 100 km² i uplasował powiat na 12. miejscu w województwie (wśród powiatów ziemskich). Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie świdnickim (105,6 km/100 km²), ryckim (101,8 km/100 km²), lubelskim (100,8 km/100 km²) i łączyńskim (100,1 km/100 km²), a najniższą – we włodawskim (38,3 km/100 km²).

Mapa 11. Wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej w powiatach województwa lubelskiego (km/km²)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Biorąc pod uwagę podział dróg ze względu na **klasę techniczną** w powiecie krasnostawskim według stanu na koniec września 2019 r. sieć dróg powiatowych klasy G (droga główna) wynosiła 33,7 km (9,0%), klasy Z (droga zbiorcza) – 70,9 km (17,5%), a klasy L (droga lokalna) – około 329,9 km (73,6%).

Tabela 12. Wykaz dróg powiatowych na terenie powiatu krasnostawskiego

Numer drogi	Klasa drogi	Przebieg drogi	Długość		
			ogółem (km)	nawierzchni twardej (km)	nawierzchni gruntowej (km)
1811 L	L	Lipówki – Kanie – Liszno – Borowica	2,186	2,186	0,000
1836 L	L	Wierzchowiny – droga powiatowa nr 1835 L	2,904	2,904	0,000
1863 L	Z	Siennica Różana – Maciejów – Rakołupy – Leśniowice – Majdan Leśniowski	4,486	4,486	0,000
1864 L	L	Wierzchowiny – Rakołupy – Drewniki – Skierbieszów	10,901	3,067	7,834
1867 L	L	Drewniki – Kukawka – Czarnołozy	7,940	6,640	1,300
2116 L	L	Gardzienice – Suchodoły - Woła Idzikowska	5,943	5,943	0,000

2118 L	L	Biskupice – Fajstawice	2,115	2,115	0,000
2120 L	Z, L	Pełczyn – Trawniki – Oleśniki – Stężycza Łęczyńska – Krasnystaw (ul. Kościuszki)	16,128	16,128	0,000
2121 L	L	Fajstawice – Wola Idzikowska – Oleśniki	3,163	3,163	0,000
2122 L	L	Rybczewice – Ksawerówka - Marysin	3,112	3,112	0,000
2126 L	G, L	Częstoborowice – Izdebnio – Orchowiec – Gorzków	7,587	7,587	0,000
2127 L	L	Siedliska – Marysin – Izdebnio	5,090	5,090	0,000
2128 L	L	Pilaszkowice – Zygmuntów - Antoniówka – Czysta Dębina	5,916	5,916	0,000
2129 L	L	Dąbie – Sobieska Wola – Giełczew	0,964	0,964	0,000
2272 L	Z	Lublin (ul. Głuska) – Głusk – Skrzynice – Chmiel – Krzczonów – Sobieska Wola – droga wojewódzka nr 837	4,269	4,269	0,000
2310 L	L	Maciejów – Antoniówka – Tokarówka	1,857	0,811	1,046
2316 L	L	Maciejów Nowy – Żabno - Wierzchowina	3,173	3,173	0,000
2900 L	Z	Żółkiewka – Turobin	4,486	4,486	0,000
2904 L	L	Chłaniów – Zabłocie – Tworyczów	4,136	4,136	0,000
3100 L	L	Huta – Kolonia Żółkiew – Średnia Wieś	4,533	4,533	0,000
3101 L	L	Średnia Wieś – Wierzchowina – Chłaniów – Bzowiec – Gruszka Mała II	15,398	15,398	0,000
3102 L	L	Markiewiczów – Koszarsko – Gany	6,661	6,661	0,000
3103 L	L	Żółkiewka – Celin	5,570	5,570	0,000
3104 L	L	droga wojewódzka nr 837 – Celin – Olchowiec	7,804	6,214	1,590
3105 L	G, L	Olchowiec – Czysta Dębina – Gorzków	8,469	8,469	0,000
3106 L	L	Borówek – Suche Lipie	5,103	3,240	1,863
3107 L	Z, L	Równianki – Rudnik – Maszów – Staw Noakowski	11,287	8,565	2,722
3108 L	L	Równianki – Władysławin	6,173	0,784	5,389
3109 L	L	Tarnogóra – Wirkowice – Płonka – Bzowiec Grobla	20,738	15,334	5,404
3110 L	Z	Chorupnik – Rudnik – Mościska	9,594	9,594	0,000
3111 L	L	Suszeń – Majdan Borowski – Wirkowice	7,280	5,509	1,771
3112 L	L	Suszeń – Majdan Borowski – Suche Lipie	4,608	4,608	0,000
3113 L	L	Suszeń – Kol. Tarnogóra	7,322	4,936	2,386
3114 L	G, Z	Chorupnik – Piaski Szlacheckie – Izbica	12,887	12,887	0,000
3115 L	L	Borów – Czysta Dębina	0,577	0,577	0,000
3116 L	L	Orchowiec – Baranica – Czysta Dębina	5,970	3,990	1,980
3117 L	Z, L	Łopiennik Górny – Orchowiec	10,758	10,758	0,000
3118 L	L	Felicjan – Bobrowe – Wielobycz	6,567	5,089	1,478
3119 L	L	Majdan Krzywski – Gliniska – Olesin – Bobrowe	5,779	4,029	1,750
3120 L	Z, L	Zakręcie – Jaślików – Majdan Krzywski – Kolonia Krzywe	11,087	11,087	0,000
3121 L	Z	Krasnystaw (ul. Piłsudskiego, ul. Krakowskie Przedmieście) – Niemienice – Białka	8,694	8,694	0,000
3122 L	G, Z, L	Łopiennik – Żulin – Rejowiec	12,435	12,435	0,000
3123 L	G, L	Krasnystaw (ul. Sikorskiego, ul. Oleszczyńskiego, ul. Okrzei)	3,747	3,747	0,000
3124 L	L	Suchodoły – Siedliska – Ksawerówka	6,534	6,534	0,000
3125 L	L	Stężycza – Stężycza Nadwieprzańska	4,052	4,052	0,000
3127 L	G, L	Wola Żulińska – Józefów – Kasjan	6,662	6,662	0,000
3128 L	L	Bzite – Zosinek	6,797	6,797	0,000
3129 L	L	Czarnoziem – Bańkowszczyzna – Niedziałowice II	4,220	4,220	0,000
3130 L	L	Zagroda – Niedziałowice – Rejowiec	3,669	3,669	0,000
3132 L	L	Krupe – Stójło – Siennica Różana	9,049	9,049	0,000
3133 L	L	Kasjan – Siennica Różana	7,977	7,977	0,000
3134 L	Z	Siennica Nadolna – Siennica Królewska Mała	5,536	5,536	0,000

3135 L	G	Krasnystaw (ul. Witosa) – Siennica Różana	12,270	12,270	0,000
3136 L	L	Baraki – Siennica Królewska Duża	3,773	3,096	0,677
3137 L	L	Krasnystaw (ul. Bieleszy) – Łany – Kol. Chełmiec	12,985	4,836	8,149
3138 L	L	Surhów – Łukaszówka - Chełmiec	7,448	3,976	3,472
3139 L	L	droga krajowa nr 17 – Małochwiej Mały – Surhów – droha wojewódzka nr 846	7,600	4,634	2,966
3140 L	Z	Krasnystaw (ul. Borowa) – Latyczów – Dworzyska – Wał – Wólka Orłowska	7,989	7,989	0,000
3141 L	L	Dworzyska – Romanów – Ostrzyca	4,580	4,580	0,000
3142 L	L	Wirkowice – Ujazdów – Staw Noakowski	3,946	3,946	0,000
3143 L	Z	droga krajowa nr 17 – Tarzymiechy – Wirkowice	4,153	4,153	0,000
3144 L	L	Tarzymiechy – Wólka Nieliska	2,244	2,244	0,000
3145 L	L	Tarzymiechy – Stary Zamość – Białobrzegi	3,204	3,204	0,000
3146 L	L	Brzeziny – Majdan Surhowski – Franciszków – Orłów Murowany – Izbica	14,375	8,340	6,035
3147 L	G	Wólka Orłowska – Kalinówka – Skierbieszów	9,010	9,010	0,000
3148 L	L	Majdan Surhowski – Surhów	2,447	2,447	0,000
3149 L	L	Majdan Surhowski – Kraśniczyn Stary	1,929	1,929	0,000
3150 L	Z, L	Kraśniczyn – Aniepol – Wiszenki – Kalinówka	5,264	5,264	0,000
3154 L	L	ul. Bojarczuka i ul. Kol. Krakowskie Przedmieście (Krasnystaw)	3,437	3,437	0,000
3155 L	L	ul. Chmielna i ul. Tokarzewskiego (Krasnystaw)	0,612	0,612	0,000
3156 L	L	ul. Graniczna (Krasnystaw)	1,605	1,401	0,204
3157 L	L	ul. Mickiewicza i ul. Szkolna (Krasnystaw)	0,746	0,746	0,000
3158 L	G	ul. Mostowa, ul. Plac 3-go Maja i ul. Matysiaka (Krasnystaw)	0,908	0,908	0,000
3159 L	G	ul. Polewana (Krasnystaw)	0,159	0,159	0,000
3160 L	L	ul. PCK (Krasnystaw)	0,526	0,526	0,000
3161 L	L	ul. Poniatowskiego (Krasnystaw)	1,287	1,287	0,000
3162 L	L	ul. Sobieskiego (Krasnystaw)	1,334	1,334	0,000
Razem:			463,724	405,708	58,016

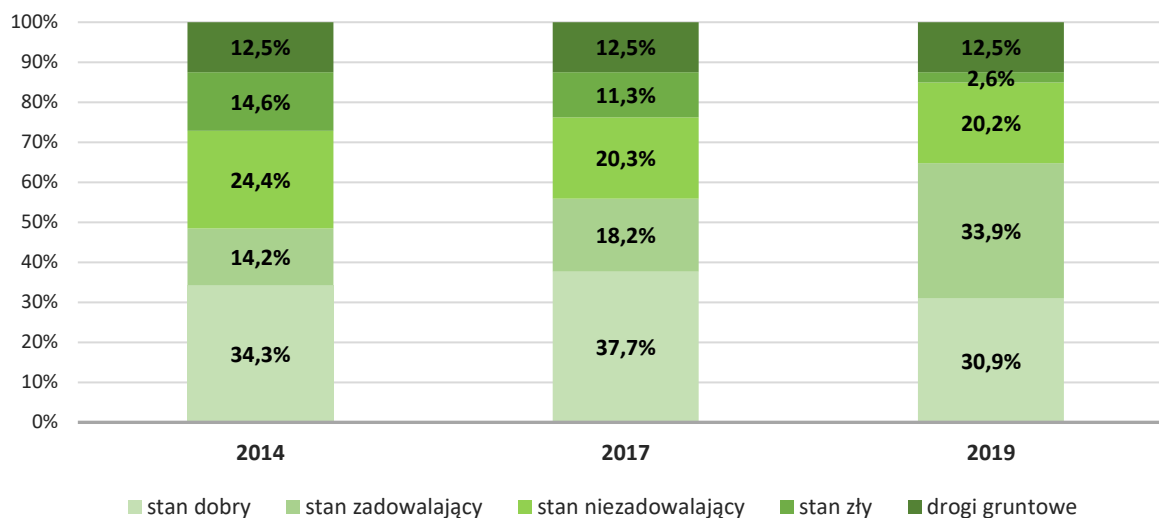
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Powiatowych w Krasnymstawie.

Na koniec 2020 r. **stan nawierzchni** dróg powiatowych, określonych na podstawie tzw. Oceny stanu dróg, polegającej na odnotowaniu rodzaju, zakresu i stopnia szkodliwości występujących uszkodzeń, przedstawiał się następująco: 33,46%(155,139 km) – stan dobry dróg powiatowych o nawierzchni twardej, 33, 38 % (154,790 km) stan zadawalający, 18,33 % (84,984 km) – stan niezadawalający, a 2.37% (10,999 km)- charakteryzuje się złym stanem nawierzchni – na tych drogach w trybie natychmiastowym nawierzchnie wymagają remontów kapitalnych. Pozostałe 57,812 km (12,46%) są to drogi gruntowe.

Zgodnie z wynikami przeprowadzonej oceny w większości zły stan dróg powiatowych spowodowany jest licznymi deformacjami, spękaniami i słabą jakością nawierzchni. Znaczne objawy zużycia wynikają z bardzo długiego okresu eksploatacji poszczególnych odcinków.

Dzięki realizacji licznych planowanych inwestycji drogowych oraz prowadzonym pracom związanym z remontami bieżącymi i utrzymaniem infrastruktury drogowej, stan dróg powiatowych w ciągu ostatnich lat uległ znacznej poprawie. Jednak, ze względu na stan techniczny, sieć drogowa w powiecie krasnostawskim nadal określana jest jako niekorzystna

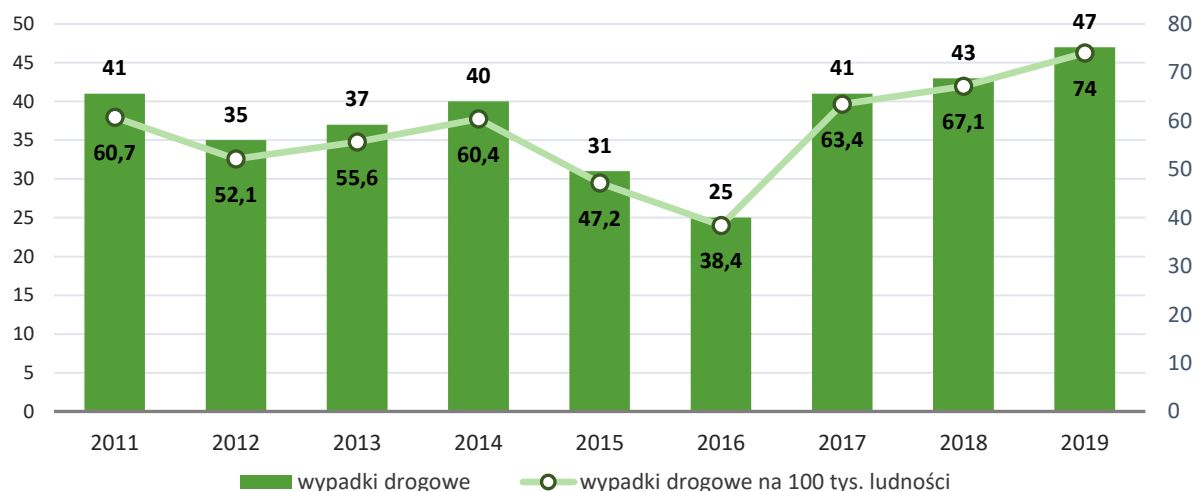
i wymaga podjęcia intensywnych działań zmierzających do przebudowy oraz remontów dróg i obiektów mostowych.

Wykres 16. Stan techniczny dróg powiatowych w powiecie krasnostawskim w latach 2014-2019 (%)

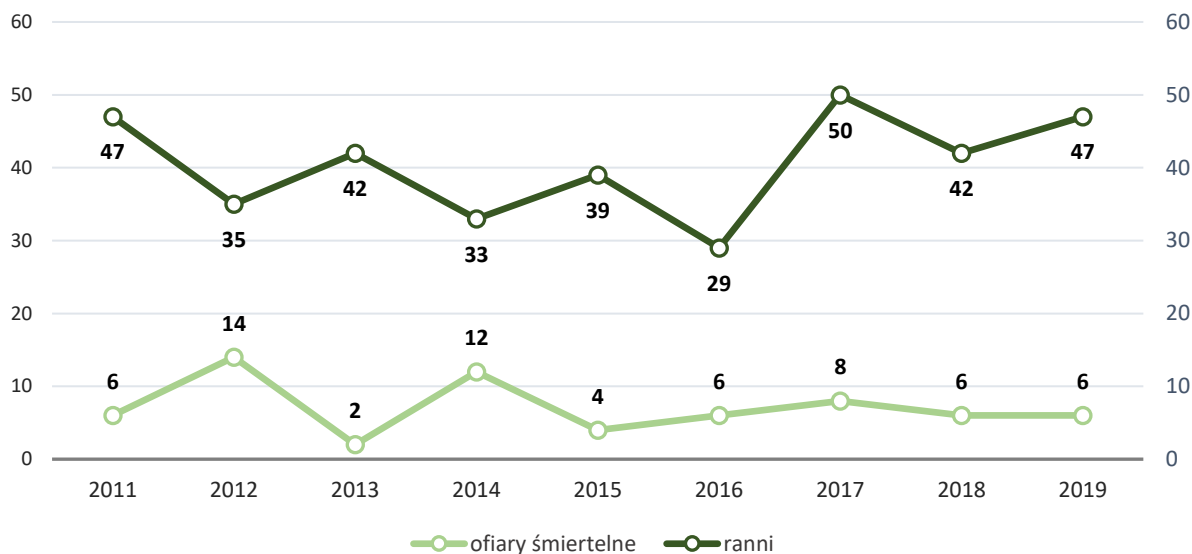
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych w planach rozwoju dróg powiatowych w powiecie krasnostawskim, opracowanych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Krasnymstawie.

Zgodnie z danymi GUS w 2019 r. w powiecie krasnostawskim doszło do 47 wypadków drogowych, w których zginęło 6 osób, a 47 zostało rannych. Oznacza to, że na 100 tys. ludności przypadło 74,0 wypadków (wobec 53,9 w województwie lubelskie) i uplasowało powiat na 4. miejscu w regionie - więcej wypadków drogowych na 100 tys. osób zaobserwowano jedynie w powiatach: bialskim, janowskim i ryckim). W 2019 r. na 100 tys. mieszkańców przypadło 9,4 ofiar śmiertelnych, wobec 8,1 w województwie. Należy również zauważyć, że biorąc pod uwagę lata 2011-2019 powiat krasnostawski był jedynym powiatem w województwie lubelskim, w którym liczba wypadków zwiększyła się. W porównaniu do 2011 r. odnotowano bowiem spadek liczby wypadków drogowych o 6 szt. (14,6%).

Wykres 17. Liczba wypadków drogowych w powiecie krasnostawskim w latach 2011-2019 (szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykres 18. Liczba ofiar śmiertelnych oraz rannych w wypadkach drogowych w powiecie krasnostawskim w latach 2011-2019 (szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto również zaznaczyć, że zgodnie z danymi Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego dotyczącymi metody klasyfikacji ryzyka biorąc pod uwagę liczbę ofiar śmiertelnych i ciężko rannych w wypadkach drogowych w latach 2015-2017 powiat krasnostawski został zakwalifikowanych do obszarów średniego ryzyka (klasa C), natomiast biorąc pod uwagę wskaźnik demograficzny poważnych wypadków do obszarów dużego ryzyka wypadków drogowych (klasa D). Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują, że do miejsc najbardziej niebezpiecznych na terenie powiatu krasnostawskiego należy odcinek drogi wojewódzkiej nr 842 z Krasnegostawu do Żółkiewski²³ oraz droga krajowa nr 17, której fragmenty należą do najbardziej obciążonych i najbardziej niebezpiecznych w województwie lubelskim. Droga nr 17 została zaliczona do dróg o najwyższym ryzyku indywidualnym tj. najwyższym ryzyku bycia ofiarą śmiertelną lub ciężko ranną w wypadku drogowym²⁴. Wyniki badań potwierdzają również dane z Krajowej Mapy Bezpieczeństwa – najwięcej zgłoszeń o przekroczeniu dozwolonej prędkości dotyczy drogi krajowej nr 17 (okolice Łopiennika Górnego i Wólki Orłowskiej)²⁵.

Przez teren powiatu przebiega **linia kolejowa nr 69** Rejowiec – Hrebenne. Jest to linia jednotorowa, niezelektryfikowana o całkowitej długości 138,4 km. Stanowi ona fragment najkrótszego połączenia z Warszawy do Lwowa. Aktualnie w ramach pasażerskich przewozów kolejowych realizowane są połączenia regionalne relacji Zamość – Lublin, także kursuje pociąg pospieszny spółki PKP Intercity „Zamoyski” relacji Warszawa – Lublin – Zamość.

²³ Klasyfikacja ryzyka dla wybranych rodzajów wypadków drogowych na drogach wojewódzkich oraz dla obszarów województw i powiatów w latach 2015-2017 wraz z przedstawieniem wyników na mapach. Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego.

²⁴ Atlas ryzyka na drogach krajowych w Polsce 2008–2010. Europejski Program Oceny Ryzyka na Drogach EuroRAP.

²⁵ <https://mapy.geoportal.gov.pl/iMapLite/KMZBPublic.html>. Dostęp dnia 31.03.2021 r.

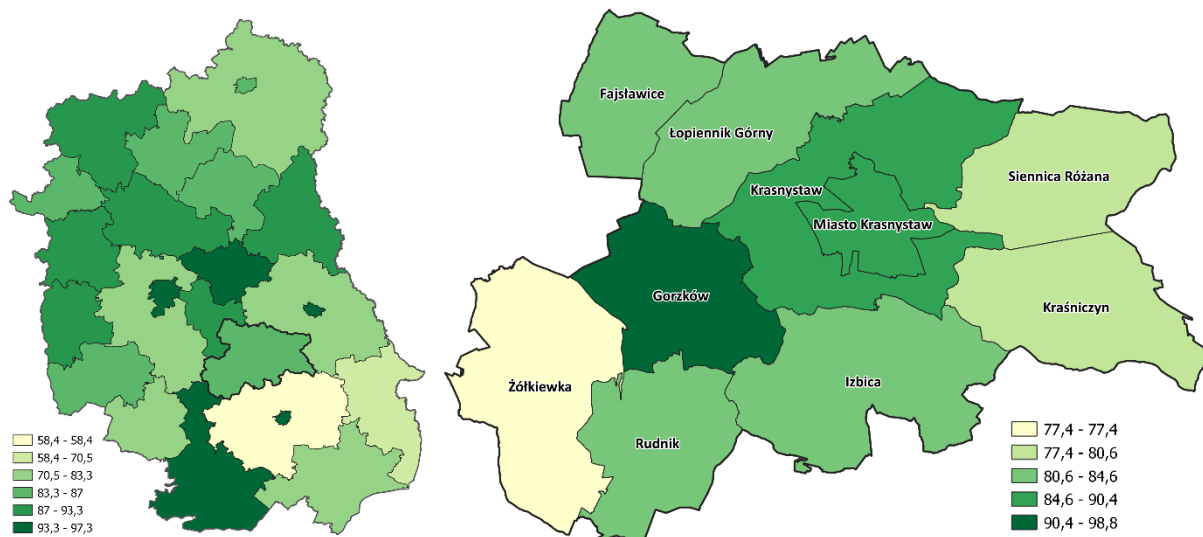

Mapa 12. Sieć komunikacji drogowej i kolejowej na obszarze powiatu krasnostawskiego

Źródło: Opracowanie własne.

INFRASTRUKTURA WODNO - KANALIZACYJNA

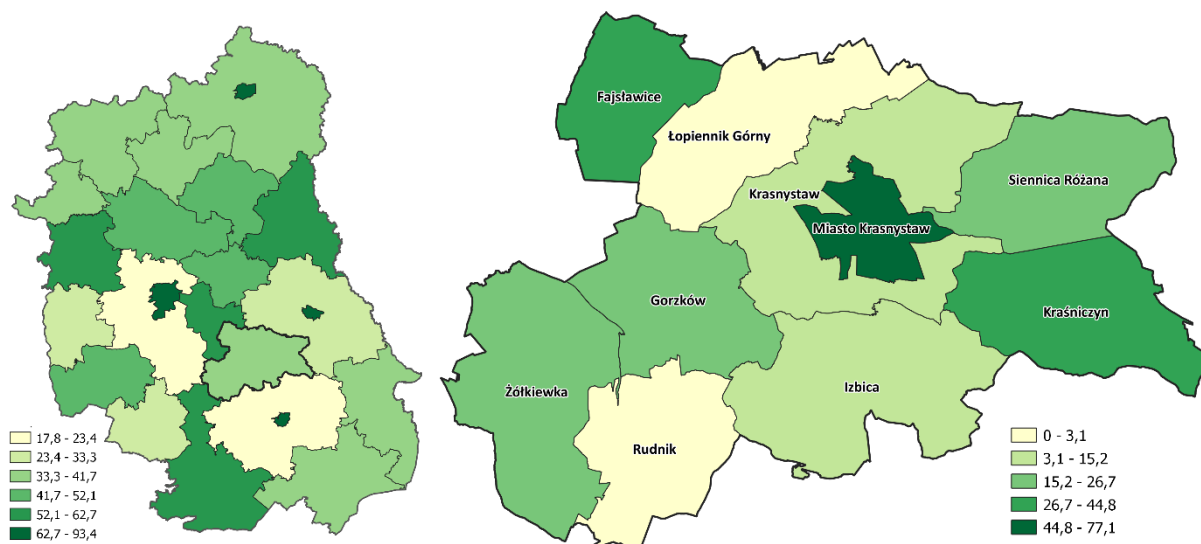
Na koniec 2019 r. **sieć wodociągowa** na obszarze powiatu krasnostawskiego osiągnęła długość 905,0 km (12. miejsce w województwie wśród powiatów ziemskich), a liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i budynków zbiorowego zamieszkania wyniosła 15 896. Najdłuższa sieć wodociągowa była w gminie wiejskiej Krasnostaw (153,6 km), zaś najkrótsza w gminie Siennica Różana (51,1 km). W porównaniu do 2009 r. długość sieci wodociągowej zwiększyła się o 60,8 km, co stanowi 7,2% długości sieci w 2009 r. (16. miejsce w województwie). Najbardziej znaczący przyrost w długości sieci wodociągowej zaobserwowano w gminie Izbica – 37,5 km (40,1%). **Odsetek ludności korzystającej z wodociągów** w powiecie krasnostawskim w 2019 r. wynosił 86,3%, wobec 87,3% w województwie lubelskim (11. pozycja wśród powiatów ziemskich). Należy jednak zauważyć, iż stopień zwodociągowania na obszarze poszczególnym gmin powiatu był zróżnicowany i wahał się od 77,4% w gminie Żółkiewka do 98,8% w gminie Gorzków. **Przeciętne zużycie wody** przez gospodarstwa domowe w 2019 r. wyniosło 26,5 m³ na 1 mieszkańca (14. miejsce w regionie).

Mapa 13. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie dostępu do **sieci kanalizacyjnej**. Długość kanalizacji sanitarnej na obszarze powiatu w 2019 r. wyniosła łącznie 262,1 km (10. miejsce w województwie), przy liczbie przyłączy do budynków wynoszącej 3 989 szt., co stanowiło niespełna jedną trzecią długości sieci wodociągowej w regionie (30,0%). Najdłuższa sieć kanalizacyjna jest w Krasnystawie (90,4 km), natomiast najkrótsza w gminie Rudnik (0,6 km). Na obszarze gminy Łopiennik Górny nie ma kanalizacji zbiorowej. Pomimo, że przyrost długości sieci kanalizacyjnej w latach 2009-2019 był bardzo dynamiczny i osiągnął wielkość 132,4 km, co stanowi 102,1% długości sieci w 2009 r. (5. miejsce w regionie), wciąż jest niewystarczający – w 2019 r. z kanalizacji korzystało bowiem jedynie 36,5% mieszkańców powiatu (15. miejsce w województwie). W tym samym okresie **odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej** w województwie lubelskim wynosił 53,6%. Poziom uzbrojenia poszczególnych gmin w sieć kanalizacyjną jest bardzo różnicowany. Najlepiej sytuacja przedstawia się w gminie miejskiej Krasnystaw, gdzie 77,1% mieszkańców korzysta z kanalizacji zbiorowej. Na obszarze gmin wiejskich najwięcej mieszkańców korzysta z sieciowej instancji kanalizacyjnej w gminie Kraśniczyn – 44,8%, natomiast w gminach Rudnik, Krasnystaw, Izbica Siennica Różana ilość korzystających nie przekracza 20% mieszkańców (odpowiednio 3,1%, 14,0%, 15,2% i 19,8%). **Ilość ścieków odprowadzonych od gospodarstw domowych** w 2019 r. wynosiła 841,4 dam³ (14. miejsce w regionie).

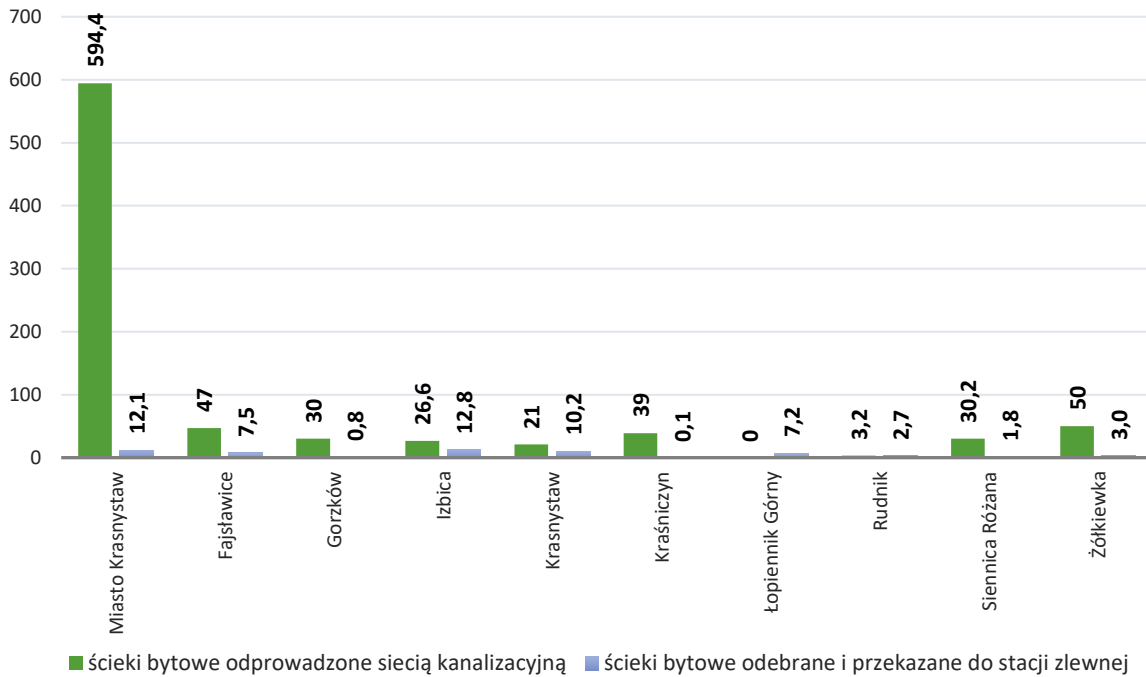

Mapa 14. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Z uwagi na niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturę kanalizacyjną blisko połowa mieszkańców powiatu (47,1%) korzysta z **przydomowych systemów do odprowadzania ścieków** – zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Z danych GUS wynika, że w 2019 r. w powiecie krasnostawskim funkcjonowało 5 849 zbiorników bezodpływowych oraz 1 881 przydomowych oczyszczalni ścieków. Od kilku lat obserwowany jest systematyczny spadek liczby zbiorników bezodpływowych, zwiększa się natomiast liczba przydomowych oczyszczalni ścieków. Liczba zbiorników bezodpływowych od 2009 r. spadła o 2 280 (28,0%), podczas gdy liczba przydomowych oczyszczalni ścieków wzrosła o 884 (88,7%). W ujęciu gminnym najwięcej zbiorników bezodpływowych znajdowało się w gminie wiejskiej Krasnystaw – 1 080 szt., gminie miejskiej Krasnystaw – 860 szt., gminie Gorzków – 790 szt., oraz gminie Łopiennik Górny – 701 szt. Największą ilością przydomowych oczyszczalni ścieków charakteryzowały się natomiast gmina wiejska Krasnystaw – 598 szt., gmina Siennica Różana – 337 szt. oraz gmina Gorzków – 251 szt. Nieczystości ciekłe były odbierane od właścicieli ze zbiorników bezodpływowych i dostarczane do oczyszczalni ścieków lub stacji zlewnych. W 2019 r. ilość odebranych nieczystości ciekłych – ścieków bytowych – wyniosła 58 156,5 m³.

Porównując ilość ścieków bytowych odprowadzonych siecią kanalizacyjną oraz ilość ścieków bytowych odebranych ze zbiorników bezodpływowych i przekazanych do stacji zlewnych w 2019 r. należy zauważyć, że zarówno na obszarze całego powiatu, jak i w zdecydowanej większości gmin większa ilość ścieków odprowadzana jest kanalizacją zbiorową. W 2019 r. w powiecie krasnostawskim ilość ścieków odprowadzonych kanalizacją wyniosła 841,4 dam³, wobec 58,2 dam³ ścieków przekazanych do stacji zlewnych. Wyjątek stanowi jedynie gmina Łopiennik Górny, gdzie brak jest sieci kanalizacyjnej. Szczegółowe informacje na temat ilości odprowadzanych ścieków w podziale na gminy powiatu krasnostawskiego znajdują się na poniższym wykresie.

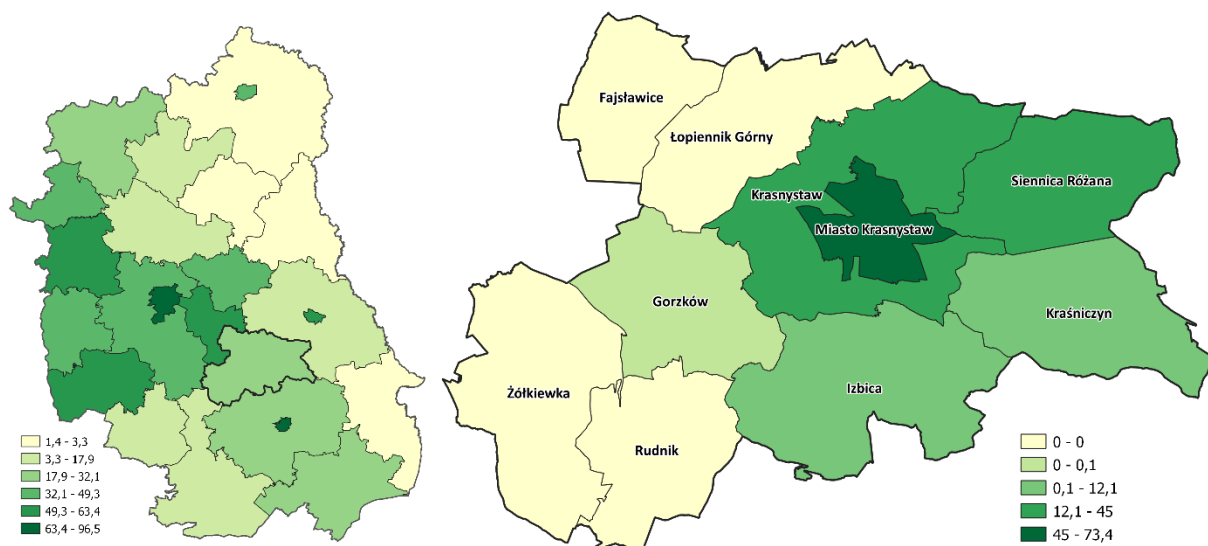
Wykres 19. Ilość ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną oraz odebranych ze zbiorników bezodpływowych i przekazanych do stacji zlewnych odebranych (dam³)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na obszarze powiatu na koniec 2019 r. funkcjonowało 13 **komunalnych oczyszczalni ścieków** – 1 mechaniczną, 11 biologicznych i 1 z podwyższonym usuwaniem biogenów oraz 8 stacji zlewnych.

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA I TELEKOMUNIKACYJNA

Sytuacja powiatu krasnostawskiego dotycząca długości **infrastruktury gazowej** przedstawia się relatywnie korzystnie - w 2019 r. długość sieci gazowej na terenie powiatu wynosiła 430,2 km (6. miejsce w regionie), z czego 367,6 km przypadało na sieć rozdzielczą. Najdłuższą sieć posiadała gmina wiejska Krasnystaw (163,2 km), gminy Fajstawice i Łopiennik nie posiadały sieci rozdzielczej, zaś w gminach Rudnik i Żółkiewka nie było sieci gazowej w ogóle. Należy jednak zauważyć, że od 2009 r. długość sieci gazowej zwiększyła się o jedynie o 7,4 km, (1,8%), co plasuje powiat na ostatnim miejscu w województwie lubelskim. Ponadto w 2019 r. jedynie 32,1% mieszkańców powiatu miało dostęp do stałego przyłącza gazowego (8. pozycja w województwie). **Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej** na terenie województwa lubelskiego był w tym okresie znacznie wyższy i osiągnął wartość 41,9%. Najwyższy odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej odnotowano w Krasnymstawie (73,4%) i gminie wiejskiej Krasnystaw (45,0%), zaś najniższy w gminie Rudnik (0,1%). Pod względem **zużycia gazu** powiat w 2019 r. zajął 11. pozycję w regionie - 38 443,3 MWh, przy czym 78,1% zużycia gazu dotyczyło ogrzewania mieszkań.

Mapa 15. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powiat krasnostawski nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych zarówno mieszkańców, jak i przemysłu. Potrzeby te pokrywane są z lokalnych źródeł ciepła - kotłownie wbudowane, zakładowe, przemysłowe (węglowe, olejowe lub gazowe), bądź tradycyjne ogrzewanie piecowe. Jedynie na terenie miasta Krasnostaw istnieje system ciepłowniczy o łącznej długości **sieci centralnego ogrzewania** wynoszącej 9,8 km. Z sieci Krasnostawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w ciepło zaopatrywane są osiedla mieszkaniowe położone w centrum miasta. W tym miejscu, w kontekście konieczności ograniczenia emisji szkodliwych substancji do atmosfery, które powstają na skutek ogrzewania domów jednorodzinnych i innych obiektów z wykorzystaniem przestarzałych źródeł ciepła oraz niskiej jakości paliwa, warto wspomnieć, że na terenie województwa lubelskiego planowane jest wprowadzenie ograniczeń i zakazów dla eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw stałych. Zgodnie z projektem uchwały Sejmiku Województwa Lubelskiego w granicach administracyjnych województwa lubelskiego, wprowadza ograniczenia i zakazy, obejmujące cały rok kalendarzowy, dla eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw stałych. Zakazy dotyczą stosowania paliw charakteryzujących się wysoką emisją zanieczyszczeń powstających w trakcie ich spalania. Ponadto, zakazuje się we wszystkich nowobudowanych budynkach użytkowania instalacji na paliwo stałe, jeżeli istnieje możliwość podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej. Oznacza to w praktyce, że wszystkie budynki, które znajdują się w zasięgu oddziaływania sieci cieplnej lub gazowej będą musiały zostać do niej podłączone. Co ważne nie wyklucza to jednak stosowania instalacji OZE, ogrzewania elektrycznego, olejowego i innych nieemisyjnych źródeł ciepła oraz instalacji spełniających wymagania ekoprojektu do czasu ustania ich żywotności.

Przez obszar powiatu krasnostawskiego przebiegają **dwie linie przesyłowe najwyższych napięć** (220 kV) Abramowice – Mokre i Mokre – Chełm. Przez teren przebiegają również **linie**

wysokich napięć 110 kV relacji Mokre – Żółkiewka, Janów Lubelski – Żółkiewka, Mokre – Krasnystaw Rońsko, Krasnystaw – Rejowiec.

Na terenie powiatu zlokalizowane są trzy **główne punkty zasilania** w energię elektroenergetyczną (GPZ): Krasnystaw Rońsko (stacja 110/15 kV), Krasnystaw (stacja 110/15kV) oraz Żółkiewka (stacja 110/15 kV). Źródłem zasilania powiatu w energię elektryczną są również główne punkty zasilające zlokalizowane na terenie gmin sąsiednich: Biskupie (stacja 110/15kV), Rejowiec (stacja 110/15kV) oraz Wojsławice (stacja 30/15kV). Zaopatrzenie w energię elektryczną odbiorców z terenu gminy odbywa się z sieci elektrycznej średniego napięcia 15 kV. Sieć energetyczna średniego napięcia zrealizowana jest głównie w wykonaniu napowietrznym.

Zaopatrzeniem w energię elektroenergetyczną na terenie powiatu krasnostawskiego zajmuje się PGE Dystrybucja S.A. Oddział w Zamościu, która odpowiada za sprawność, eksploatację, rozwój i modernizację sieci elektrycznej.

Infrastruktura telekomunikacyjna o wysokich przepustowościach stanowi obecnie element podstawowej infrastruktury technicznej zapewniającej dostęp do usług i informacji. Na terenie powiatu krasnostawskiego istnieje sieć szerokopasmowa z ośmioma węzłami dostępowymi (Łopiennik Nadrzeczny, Krasnystaw, Piaski Szlacheckie, Małochwiej Duży, Surhów, Wólka Kraśniczyńska, Siennica Królewska Duża, Siennica Różana). Zlokalizowane są również linie radiowe wraz z węzłami radiowymi, a także relacje światłowodowe pokrywające znaczny obszar powiatu. Natomiast w znikomym stopniu dostępna jest infrastruktura kablowa.

Na przestrzeni ostatnich lat należy dostrzec pozytywny wzrost poziomu pokrycia powiatu **infrastrukturą szerokopasmową**, umożliwiającą korzystanie z usług dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. Należy jednak zauważyć, że pod koniec 2019 r. na terenie powiatu nadal istniało wiele miejsc (punktów adresowych), które nie znajdowały się w zasięgu sieci dostępu do Internetu umożliwiającej świadczenie usług dostępowych o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. Według stanu na koniec roku 2019 średnia penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s w powiecie krasnostawskim wyniosła ok. 32% (wobec 39% w województwie lubelskim i 49,0% w Polsce). W ujęciu gminnym w powiecie krasnostawskim najwyższą penetracją zasięgów tego typu charakteryzuje się gmina Siennica Różana – 69,8%. Obszarem o skrajnie niskiej penetracji opisywanych zasięgów jest gmina Rudnik, gdzie zaledwie 13,5% budynków ma dostęp do łączności o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. Realizacja inwestycji w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa pozwoli na zwiększenie średniej penetracji budynkowej zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s w powiecie do poziomu ok. 67%. Najbardziej zauważalnych rezultatów realizacji inwestycji w sieci dostępowe należy spodziewać się w mieście Kraśniczyn (wzrost penetracji o 58,6 pkt proc.), zaś najmniejszych w gminie Siennica Różana, gdzie penetracja zwiększy się o 3,7 pkt proc., przy czym w gminie Siennica Różana jest ona już obecnie relatywnie bardzo wysoka.

GOSPODARKA ODPADAMI

Nieodłączną cechą ludzkiej działalności jest wytwarzanie odpadów. Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do których pozbycia jest obowiązany. Uciążliwość odpadów dla środowiska przejawia się przede wszystkim zanieczyszczeniem wód i gleb, skażeniem powietrza, niszczeniem walorów estetycznych i krajobrazowych oraz wyłączeniem z użytkowania terenów rolnych i leśnych zajmowanych pod składowanie odpadów. Głównym wyzwaniem w gospodarce odpadami na najbliższe lata jest przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym poprzez minimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów oraz wykorzystywanie odpadów nieuniknionych jako zasobu dzięki procesom recyklingu.

W 2019 r. powiecie krasnostawskim wytworzono 9 479,66 ton **odpadów komunalnych** i odnotowano wzrost wytworzenia o 1,8% w stosunku do roku ubiegłego. Większość wytworzonych odpadów komunalnych w 2019 r. (88,8% – 8 420,11 ton) zostało odebranych od gospodarstw domowych. Na jednego mieszkańca powiatu w 2019 r. przypadało 149 kg odpadów (wobec 234 kg w województwie lubelskim). Najwyższy wskaźnik ilości wytworzonych odpadów na mieszkańca, wynoszący 240 kg, odnotowano w gminie miejskiej Krasnystaw. Najniższą wartość tego wskaźnika osiągnięto w gminie Żółkiewka, gdzie na mieszkańca przypadało jedynie 79 kg odpadów komunalnych wytworzonych w ciągu roku.

Pomimo, że **ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie** w powiecie krasnostawskim z roku na rok rośnie - w 2017 r. selektywna zbiórka stanowiła 24,7% zebranych odpadów komunalnych (2 168,37 ton), natomiast w 2019 r. zebrano selektywnie ponad 2 858,24 ton, czyli 30,2% ogółu wytworzonych odpadów komunalnych – w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich pod względem odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów krasnostawski zajmuje dopiero 15. miejsce. Ilość selektywnie zebranych odpadów jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych gminach i zależy w dużym stopniu od tego, jak został zorganizowany przez władze lokalne system zbierania tego typu odpadów. W 2019 r. gmina Łopiennik Górny uzyskała ponad 50% poziom selektywnej zbiórki wobec wszystkich zebranych i odebranych odpadów, natomiast w mieście Krasnystaw selektywnie zebrano jedynie 26% odpadów. Należy również zauważyć, że w kontekście postępującego procesu przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, zakładającą minimalizację oraz eliminację powstawania odpadów, jak również wspieranie efektywnego zużycia zasobów przez ponowne ich wykorzystanie, niezwykle ważny jest dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów, w szczególności tych nadających się do odzysku i recyklingu.

Poziomy recyklingu jakie muszą osiągnąć gminy w odniesieniu do poszczególnych rodzajów odpadów określone zostały w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Za rok 2020 gminy były zobowiązane osiągnąć następujące poziomy:

- przygotowania do ponownego użycia i recyklingu następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła w wysokości co najmniej 50% wagowo;
- recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne w wysokości co najmniej 70% wagowo.

Regulacja dotycząca sposobu obliczania poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu w 2020 r. dotyczyła w głównej mierze tylko czterech wybranych frakcji (papieru, metalu, tworzywa sztucznego i szkła). Ponadto, gminy były zobowiązane ograniczyć masę odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania do nie więcej niż 35% wagowo całkowitej masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania – w stosunku do masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.

Jednakże, na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw od 31 grudnia 2020 r. wprowadzono nowe poziomy przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Począwszy od 2021 r. gminy są obowiązane osiągnąć poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych w wysokości co najmniej: 20% wagowo – za rok 2021; 25% – za rok 2022; 35% – za rok 2023; 45% – za rok 2024; 55% – za rok 2025. Należy jednak podkreślić, że poziom przygotowania do ponownego użycia i recyklingu będzie wyliczany w stosunku do wszystkich odpadów komunalnych. Oznacza to, że w stosunku do metody obowiązującej w 2020 r., od 2021 r. do osiąganego poziomu będą uwzględniane dodatkowe frakcje odpadów, takie jak bioodpady, tekstylia oraz inne odpady komunalne nieuwzględniane dotychczas. Należy zauważyć, że osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu odpadów komunalnych liczonych na nowych zasadach, może przekraczać możliwości budżetowe jednostek samorządu terytorialnego. Wymaga to odpowiedniego przygotowania pod względem infrastrukturalnym, zabezpieczenia instalacji prowadzących recykling odpadów surowcowych oraz bioodpadów. Kluczowe będą również działania na rzecz zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów ogółem.

Główne problemy w zakresie gospodarki odpadami to:

- wysokie ceny za odbiór odpadów komunalnych wynikające m.in.: z braku konkurencji spowodowany zmianami prawnymi, wysokich kosztów składowania i przetwarzania odpadów, niedoboru instalacji mogących zagospodarować odpady, wysokich kosztów zagospodarowania frakcji kalorycznej (palnej), czyli przetworzonych odpadów zmieszanych przeznaczonych do spalania w postaci tzw. paliwa alternatywnego;
- problemy na rynku surowców przeznaczonych do recyklingu, głównie papieru i tworzyw sztucznych: spadek cen surowców wtórnych odzyskiwanych przez instalacje, potężna podaż i słaby popyt na segregowane odpady;
- rosnąca masa odpadów komunalnych;

- niska jakość selektywnej zbiórki odpadów (w szczególności w gminach miejskich, w zabudowie wielorodzinnej);
- niska świadomość i zaangażowanie mieszkańców w kwestie związane z gospodarką odpadami.

W powiecie krasnostawskim funkcjonuje jedno **składowisko odpadów**, na którym unieszkodliwiane są odpady komunalne – Międzygminne Składowisko Odpadów Komunalnych "KRAS-EKO" Spółka z o. o. w Wincentowie (Siennica Nadolna). W latach 2009-2019 na terenie powiatu krasnostawskiego zlikwidowano dwa składowiska odpadów. Niestety spadek liczby legalnie funkcjonujących składowisk skorelowany jest z pojawianiem się dzikich wysypisk, które stwarzają zagrożenie dla wód gruntowych, gleb i powietrza. W 2019 r. zlikwidowano 6 takich obiektów, co wiązało się z koniecznością zebrania i profesjonalnego zagospodarowania prawie 5,8 ton odpadów. Według stanu na koniec 2019 r. na terenie powiatu istniało 9 dzikich wysypisk śmieci o łącznej powierzchni 5 330 m². Z danych GUS wynika, że w 2019 r. wskaźnik dotyczący liczby dzikich wysypisk na 100 km² powierzchni ogółem w powiecie krasnostawskim osiągnął wartość 0,9 i był najwyższych wśród powiatów ziemskich. W ujęciu terytorialnym należy zauważyć, że w 2019 r. dzikie wysypiska znajdowały się na obszarze gminy miejskiej Krasnystaw (4 wysypiska o powierzchni 210 m²) gminy Łopiennik Górny (4 wysypiska o powierzchni 120 m²) oraz gminy Izbica (1 wysypisko o powierzchni 5 000 m²).

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Powiat krasnostawski jest korzystnie zlokalizowany pod względem komunikacyjnym. Nadrzędny układ komunikacyjny powiatu krasnostawskiego stanowią korytarze drogi krajowej nr 17 oraz sześciu dróg wojewódzkich (nr 812, nr 837, nr 838, nr 842, nr 843 i nr 846). Ponadto przez teren powiatu przebiega linia kolejowa nr 69 Rejowiec – Hrebennie.

Wewnętrzna komunikację w powiecie krasnostawskim zapewniają głównie drogi powiatowe - stanowiące połączenia miasta powiatowego z siedzibami gmin i siedzib gmin między sobą oraz drogi gminne - drogi o znaczeniu lokalnym, stanowiące uzupełniającą sieć dróg służących miejscowym potrzebom. Gęstość dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej – wynosząca 73,0 km/100 km² nie odbiega znacząco od średniej dla województwa (77,6 km/100 km²), jak i Polski (82,6 km/100 km²). Jednakże powiat boryka się ze złym stanem technicznym dróg i nieprzystosowaniem ich do wzrastającego natężenia ruchu i ciężkiego ruchu samochodowego. Niewystarczająca i słaba jakość infrastruktury drogowej wpływa na ograniczenia w dostępności komunikacyjnej części miejscowości, a także jest czynnikiem obniżającym aktywność gospodarczą, inwestycyjną oraz konkurencyjność powiatu.

Analizując poszczególne elementy infrastruktury technicznej należy wskazać, że w powiecie krasnostawskim odsetek ludności korzystającej z wodociągów w 2019 r. wynosił 86,3% (wobec 87,3% w województwie), jednak stopień zwodociągowania na obszarze poszczególnym gmin

powiatu był zróżnicowany i wahał się od 77,4% w gminie Żółkiewka do 98,8% w gminie Gorzków. Zdecydowanie gorzej przedstawia się sytuacja w zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej – w 2019 r. z kanalizacji korzystało bowiem jedynie 36,5% mieszkańców powiatu oraz gazowej – w 2019 r. jedynie 32,1% mieszkańców powiatu miało dostęp do stałego przyłącza gazowego. Przy relatywnie wysokim poziomie zwodociągowania regionu, relatywnie słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna nie zapewnia właściwej ochrony zasobów środowiska. Ponadto powiat krasnostawski nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych zarówno mieszkańców, jak i przemysłu. Potrzeby te pokrywane są z lokalnych źródeł ciepła - kotłownie wbudowane, zakładowe, przemysłowe (węglowe, olejowe lub gazowe), bądź tradycyjne ogrzewanie piecowe.

Pomimo, że ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie w powiecie krasnostawskim z roku na rok rośnie - w 2019 r. zebrano selektywnie ponad 2 858,24 ton, czyli 30,2% ogółu wytworzonych odpadów komunalnych – w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich pod względem odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów krasnostawski zajmuje dopiero 15. miejsce. W kontekście postępującego procesu przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, zakładającą minimalizację oraz eliminację powstawania odpadów, jak również wspieranie efektywnego zużycia zasobów przez ponowne ich wykorzystanie, niezwykle ważny jest dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów, w szczególności tych nadających się do odzysku i recyklingu. W latach 2009-2019 na terenie powiatu krasnostawskiego zlikwidowano dwa składowiska odpadów. Niestety spadek liczby legalnie funkcjonujących składowisk skorelowany jest z pojawianiem się dzikich wysypisk, które stwarzają zagrożenie dla wód gruntowych, gleb i powietrza.

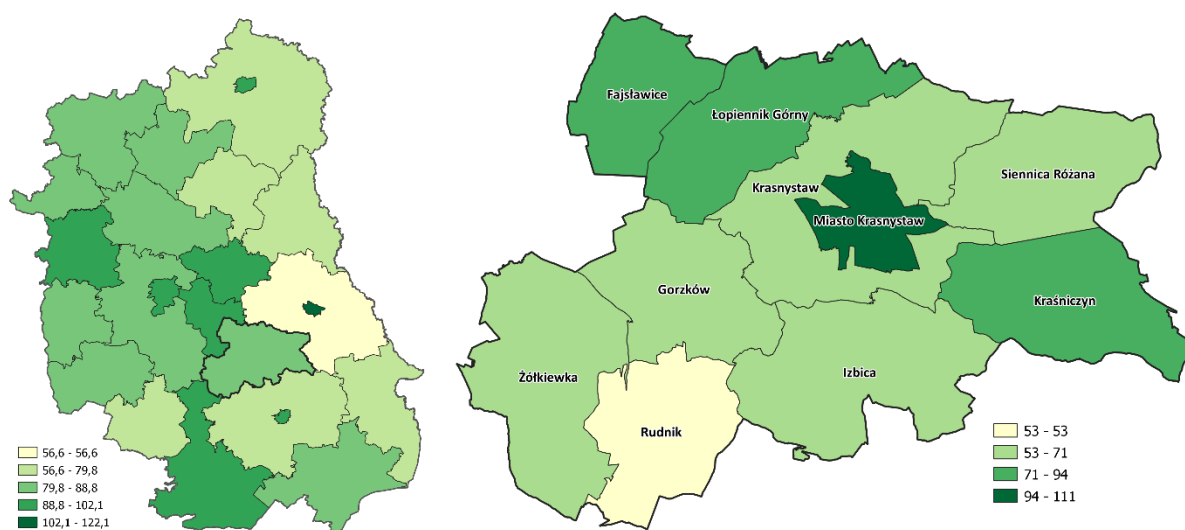
Na przestrzeni ostatnich lat należy dostrzec pozytywny wzrost poziomu pokrycia powiatu infrastrukturą szerokopasmową, umożliwiającą korzystanie z usług dostępu do Internetu o przepustowości co najmniej 30 Mb/s. Należy jednak zauważyć, że pod koniec 2019 r., na terenie powiatu nadal istniało wiele miejsc (punktów adresowych), które nie znajdowały się w zasięgu sieci dostępu do Internetu umożliwiającej świadczenie usług dostępowych o przepustowości co najmniej 30 Mb/s.

5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

EDUKACJA I WYCHOWANIE

Według danych GUS w 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego funkcjonowało 28 przedszkoli (w tym 1 przedszkole specjalne) i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych, które łącznie dysponowały 1 327 miejscami. W roku szkolnym 2019/2020 w ramach systemu oświaty wychowaniem przedszkolnym objętych było 1 632 dzieci w wieku od 3 do 6 lat (wobec 1 210 w 2009 r.).

Równocześnie w latach 2009-2019 na analizowanym terenie zaobserwowano znaczący **wzrost dostępności wychowania przedszkolnego** – w 2019 r. odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną wyniósł 83,0% (w 2009 r. wynosił on jedynie 50,9%), wobec 87,7% w województwie lubelskim (10. miejsce wśród powiatów ziemskich). Znacznie zwiększyła się również liczba miejsc oferowanych w tych placówkach (z 765 w 2009 r.). Należy jednak zauważyć, iż odsetek dzieci uczęszczających do przedszkola w poszczególnych gminach powiatu był bardzo zróżnicowany i wahał się od 52,5% w gminie Rudnik do 111,2% w gminie miejskiej Krasnystaw.

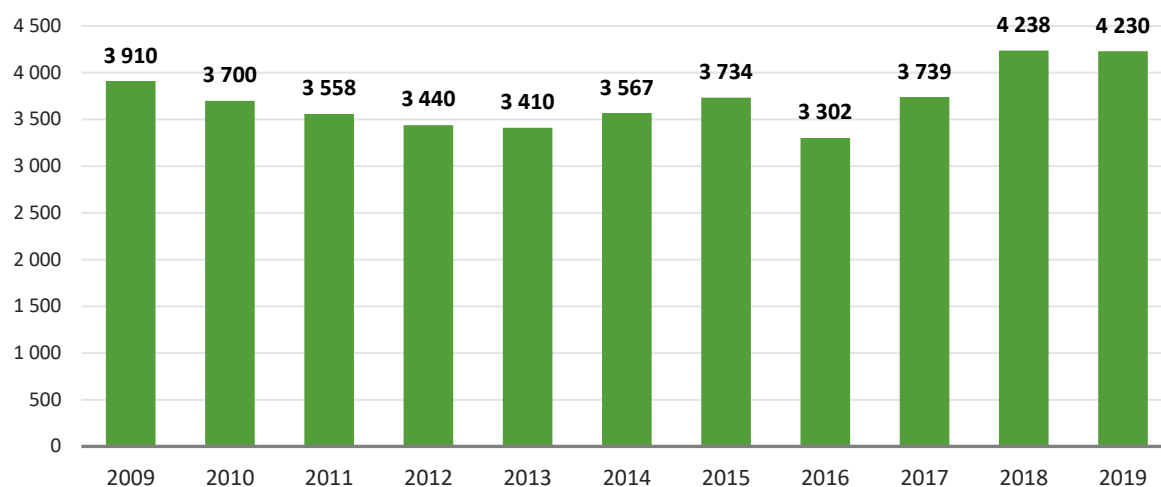

Mapa 16. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Na terenie powiatu w 2019 r. funkcjonowało 28 **szkół podstawowych** (w tym 25 prowadzonych przez samorząd gminny, 1 prowadzona przez samorząd powiatowy i 2 prowadzone przez stowarzyszenia), do których uczęszczało 4 230 uczniów. Powiat Krasnostawski był organem prowadzącym Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 2 wchodzącej w skład Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janiny Doroszewskiej w Krasnymstawie. W latach 2009-2016 obserwowano stopniowy, lecz nieregularny spadek uczniów uczęszczających do szkół podstawowych na obszarze powiatu – od 3 910 uczniów

w 2009 r. do 3 302 uczniów w 2016 r. Natomiast w ciągu ostatnich trzech lat - w wyniku reformy edukacji i likwidacji gimnazjów - liczba uczniów znacząco wzrosła – w 2019 r. liczba uczniów była o 28,1% większa w stosunku do roku 2016.

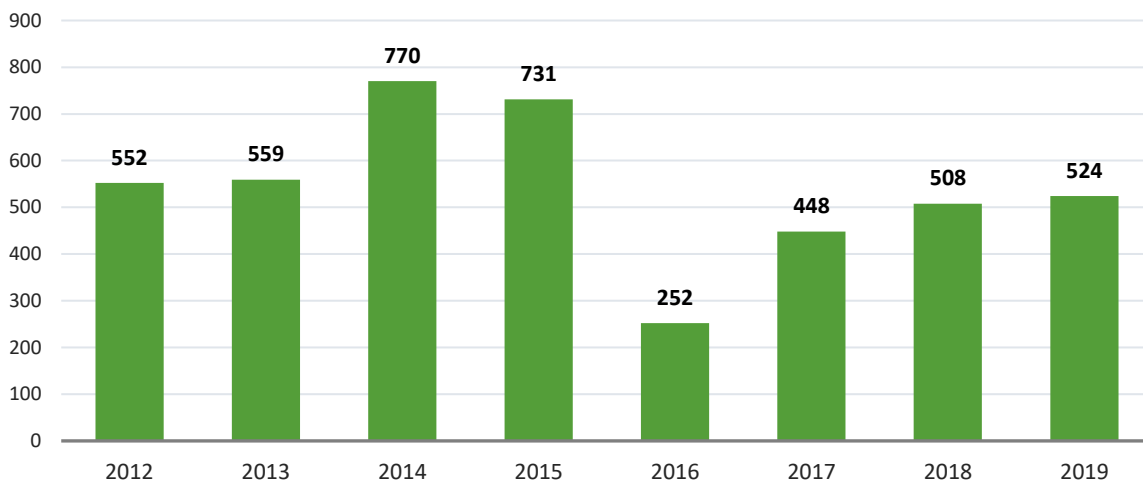

Wykres 20. Liczba uczniów szkół podstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2009-2019 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Z pewnością na liczbę uczniów rozpoczynających naukę w szkołach podstawowych mają zmiany demograficzne (przyrost naturalnych i saldo migracji). Mniejsza liczba dzieci w szkołach podstawowych, a także i uczniów na wyższych poziomach edukacji szkolnej, jest efektem spadku liczby urodzeń, który obrazują również ujemne wskaźniki przyrostu naturalnego. Maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a w konsekwencji zmniejsza się liczba uczestników systemu szkolnego. Zachodzące zmiany demograficzne były również odczuwalne w szkołach podstawowych powiatu krasnostawskiego – w latach 2009-2013 nastąpił znaczący spadek liczby uczniów. Wzrost liczby uczniów szkół podstawowych w latach 2014-2015 (w szczególności uczniów klas pierwszych), a następnie ich spadek w dwóch kolejnych latach był konsekwencją wprowadzonych zmian dotyczących wieku rozpoczęcia nauki w szkoła podstawowych (objęcia obowiązkiem szkolnym 6-latków). Ponowny wzrost liczby uczniów szkół podstawowych w latach 2018-2019 jest natomiast wynikiem reformy systemu edukacji - od 1 września 2017 r. 6-letnie szkoły podstawowe stały się 8-letnimi szkołami podstawowymi.

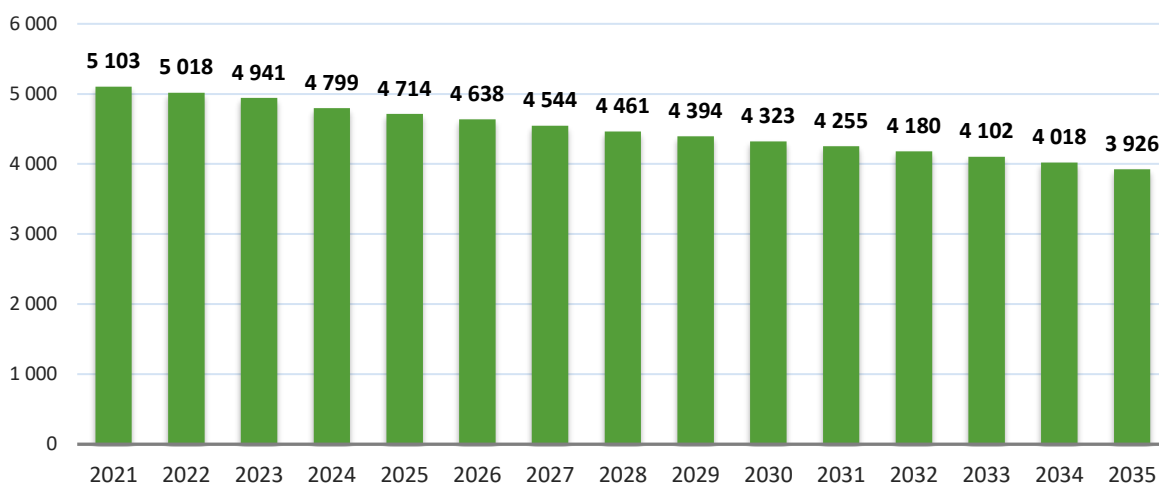
W powiecie krasnostawskim brak natomiast wyraźnych trendów (poza wynikającymi ze zmian ustawowych) w liczbie uczniów klas pierwszych szkół podstawowych. W porównaniu do roku 2012 r. (dostępne dane GUS) liczba uczniów klas pierwszych w powiecie zmniejszyła się jedynie o 5,1% (28 uczniów), przy czym największy ubytek nastąpił w gminie Rudnik - 50,0% (14 uczniów), gminie Łopiennik Górny - 26,7% (8 uczniów), gminie Izbica - 18,8% (15 uczniów), gminie Kraśniczyn - 17,4% (4 uczniów) oraz gminie Gorzków - 17,2% (5 uczniów). Wzrost liczby uczniów w pierwszej klasie szkół podstawowych w analogicznym okresie nastąpił natomiast w gminach Siennica Różana - 29,6% (8 uczniów), Żółkiewka - 12,5% oraz gminie Krasnystaw - 9,5% (7 uczniów).

Wykres 21. Liczba uczniów klas pierwszych szkół podstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2012-2019 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

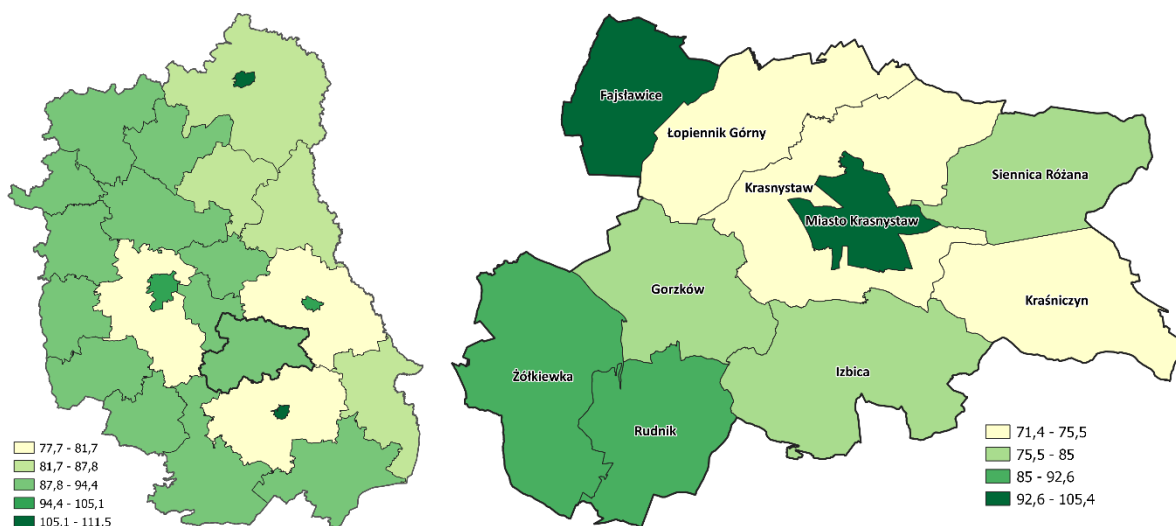
Zmiany demograficzne zachodzące obecnie i prognozowane w przyszłości będą oddziaływały na zmiany w systemie szkolnym i całym systemie edukacji. Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne GUS w powiecie krasnostawskim w następnych latach nastąpi dalszy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, w tym dzieci w wieku 7-15 lat, co przez co liczba dzieci i młodzieży objętej systemem edukacji będzie malała.

Wykres 22. Prognoza demograficzna ludności w wieku 7-15 lat w powiecie krasnostawskim w latach 2021-2035 (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

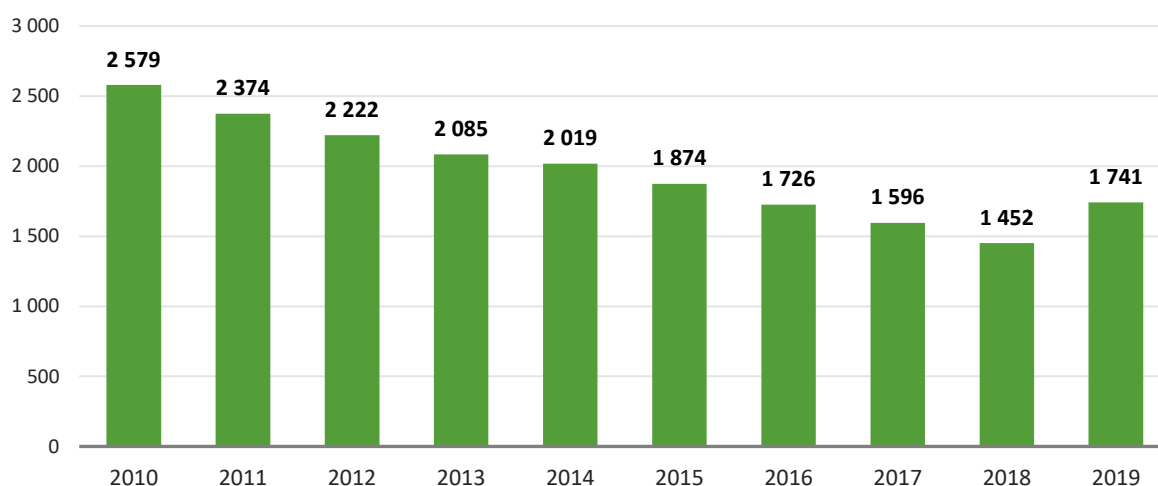
W świetle danych demograficznych w 2019 r. średni współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w powiecie krasnostawskim wynosił 89,8%. W ujęciu gminnym najwyższą wartość współczynnik skolaryzacji przyjął w gminie miejskiej Krasnystaw – 105,4%, najniższą zaś w gminie Łopiennik Górny – 71,4%.

Mapa 17. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powiat krasnostawski posiada zróżnicowaną ofertę **szkół ponadpodstawowych**, w skład których wchodzi: licea ogólnokształcące, technika oraz szkoły branżowe I stopnia. Według dostępnych danych GUS w 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego funkcjonowało 13 szkół ponadpodstawowych, do których uczęszczało łącznie 1 741 uczniów. W latach 2010-2018 zarówno liczba szkół ponadpodstawowych (zlikwidowano 9 szkół), jak i uczęszczających do nich uczniów znacznie się zmniejszyła (o 43,7% w stosunku do roku 2010). Natomiast w 2019 r. nastąpił dość znaczący wzrost uczniów – w odniesieniu do roku 2018 liczba uczniów szkół ponadpodstawowych zwiększyła o blisko 20%.

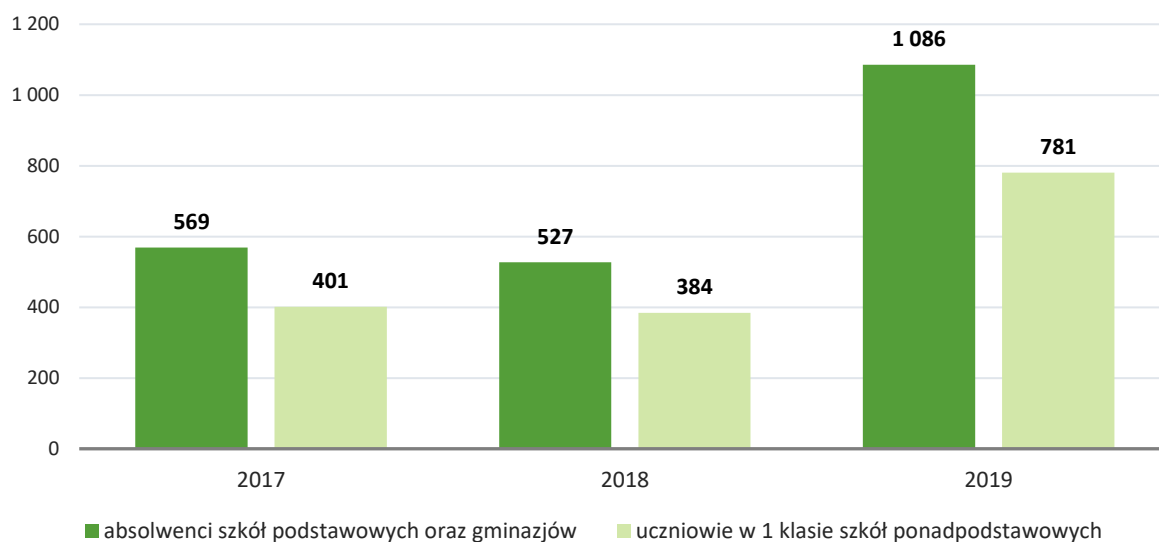

Wykres 23. Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2010-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Porównując liczbę absolwentów szkół podstawowych i gimnazjów (bez szkół specjalnych i szkół dla dorosłych) do uczniów rozpoczynających naukę w pierwszej klasie w szkołach ponadpodstawowych – liceach ogólnokształcących, technikach oraz szkołach branżowych I

stopnia (bez szkół specjalnych oraz szkół dla dorosłych) można założyć, że w latach 2017-2019 ok. 70% absolwentów szkół podstawowych z terenu powiatu kontynuowało naukę w szkołach ponadpodstawowych na jego obszarze. Jest to wartość szacunkowa, ponieważ w szkołach ponadpodstawowych powiecie krasnostawskim mogą również kształcić się absolwenci szkół podstawowych i gimnazjów z innych powiatów.

Wykres 24. Liczba absolwentów szkół podstawowych i gimnazjów oraz uczniów w 1 klasie szkół ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Według stanu na koniec 2019 r. Powiat Krasnostawski był organem prowadzącym sześć placówek oświatowych, wykaz których zamieszczono w tabeli poniżej.

Tabela 13. Wykaz szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Powiat Krasnostawski

Nazwa szkoły / zespołu	Szkoły wchodzące w skład zespołu szkół	Kierunki kształcenia
I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły w Krasnymstawie	-	profil ogólnokształcący
II Liceum Ogólnokształcące im. Cypriana Kamila Norwida w Krasnymstawie	-	profil ogólnokształcący
Zespół Szkół Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Krasnymstawie	Technikum Nr 1 w Krasnymstawie	technik ekonomista technik pojazdów samochodowych technik mechanik technik żywienia i usług gastronomicznych technik budownictwa technik usług fryzjerskich
	Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 1 w Krasnymstawie	kucharz mechanik pojazdów samochodowych murarz-tylnkarz

	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	profil ogólnokształcący
Zespół Szkół Nr 2 im. Bartosza Głowackiego w Krasnymstawie	Technikum Nr 2 w Krasnymstawie	technik elektronik technik elektryk technik geodeta technik hotelarstwa technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki technik optyk technik informatyk technik programista
	Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 2 w Krasnymstawie	pracownik obsługi hotelowej mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych
	Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	profil ogólnokształcący
Zespół Szkół w Żółkiewce	Technikum w Żółkiewce	technik ekonomista technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki
	Branżowa Szkoła I Stopnia w Żółkiewce	mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych
	Szkoła Policealna dla Dorosłych	technik turystyki wiejskiej
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janiny Doroszewskiej w Krasnymstawie	Szkoła Branżowa I Stopnia nr 3 Specjalna w Krasnymstawie	kucharz
	Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Powiatu Krasnostawskiego za 2019 r.

Ponadto na terenie powiatu krasnostawskiego, w Siennicy Różanej, funkcjonuje Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego, prowadzony przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w skład którego wchodzi technikum oraz szkoła branżowa I stopnia. Szkoła oferuje kształcenie na kierunkach technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik hodowca koni, technik technologii żywności oraz mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, rolnik. Szkoła współpracuje ze stadniną koni arabskich w Białce.

Wyniki zdawalności egzaminów maturalnych w technikach w powiecie krasnostawskim układały się w ostatniej dekadzie poniżej średniej wojewódzkiej - według danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie zdawalność egzaminów maturalnych w powiecie krasnostawskim w 2020 r. wyniosła 58% wobec 67% w województwie lubelskim (11. miejsce wśród powiatów ziemskich). Z kolei zdawalność matur w liceach ogólnokształcących w latach 2009-2019 była zazwyczaj wyższa lub bardzo zbliżona do średniej wojewódzkiej, natomiast w 2020 r. średnia zdawalność matur w powiecie wyniosła jedynie 80% wobec 86% w województwie (16. miejsce). W 2020 r. najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie: Liceum

Ogólnokształcącego dla Dorosłych w Zespole Szkół Nr 2 im. Bartosza Głowackiego w Krasnymstawie (100%, przy czym do egzaminu przystąpiła jedynie jedna osoba), I Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Jagiełły w Krasnymstawie (96,8%), Technikum w Żółkiewce (85,7%) oraz II Liceum Ogólnokształcącego im. Cypriana Kamila Norwida w Krasnymstawie (85,4%). Najslabiej wypadli uczniowie Liceum dla Dorosłych w Zespole Szkół Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Krasnymstawie – z 7 zdających egzaminu maturalnego nie zdała ani jedna osoba.

Tabela 14. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim

	2020	2019	2018	2017	2016
I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły w Krasnymstawie	96,8%	99,0%	98,0%	99,0%	99,0%
Spółeczne Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Krasnymstawie	43,8%	67,0%	62,0%	60,0%	63,0%
II Liceum Ogólnokształcące im. C. K. w Krasnymstawie	85,4%	95,0%	99,0%	94,0%	92,0%
Czteroletnie Zaoczne Liceum Ogólnokształcące Stowarzyszenia Szansa w Krasnymstawie	0,0%	40,0%	0,0%		
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	0,0%	0,0%	0,0%		
Technikum Nr 1 w Zespole Szkół Nr 1 im. T. Kościuszki w Krasnymstawie	26,1%	33,0%	61,0%	23,0%	45,0%
IV Liceum Ogólnokształcące	100,0%	-	75,0%	33,0%	50,0%
Technikum Nr 2	61,5%	68,0%	64,0%	63,0%	63,0%
Technikum im. Augusta Cieszkowskiego w Siennicy Różanej	66,7%	43,0%	59,0%	83,0%	25,0%
Technikum w Żółkiewce	85,7%	82,0%	91,0%	85,0%	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie.

Biorąc pod uwagę dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie w ostatnich latach najlepsze wyniki egzaminów maturalnych uzyskiwali uczniowie I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły w Krasnymstawie, II Liceum Ogólnokształcące im. C. K. Norwida w Krasnymstawie oraz Technikum w Żółkiewce. I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Jagiełły w Krasnymstawie w 2020 r. zajęło wysoką lokatę w Rankingu liceów ogólnokształcących Perspektywy 2020 (450. miejsce w Polsce), uzyskując tytuł "Srebrnej szkoły 2020". Należy jednak zauważyć, że w porównaniu do roku 2019 r. szkoła ta odnotowała znaczący spadek w rankingu - rok wcześniej liceum było na 363. miejscu.

Oferowane przez instytucje edukacyjne ścieżki i możliwości uczenia się mają wpływ na szanse zatrudnienia, możliwości rozpoczęcia aktywności zawodowej, a kształtowanie zmian systemu edukacji i kierunków kształcenia powinno brać pod uwagę zachodzące zmiany popytu na pracę, w szczególności w zakresie poszukiwanych kompetencji i kwalifikacji. Dane dotyczące stopy i struktury bezrobocia powiatu krasnostawskiego, wskazujące na dużą liczbę bezrobotnych osób młodych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym wskazują, że nabyte przez młodzież w trakcie nauki kwalifikacje nie przystają do bieżących potrzeb pracodawców. Tezę tą zdaje się potwierdzać fakt, że do zawodów nadwyżkowych zarówno

w powiecie krasnostawskim, jak i w województwie lubelskim zaliczono zawody, które są oferowane w powiatowych szkołach ponadpodstawowych m.in.: technik ekonomista, technik żywienia, technik mechanik, technik informatyk.

Na terenie powiatu brakuje szkół wyższych oraz ich filii/oddziałów. Dostęp do szkolnictwa wyższego zapewniają głównie najbliższe ośrodki takie jak: Lublin, Warszawa, Kraków czy Rzeszów.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia wdrażania idei **kształcenia ustawicznego** jest dostęp do oferty szkoleniowej. Na badanym obszarze funkcjonuje 7 podmiotów zgłoszonych do Rejestru Instytucji Szkoleniowych (RIS). Zakres proponowanych przez nie szkoleń jest dość ograniczony. Poza kursami nauki jazdy oraz kursami językowymi oferowane są kursy z zakresu doskonalenia zawodowego, a także szkolenia w zakresie administracji, ochrony danych osobowych, udzielania zamówień publicznych. Ponadto bezpłatne kursy kwalifikacyjne dla dorosłych prowadzi w zawodach rolnik oraz technik rolnik również Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Siennicy Różanej.

Ponadto na terenie powiatu krasnostawskiego działają instytucje związane z oświatą prowadzone przez Powiat Krasnostawski: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krasnymstawie oraz Młodzieżowy Dom Kultury im. Marii Konopnickiej w Krasnymstawie.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Powiat Krasnostawski oraz gminy położone na jego terenie 26 placówek edukacyjno-oświatowych z terenu powiatu posiada łącznie 1 391 komputerów. 77% spośród tych komputerów wykorzystywanych jest do celów dydaktycznych i niemal wszystkie posiadają dostęp do Internetu.

Tabela 15. Sprzęt komputerowy dostępny w placówkach edukacyjno - oświatowych w powiecie krasnostawskim

Nazwa szkoły / placówki	Wykorzystywane do celów dydaktycznych - ogółem	Wykorzystywane do celów dydaktycznych - z dostępem do Internetu	Pozostałe komputery w szkole - ogółem	Pozostałe komputery w szkole - z dostępem do Internetu
Zespół Nr 3 Przedszkola i Szkoły Podstawowej w Krasnymstawie	37	37	6	6
Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 w Krasnymstawie	69	69	33	33
Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 w Krasnymstawie	103	103		
Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 5 w Krasnymstawie	25	25	45	45
Szkoła Podstawowa w Jaślikowie	15	15	8	8
Gminne Przedszkole w Siennicy Nadolnej	3	1	0	0
Szkoła Podstawowa w Małochwieju Dużym	25	25	17	17
Szkoła Podstawowa w Siennicy Nadolnej	28	28	18	18
Punkt Przedszkolny w Stężycy Kolonia	0	0	0	0

Niepubliczne Przedszkole Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP NP. w Tuligłównach	1	1	2	2
Zespół Przedszkola i Szkoły Podstawowej w Krupem	57	57	10	10
Szkoła Podstawowa w Kraśniczynie	19	19	6	6
Szkoła Podstawowa w Płonce	24	24	2	2
Szkoła Podstawowa w Rudniku	31	31	25	14
Zespół Szkół Nr 1 w Krasnymstawie	84	84	14	14
Zespół Szkół Nr 2 w Krasnymstawie	74	74	0	0
I Liceum Ogólnokształcące w Krasnymstawie	62	62	28	10
II Liceum Ogólnokształcące w Krasnymstawie	55	55	4	4
Młodzieżowy Dom Kultury w Krasnymstawie	7	7	4	4
Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Krasnymstawie	2	0	11	11
Zespół Szkół w Żótkiewce	107	106	10	9
Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Krasnymstawie	29	29	54	54
Szkoła Podstawowa w Fajstawicach	78	78	5	5
Szkoła Podstawowa w Siedliskach Drugich	66	66	10	10
Szkoła Podstawowa w Żótkiewce	40	40	8	8
Szkoła Podstawowa w Chłaniowie	26	26	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Zamawiającego.

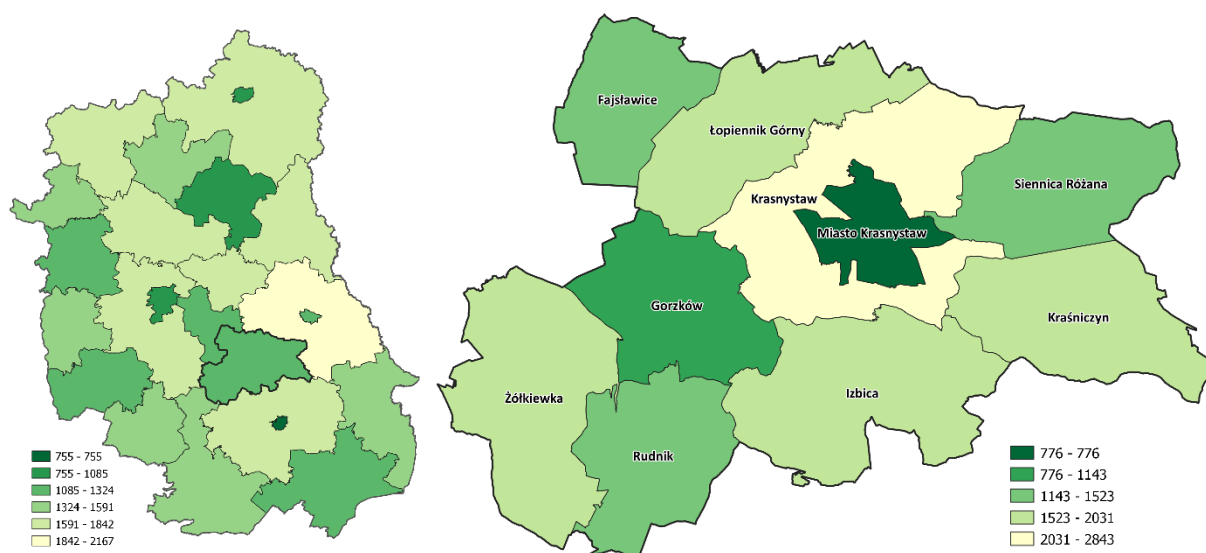
OCHRONA ZDROWIA

Podstawowa opieka zdrowotna oraz ambulatoryjna opieka specjalistyczna stanowią ważny szczebel w systemie ochrony zdrowia – to od ich skuteczności w ogromnym stopniu zależy efektywność całego procesu leczenia pacjenta i sprawność systemu opieki medycznej. W końcu 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego działalność prowadziło 49 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym 36 przychodni oraz 13 praktyk lekarskich, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych (11. miejsce w województwie wśród powiatów ziemskich). Struktura geograficzna rozmieszczenia placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przedstawiała się następująco: najwięcej przychodni oraz praktyk lekarzy zlokalizowanych było na terenie miasta Krasnostaw (24), a najmniej odnotowano w gminach Kraśniczyn, Łopiennik Górny i Rudnik – po 2.

W powiecie krasnostawskim na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało średnio 1 291 osób (4. miejsce w województwie) – najwięcej ludności na jedną przychodnię i praktykę odnotowano w powiecie chełmskim – 2 167, a najmniej – w parczewskim – 1 085. Wysoka lokata powiatu świadczy o relatywnie **dobrej dostępności mieszkańców do usług opieki zdrowotnej**. Należy również odnotować, że od 2009 r. utrzymywał się systematyczny wzrost liczby placówek ambulatoryjnej opieki medycznej - w końcu 2019 r. na terenie powiatu

w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej funkcjonowało o 9 przychodni więcej niż przed dziesięciu laty (wzrost o 33,3%). Nieco odmienne tendencje można zauważyć w przypadku praktyk lekarskich udzielających świadczeń finansowanych ze środków publicznych – od 2015 r. obserwujemy tendencję spadkową (o 18,8%).

W 2019 r. w przychodniach i praktykach udzielono 427 881 porad w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej. Spośród porad lekarskich 306 173 stanowiły porady udzielone w podstawowej opiece zdrowotnej, a 121 708 – porady w opiece specjalistycznej.

Mapa 18. Liczba ludności przypadająca na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

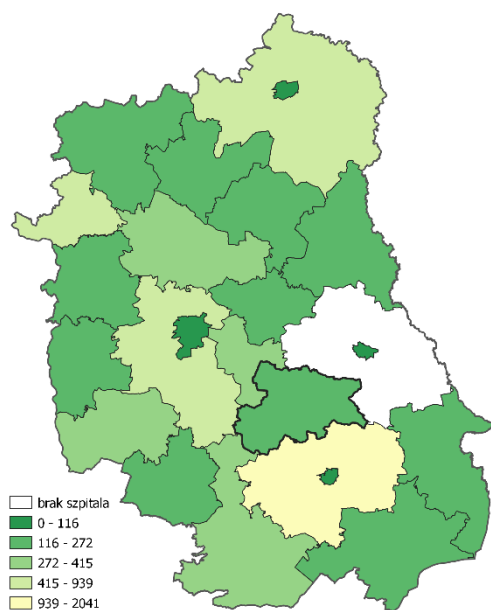
Na terenie powiatu działalność prowadzi **Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Krasnymstawie**, którego organem prowadzącym jest Powiat Krasnostawski. W 2019 r. szpital realizował świadczenia zdrowotne m.in. w zakresie leczenia szpitalnego, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, podstawowej opieki zdrowotnej, opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień oraz rehabilitacji leczniczej. Świadczenia medyczne udzielne były w 14 oddziałach:

- Oddział chorób wewnętrznych,
- Oddział anestezjologii i intensywnej terapii,
- Oddział reumatologiczny,
- Oddział pediatryczny,
- Oddział neurologiczny,
- Oddział udarowy,
- Oddział neonatologiczny,
- Oddział chirurgiczny ogólny,
- Oddział chirurgii urazowo-ortopedycznej,
- Oddział okulistyczny,
- Oddział położniczo-ginekologiczny
- Szpitalny oddział ratunkowy,
- Oddział urologiczny,

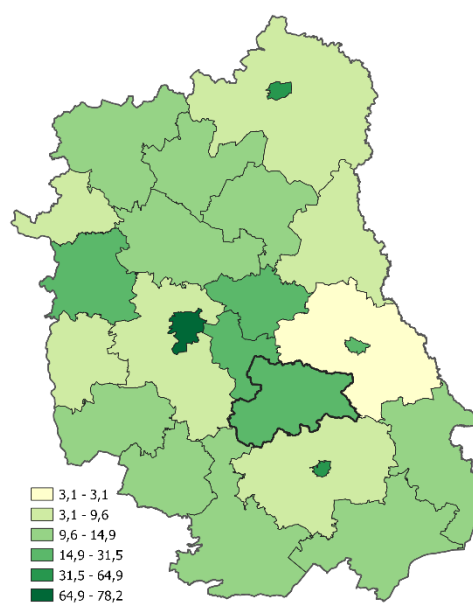
- Oddział chorób płuc

Dodatkowo mieszkańcy powiatu mogli skorzystać z bogatej oferty poradni specjalistycznych: położniczo-ginekologicznej, diabetologicznej, endokrynologicznej, gastroenterologicznej, reumatologicznej, chorób płuc, neurologicznej, dermatologicznej, otorynolaryngologicznej, zdrowia psychicznego, terapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia, chirurgii ogólnej, urologicznej, chirurgii urazowo-ortopedycznej, okulistycznej oraz hematologicznej. Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Krasnymstawie świadczył również usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, medycyny pracy oraz badań diagnostycznych.

W 2019 r. szpital dysponował 239 łózkami, co oznacza, że na jedno łóżko przypadało 265 mieszkańców. Największą liczbą łóżek spośród oddziałów szpitalnych dysponował oddział chorób wewnętrznych – 62, oddział chirurgii ogólnej i urazowo-ortopedycznej – 32 oraz oddział neurologiczny – 25, natomiast najmniej łóżek – jedynie 4 – przeznaczonych było dla pacjentów oddziału okulistycznego. W 2019 r. w Samodzielnym Publicznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Krasnymstawie zatrudnionych na umowę o pracę było 436 pracowników, w tym 320 osób personelu medycznego. Oprócz 436 etatowych pracowników w szpitalu było zatrudnionych 28 osób w ramach umów cywilnoprawnych oraz 77 osób zatrudnionych w ramach kontraktów. Głównymi problemami szpitala są deficyt kadry medycznej, w szczególności kadry lekarskiej oraz zadłużenie szpitala, które choć z roku na roku maleje, w 2019 r. wynosiło ponad 17 mln zł.

Mapa 19. Liczba ludności przypadająca na 1 łóżko w szpitalach ogólnych w powiatach województwa lubelskiego (osoby)

Mapa 20. Liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. ludności w powiatach województwa lubelskiego (osoby)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Zasoby kadrowe są ważnym elementem stanowiącym o skuteczności funkcjonowania każdego systemu opieki zdrowotnej, a efektywność systemu ochrony zdrowia i jakość

realizowanych świadczeń medycznych uzależnione są w głównej mierze od wiedzy, umiejętności i motywacji pracowników służby zdrowia. Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe prognozują wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny. Efektywne wykorzystanie kadr medycznych oraz zapewnienie odpowiedniej dostępności do personelu medycznego opartego na potrzebach mieszkańców stanowi jedno z najważniejszych wyzwań współczesnej polityki zdrowotnej. Dostępność ta zależy m.in. od rozmieszczenia przestrzennego kadry pracującej bezpośrednio z pacjentem. W powiecie krasnostawskim **liczba lekarzy** przypadająca na 10 tys. ludności w 2019 r. wyniosła 18,7 i uplasowała powiat na 1. miejscu w województwie (wśród powiatów ziemskich). Ostatnie miejsce zajął powiat chełmski, w którym liczba lekarzy na 10 tys. ludności wyniosła jedynie 3,1. Nie należy jednak zapominać, że istotnym problemem zarówno w Polsce, jak i w województwie lubelskim jest rosnąca liczba lekarzy znajdujących się w wieku emerytalnym – w 2019 r. 24,5% lekarzy w Polsce i 22,4% lekarzy w województwie lubelskim przekroczyło 65. rok życia. Jeszcze w 2009 r. w województwie lubelskim lekarze powyżej 65. roku życia stanowili 15,2% wszystkich medyków. Ponadto w województwie lubelskim w ostatnich latach w dramatyczny sposób spadła liczba lekarzy w średnim wieku (między 35. a 44. rokiem życia) z 2 534 lekarzy w 2009 r. (33,1% medyków) do 1 284 (14,5%). Powyższe zmiany wynikają, z faktu, że obserwowany przyspieszony proces starzenia się społeczeństwa dotyczy także zasobów kadrowych w systemie opieki zdrowotnej. Niedobór personelu medycznego, zarówno lekarzy jak i pielęgniarek, również w kontekście wzrostu popytu na usługi zdrowotne pod wpływem zmian demograficznych, stanowi poważne wyzwanie stojące przed systemem opieki zdrowotnej. Wydłużanie się trwania życia przełoży się bowiem bezpośrednio na zwiększenie zapotrzebowania na usługi medyczne i opiekuńcze. Niestety przy znaczącym wzroście osób w podeszłym wieku zauważa się równocześnie spadek liczby ludzi młodych, co wpływa również na niedobór personelu medycznego, który może nie być w stanie zapewnić wsparcia tak dużej grupie osób starszych.

W powiecie krasnostawskim w 2019 r. funkcjonowało 16 ogólnodostępnych aptek i 2 punkty apteczne, co daje 3 954 mieszkańców na jedną aptekę i plasuje powiat na przedostatnim miejscu w województwie.

Biorąc pod uwagę cechy społeczno-demograficzne ludności województwa lubelskiego oraz sytuację zdrowotną jego mieszkańców w dokumencie pn. Ocena stanu zdrowia oraz określenie potrzeb zdrowotnych mieszkańców województwa lubelskiego na potrzeby opracowywania programów polityki zdrowotnej realizowanych przez Samorząd Województwa Lubelskiego w latach 2016-2021, ustalono 12 obszarów zdrowia, określając katalog potrzeb zdrowotnych w aspekcie zakażeń zdrowia oraz w aspekcie niezbędnych działań. W ustaleniu hierarchii potrzeb zdrowotnych mieszkańców województwa lubelskiego uwzględniono dane statystyczne, dotyczące skali zjawiska występowania problemów zdrowotnych (przyczyny zgonów, zachorowalność, urazowość) oraz ocenę następstw z nich wynikających. Zamieszczona poniżej lista potrzeb zdrowotnych została ustalona w kolejności od wywołujących największe

zakłócenia w stanie zdrowia i wymagających zdecydowanych oddziaływań leczniczo-profilaktycznych.

Tabela 16. Lista potrzeb zdrowotnych w województwie lubelskim

Potrzeba zdrowotna	Zakłócenia w stanie zdrowia	Oddziaływania
zapobieganie chorobom układu krążenia	miażdżyca uogólniona choroby naczyń mózgowych choroba niedokrwienna mięśnia serca, zawały, zaburzenia rytmu serca nadciśnienie tętnicze niewydolność krążenia	badania profilaktyczne promowanie aktywności fizycznej promowanie odpowiedniego odżywiania promowanie życia bez palenia papierosów i nadmiernego spożywania alkoholu walka z otyłością i nadwagą edukacja dietetyczna promowanie umiejętności radzenia ze stresem wdrożenie uproszczonej/przesiewowej diagnostyki poligraficznej obturacyjnego bezdechu sennego (OBS) leczenie OBS i kontrola jego skuteczności
ograniczenie wysokiej zapadalności na choroby nowotworowe	zachorowalność na nowotwory złośliwe śmiertelność z powodu nowotworów	monitorowanie zachorowań na nowotwory i badanie ich przyczyn badania profilaktyczne w kierunku wczesnego wykrywania chorób nowotworowych popularyzowanie wiedzy na temat metod wczesnego wykrywania nowotworów popularyzowanie wiedzy na temat czynników ryzyka wystąpienia chorób nowotworowych, mające na celu w szczególności: zmniejszenie liczby osób palących tytoń, zmniejszenie spożycia alkoholu, wzrost aktywności fizycznej, utrzymanie prawidłowej masy ciała, ograniczenie ekspozycji na promieniowanie słoneczne i promieniowanie UV (np. w solarium), wzrost liczby kobiet karmiących piersią, wzrost liczby szczepień przeciw HPV propagowanie udziału w zorganizowanych programach badań przesiewowych w celu wczesnego wykrywania raka (prostaty, jelita grubego, piersi, szyjki macicy)
zmniejszenie częstości występowania urazów i zatruć w następstwie wypadków	następstwa wypadków komunikacyjnych (urazy i zgony) następstwa wypadków przy pracy (urazy i zgony)	monitorowanie skali zjawiska wypadkowości analiza przyczyn i konsekwencji wypadków analiza kosztów wypadków promowanie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim profilaktyka wypadków w szkole i miejscu pracy profilaktyka wypadków u osób w starszym wieku

<p>wczesne wykrywanie cukrzycy</p>	<p>zachorowania na cukrzycę typu 1 zachorowania na cukrzycę typu 2 powikłania cukrzycy: polineuropatia, retinopatia, nefropatia zespół stopy cukrzycowej (ZSC) inne schorzenia towarzyszące cukrzycy (min. zaburzenia depresyjne)</p>	<p>szkolenia rolników i ich rodzin z zakresu BHP rozwój infrastruktury zwiększającej bezpieczeństwo pieszych i rowerzystów badania profilaktyczne w kierunku cukrzycy Identyfikacja pacjentów zagrożonych neuropatią i ZSC analiza rozpowszechnienia zaburzeń depresyjnych u pacjentów z neuropatią cukrzycową. promowanie aktywności fizycznej promowanie odpowiedniego odżywiania profilaktyka otyłości i nadwagi</p>
<p>ograniczenie wysokiego wskaźnika zachorowalności na choroby układu oddechowego, w tym gruźlicy</p>	<p>zachorowalność na choroby układu oddechowego najwyższy w kraju wskaźnik zachorowalności na gruźlicę zachorowalność na obturacyjny bezdech senny (OBS) wysoki wskaźnik śmiertelności z powodu przewlekłej obturacyjnej choroby płuc (POChP)</p>	<p>badania profilaktyczne w kierunku wykrycia chorób płuc objęcie wczesną opieką świadczeniobiorców chorych na gruźlicę edukacja zdrowotna w zakresie profilaktyki chorób płuc upowszechnienie wiedzy na temat szkodliwego oddziaływania pyłów zmniejszenie liczby osób palących tytoń promowanie bezpiecznej pracy w środowisku zapylenia (stosowanie ochron osobistych)</p>
<p>upowszechnienie świadomości potrzeby utrzymania prawidłowej masy ciała</p>	<p>nadwaga i otyłość osób dorosłych nadwaga i otyłość dzieci i młodzieży konsekwencje zdrowotne z powodu nadwagi i otyłości</p>	<p>monitorowanie sposobu żywienia dzieci i młodzieży promowanie zdrowego odżywiania promowanie aktywności fizycznej edukacja rodziców na temat sposobów zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży leczenie otyłości</p>
<p>zmniejszenie występowania zaburzeń psychospołecznych</p>	<p>choroby i zaburzenia psychiczne samobójstwa uzależnienia anoreksja i bulimia</p>	<p>programy profilaktyki depresji programy profilaktyki samobójstw program radzenia ze stresem przez dzieci i młodzież programy profilaktyki zaburzeń odżywiania u dzieci i młodzieży programy szkoleń personelu na temat wczesnego wykrywania uzależnień ograniczanie szkód zdrowotnych spowodowanych, spożywaniem alkoholu, używaniem substancji psychoaktywnych, paleniem tytoniu poprzez: upowszechnianie wiedzy o zdrowotnych następstwach palenia tytoniu i spożywania alkoholu, upowszechnianie wiedzy o zdrowotnych następstwach używania narkotyków i substancji psychoaktywnych („dopalaczy”), organizowanie grup wsparcia dla osób uzależnionych, propagowanie życia wolnego od uzależnień</p>

zapobieganie próchnicy zębów u dzieci i młodzieży	próchnica zębów u dzieci i młodzieży ubytki w uzębieniu u dzieci i młodzieży konsekwencje zdrowotne z powodu próchnicy zębów	edukacja i promocja zdrowia jamy ustnej promowanie częstszego używania dodatkowych akcesoriów do higieny jamy ustnej program profilaktycznych badań stanu uzębienia zwiększenie dostępności do świadczeń stomatologicznych płatnych ze środków publicznych
zapobieganie wzrostowi problemów zdrowotnych związanych z nieprawidłowym funkcjonowaniem tarczycy wśród kobiet powyżej 20 roku życia	choroby tarczycy u kobiet w wieku rozrodczym, ich wpływ na płodność i zdrowie potomstwa wpływ chorób tarczycy na przebieg innych schorzeń (nadciśnienia tętniczego, cukrzycy, zaburzeń psychicznych, itd.) nowotwory tarczycy (łagodne, złośliwe)	analiza wpływu chorób tarczycy na płodność kobiet, powikłania ciąży, zdrowie potomstwa edukacja na temat wpływu chorób tarczycy na stan zdrowia promowanie potrzeby regularnej diagnostyki tarczycy zwiększenie dostępu do badań i leczenia chorób tarczycy mieszkankom województwa lubelskiego
zapobieganie negatywnym skutkom schorzeń układu mięśniowo-szkieletowego (MSD)	nieswoiste krótkotrwałe objawy bólowe oraz ograniczenie ruchomości pleców szyi i rąk przewlekłe, długotrwałe dolegliwości bólowe zmiany zwyrodnieniowe mięśni i stawów, ograniczenie zdolności ruchowej wykluczenie zawodowe, wykluczenie społeczne pogorszenie kondycji psychicznej (depresje) niepełnosprawność	programy zapobiegania powstawania MSD w życiu codziennym programy wczesnego wykrywania MSD programy rehabilitacji zawodowej stworzenie mechanizmu stopniowego powrotu do pracy osób z MSD w podejściu biopsychospołecznym upowszechnienie wiedzy o źródłach powstawania i sposobach zapobiegania MSD promocja aktywności ruchowej dedykowanej osobom w różnym wieku rozbudowa infrastruktury umożliwiającej prowadzenie aktywności fizycznej profilaktyka otyłości i nadwagi promowanie życia bez palenia papierosów
ograniczenie wysokiego wskaźnika zapadalności na choroby odkleszczowe	zachorowania na odkleszczowe zapalenie mózgu zachorowania na boreliozę	upowszechnianie wiedzy na temat występowania zakażonych kleszczy realizacja programu szczepień ochronnych profilaktyczne i kontrolne badania w kierunku chorób odkleszczowych edukacja w zakresie profilaktyki zakażeń chorobami przenoszonymi przez kleszcze edukacja na temat zachowań w przypadku ukąszenia przez kleszcza
zwiększenie efektywności wykrywania chorób zawodowych w rolnictwie	zapadalność na choroby zawodowe niepełnosprawność spowodowana chorobami zawodowymi	badania profilaktyczne rolników szkolenia z zakresu bhp rolników i ich rodzin upowszechnianie wiedzy na temat możliwości tworzenia bezpiecznych warunków pracy szkolenie pracodawców na temat możliwości zapobiegania chorobom zawodowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu pn. Ocena stanu zdrowia oraz określenie potrzeb zdrowotnych mieszkańców województwa lubelskiego na potrzeby opracowywania programów polityki zdrowotnej realizowanych przez Samorząd Województwa Lubelskiego w latach 2016-2021 .

Przedstawiona powyżej lista potrzeb zdrowotnych mieszkańców województwa lubelskiego obejmuje obszary zdrowia w ramach których na terenie powiatu krasnostawskiego były lub są aktualnie realizowane programy polityki zdrowotnej, jak również obszary nie objęte specjalnymi programami. Należy podkreślić, że pomimo podejmowanych działań potrzeba realizacji programów profilaktycznych przez jednostki samorządu terytorialnego jest nadal bardzo duża, interwencja planowana w tym zakresie powinna stanowić uzupełnienie oferty świadczeń Narodowego Funduszu Zdrowia oraz innych podmiotów funkcjonujących w obszarze zdrowia.

Jednym z istotniejszych problemów zdrowotnych na świecie i w Polsce związanych ze stylem życia jest nadwaga i otyłość. Według danych uzyskanych z ogólnopolskiego badania przeprowadzonego w 2010 r. przez Instytut Żywności i Żywienia wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjów (10-16 lat) problem nadmiernej masy ciała dotyczył co piątego ucznia, przy czym częściej występował u chłopców niż u dziewcząt. Województwo lubelskie jest na trzecim miejscu w Polsce pod względem liczby uczniów z nadwagą lub otyłością (24,6%). W szkołach podstawowych problem nadwagi i otyłości dotyczy około 22% chłopców i 18% dziewcząt. Zdaniem autorów badania główną przyczyną tego zjawiska są przede wszystkim złe nawyki żywieniowe oraz niedobór aktywności fizycznej. W projekcie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 szacuje się, że zaledwie około 30% dzieci i młodzieży oraz 10% dorosłych uprawia formy ruchu, których rodzaj i intensywność obciążeń wysiłkowych zaspokaja potrzeby fizjologiczne organizmu. W przedmiotowym dokumencie lekarze i dietetycy z Instytutu Żywności i Żywienia ostrzegają przed lekceważeniem otyłości i nadwagi, zwłaszcza u dzieci i młodzieży. Podkreślają, że otyłość jest główną przyczyną takich chorób przewlekłych, jak cukrzyca typu 2, choroby układu krążenia (udar mózgu, nadciśnienie tętnicze), nowotwory złośliwe (rak jelita grubego, piersi, gruczołu krokowego), kamica żółciowa, niealkoholowe stłuszczenie wątroby, zaburzenia hormonalne (zespół policyklicznych jajników), zmiany zwyrodnieniowe układu kostno-stawowego oraz tzw. nocny bezdech.

POMOC SPOŁECZNA

Powiatową jednostką realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w powiecie krasnostawskim jest **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie**. W zakresie jego kompetencji znajduje się m.in. prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób. Ponadto w gminach powiatu krasnostawskiego działalność prowadzą gminne ośrodki pomocy społecznej.

W 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego działały 4 **domy pomocy społecznej**, które dysponowały łącznie 535 miejscami, w tym:

- Dom Pomocy Społecznej w Bończy przeznaczony dla osób przewlekle psychicznie chorych,

- Dom Pomocy Społecznej im. św. Jana Pawła II w Krasnymstawie wraz z filiami w Ostrowie Krupskim, Stężycy Nadwieprzańskiej i Bzowcu, przeznaczony dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz dla osób przewlekle psychicznie chorych,
 - Dom Pomocy Społecznej w Surhowie dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla których organem prowadzącym jest Powiat Krasnostawski oraz
- Dom Pomocy Społecznej w Żułowie dla osób niepełnosprawnych fizycznie, prowadzony przez Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi Stowarzyszenie w Laskach na zlecenie Powiatu Krasnostawskiego.

Według stanu na koniec 2019 r. w zakładach tych przebywało łącznie 536 mieszkańców.

Ponadto na terenie powiatu krasnostawskiego funkcjonują 2 **warsztaty terapii zajęciowej** dla których organem założycielskim i prowadzącym są organizacje pozarządowe: Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Krasnostawskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych oraz Warsztat Terapii Zajęciowej w Żułowie prowadzony przez Towarzystwo Opieki Nad Ociemniałymi Stowarzyszenie w Laskach, w których w ramach zajęć terapeutycznych uczestniczy łącznie 71 osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w bazie przedsiębiorstw społecznych prowadzonej przez Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej, w 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego działalność prowadziły jedynie 2 **przedsiębiorstwa społeczne** – spółdzielnie socjalne: Spółdzielnia Socjalna „Agronomówka” w gminie Rudnik oraz Spółdzielnia Socjalna „Własne Kąty” w Krasnymstawie. Wymienione podmioty prowadzą działalność w zakresie, gastronomii, usług cateringowych i organizacji imprez oraz usług sprzątanania. Ponadto w Krasnymstawie działa Centrum Integracji Społecznej w Krasnymstawie. Przedmiotem działania centrum jest reintegracja społeczna i zawodowa osób wykluczonych społecznie. Reintegracja jest realizowana poprzez uczestnictwo w trzech warsztatach: poligraficzno-introligatorskim, stolarskim i porządkowym.

Jednym z zadań własnych powiatu realizowanym przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie jest zapewnienie miejsc dzieciom w placówkach opiekuńczo – wychowawczych w ramach działań z zakresu instytucjonalnej pieczy zastępczej. Instytucjonalna piecza zastępcza na terenie powiatu krasnostawskiego jest prowadzona w formie ośmiu **placówek opiekuńczo-wychowawczych** typu socjalizacyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, interwencyjnego oraz rodzinnego, które zapewniają opiekę 119 wychowankom:

- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Horyzont” w Krasnymstawie,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Zaczarowany Ogród” w Krasnymstawie,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Tęczowa Arka” w Krasnymstawie,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Przy Świerkach” w Krasnymstawie,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza w Krasnymstawie, prowadzona przez Powiat Krasnostawski,

- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Na Zamku” w Krasnymstawie, prowadzona przez Powiat Krasnostawski,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom” w Tuligłowach prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Łódzka na zlecenie Powiatu Krasnostawskiego,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Dom im. s. Leonii Nastał” w Tuligłowach prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Łódzka na zlecenie Powiatu Krasnostawskiego,
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Placówka Rodzinna im. s. Longiny Trudzińskiej w Tuligłowach prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Łódzka na zlecenie Powiatu Krasnostawskiego
- Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza Placówka Rodzinna im. św. Józefa w Tuligłowach prowadzona przez Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Łódzka na zlecenie Powiatu Krasnostawskiego.

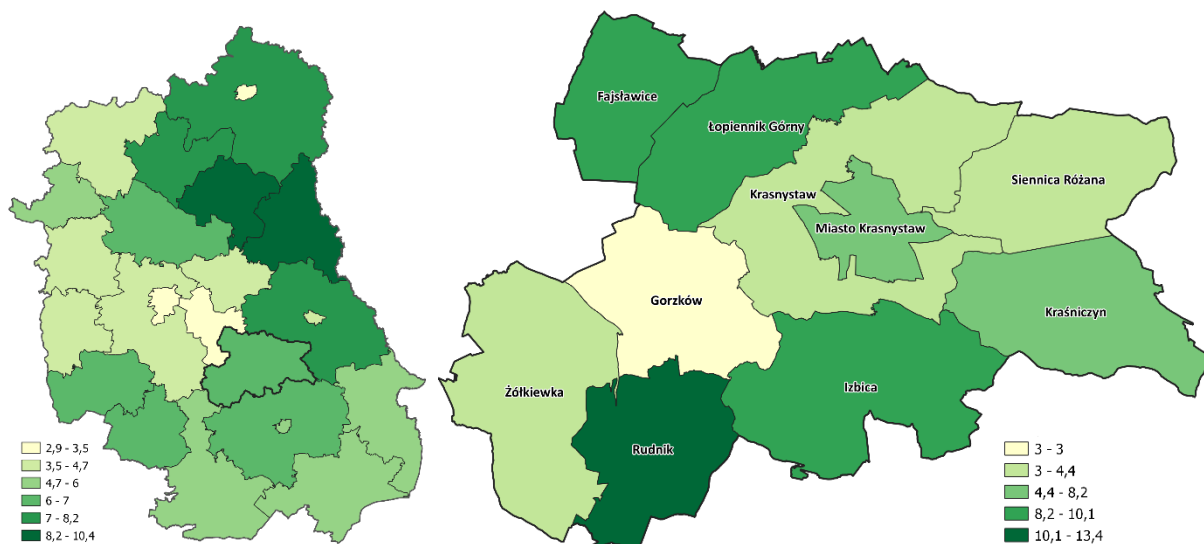
Kolejnym zadaniem realizowanym przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie jest **rozwój rodzinnej pieczy zastępczej**. W roku 2019 na terenie powiatu funkcjonowały łącznie 42 rodziny zastępcze w których przebywało 58 dzieci, w tym:

- 27 rodzin spokrewnionych, w których przebywało 38 dzieci;
- 13 rodzin niezawodowych, w których przebywało 14 dzieci,
- 2 rodziny zawodowe, w których przebywało 6 dzieci.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie realizuje również zadania powiatu wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Środki przeznaczone przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych wydatkowane na te zadania w roku 2019 wyniosły 2 003 657 zł. Dofinansowania otrzymało na poszczególne zadania 536 osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. ze środowiskowej **pomocy społecznej** skorzystało 1 888 gospodarstw domowych. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wynosiła 4 280 osób i była o 4 113 osób mniejsza niż w 2009 r. (49,0%).

Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się o 5,6 pkt proc. w stosunku do roku 2009 i wynosił 6,7% (13. miejsce w województwie wśród powiatów ziemskich). Zróżnicowanie zasięgu korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej pomiędzy gminami było duże. Największą wartość wskaźnika – 13,4% odnotowano w gminie Rudnik, a wysoki udział beneficjentów w liczbie mieszkańców, powyżej 9% odnotowano ponadto w gminie Izbica (10,1%), Łopiennik Górny (9,6%) i Fajstawice (9,4%). Najmniejszy zasięg beneficjentów pomocy społecznej odnotowano w gminie Gorzków, gdzie wyniósł 3,0%. Spadek wskaźnika w 2019 r. w porównaniu z rokiem 2009 r. odnotowano w 9 z 10 gmin powiatu krasnostawskiego – największy – o 36,6 pkt proc. wystąpił w gminie Rudnik. Wzrost wskaźnika – o 1,2 pkt proc. – odnotowano w jedynie w gminie Izbica.

Mapa 21. Udział korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

KULTURA I SPORT

Centra kultury, domy i ośrodki kultury są instytucjami prowadzącymi wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną, integrują poszczególne przedsięwzięcia kulturalne, a przygotowując zróżnicowane oferty skierowane do ludzi w każdym wieku, kreują postawy aktywnego uczestnictwa w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności. Ponadto instytucje te zapewniają, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, atrakcyjne formy wypełnienia wolnego czasu.

W 2020 r. na terenie powiatu krasnostawskiego działalność prowadziły: 2 domy kultury, 3 centra kultury i 5 ośrodków kultury:

- Krasnostawski Dom Kultury w Krasnystawie,
- Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Izbicy z siedzibą w Tarnogórze,
- Gminny Ośrodek Kultury w Fajstwicach,
- Centrum Społeczno - Kulturalne w Gorzkowie,
- Gminny Ośrodek Kultury w Łopienniku Górnym,
- Ośrodek Kultury Samorządowej w Żółkiewce,
- Gminne Centrum Kultury w Krasnymstawie z siedzibą w Siennicy Nadolnej,
- Centrum Kultury w Siennicy Różanej.

Od 1 stycznia 2021 r. rozpoczął działalność Gminny Dom Kultury z Punktem Informacji Turystycznej w Kraśniczynie.

Na 1 instytucję przypadało średnio 10,5 tys. ludności (14. miejsce w województwie lubelskim), wobec średniej dla województwa wynoszącej 9,2 tys. Pod tym względem najlepsza sytuacja była w powiecie łukowskim, w którym na 1 instytucję przypadało prawie trzykrotnie mniej mieszkańców niż średnio w województwie lubelskim (3,1 tys.) oraz w powiecie parczewskim (3,9 tys.). W 2019 r. centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury zorganizowały

374 imprezy, w których wzięło udział 68 971 uczestników. Najczęściej organizowane były koncerty (16,0%), warsztaty (13,9%) oraz prelekcje, spotkania, wykłady (12,3%), a do najliczniejszych (pod względem średniej liczby osób uczestniczących w 1 imprezie) należały festiwale i przeglądy artystyczne (809 osoby), koncerty (226) oraz pokazy teatralne (148).

W 2019 r. we wszystkich instytucjach działały 43 grupy artystyczne, które zrzeszały 529 członków. Najliczniejsze były grupy taneczne (175), wokalne i chóry (128) oraz folklorystyczne (109). Oferta centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic obejmowała również organizację różnego rodzaju kursów. W centrach kultury, domach, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach prowadzone były także liczne koła (kluby), tj. systematyczne zajęcia o określonym profilu tematycznym w zorganizowanych grupach. W 2019 r. działalność prowadziło 89 kół, w których zajęciach wzięło udział 1 251 osób. Przeciętnie 1 koło zgromadziło 14 uczestników – najwięcej członków skupiały koła seniora/Uniwersytetu Trzeciego Wieku (53), dyskusyjne kluby filmowe (35) oraz koła turystyczne i sportowo-rekreacyjne (19).

Jednostkami realizującymi zadania z zakresu kultury są również biblioteki publiczne i ich filie, których na terenie powiatu w 2020 r. funkcjonowało 20 (Powiatowa Biblioteka Publiczna, Miejska Biblioteka Publiczna, 9 Gminnych Bibliotek Publicznych, 9 Filii Bibliotecznych). Oznacza to, że na 1 bibliotekę przypadało przeciętnie 3 147 mieszkańców powiatu. Najwięcej placówek bibliotecznych i filii znajduje się na terenie gminy Izbica (Gminna Biblioteka Publiczna i 3 Filie). Biblioteki publiczne w powiecie posiadały księgozbiory liczące 216 079 woluminów książek oraz 795 e-booków i audiobooków. W placówkach bibliotecznych w 2020 r. było zarejestrowanych 8 410 czytelników. Tylko jeden tego typu podmiot prowadzony jest przez samorząd powiatowy, jest to Powiatowa Biblioteka Publiczna w Krasnymstawie. Jej księgozbiór w 2020 r. liczył 28 822 woluminów książek i 151 audiobooków. Zbiory wzbogaciły się o 1 041 książek (736 literatury pięknej, 305 literatury niebeletrystycznej) oraz 151 audiobooków. Biblioteka w 2020 r. zarejestrowała 1 723 czytelników (1 285 kobiet, 438 mężczyzn). W wypożyczalni zanotowano 17 077 odwiedzin, w czytelni 1 365 odwiedzin. Na zewnątrz udostępniono 34 767 książek, 195 audiobooków i 1 364 czasopisma. Na miejscu w czytelni udostępniono 496 książek, 7 797 czasopism i 82 Dokumenty Życia Społecznego. Biblioteka oferowała czytelnikom e-usługi: dostęp online do Katalogu księgozbioru (34 452 rekordów), dostęp online do Bibliografii Regionalnej (4 275 rekordów), dostęp online do Kartoteki Zagadnieniowej (27 936 rekordów), zamawianie materiałów bibliotecznych przez Internet, informacja e-mailem o terminie zwrotu książek, samodzielny zapis do biblioteki, zgłaszanie propozycji zakupu książek, wypożyczanie międzybiblioteczne. Biblioteka sprawowała opiekę instrukcyjno-metodyczną i szkoleniową nad 19 bibliotekami w powiecie. W 2020 r. instruktor i dyrektor odwiedzili biblioteki 38 razy, 3 wizyty odbyły się online. Zorganizowano 3 szkolenia powiatowe w formie online. W 2020 r. Biblioteka powiatowa zrealizowała 2 spotkania autorskie, 2 powiatowe konkursy literacko-plastyczne, Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, spotkanie astronomiczne, 5 wystaw, 2 promocje czasopisma „Nestor”.

Historię Ziemi Krasnostawskiej można poznać dzięki działającemu na terenie powiatu **Muzeum Regionalnemu w Krasnymstawie**. Siedzibą Muzeum jest zabytkowe kolegium pojezuickie. Aktualnie muzeum posiada około 9,5 tys. eksponatów w działach: archeologii, etnografii, historii, numizmatyki, sztuki dawnej i sakralnej oraz chmielarstwa i piwowarstwa. W 2020 r. zbiory muzealne prezentowane były w ramach 9 stałych wystaw oraz poprzez zorganizowanie 4 wystaw czasowych. Muzeum w 2020 r. zwiedziło 889 osób.

Zgodnie z ewidencją klubów sportowych i uczniowskich klubów sportowych prowadzoną przez Starostę Krasnostawskiego na terenie powiatu krasnostawskiego w 2019 r. funkcjonowało 48 **klubów sportowych**. Powiat krasnostawski charakteryzuje się relatywnie ubogą ofertą **obiektów sportowych** na swoim terenie. Zlokalizowanych jest tutaj 6 stadionów sportowych, 7 boisk piłkarskich i 5 boisk wielofunkcyjnych, 2 sale sportowe, kryta pływalnia, kort tenisowy i 3 siłownie zewnętrzne.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Powiat krasnostawski charakteryzuje się dość dobrą dostępnością do infrastruktury społecznej. Na terenie powiatu działalność prowadzą placówki oświatowe zapewniające edukację na wszystkich poziomach kształcenia: przedszkola, punkty przedszkolne, szkoły podstawowe oraz szkoły ponadpodstawowe. W oparciu o analizę danych można zanotować znaczący wzrost uczniów szkół podstawowych – w 2019 r. liczba uczniów była o 28,1% większa w stosunku do roku 2016. Odwrotny trend obserwowano natomiast w odniesieniu do szkół ponadpodstawowych – w latach 2010-2018 zarówno liczba szkół ponadpodstawowych (zlikwidowano 9 szkół), jak i uczęszczających do nich uczniów znacznie się zmniejszyła (o 43,7% w stosunku do roku 2010). Dopiero w 2019 r. nastąpił dość znaczący wzrost uczniów – w odniesieniu do roku 2018 liczba uczniów szkół ponadpodstawowych zwiększyła o blisko 20%. Wyniki zdawalności egzaminów maturalnych w technikach w powiecie krasnostawskim układały się w ostatniej dekadzie poniżej średniej wojewódzkiej. Z kolei zdawalność matur w liceach ogólnokształcących w latach 2009-2019 była zazwyczaj wyższa lub bardzo zbliżona do średniej wojewódzkiej, natomiast w 2020 r. średnia zdawalność matur w powiecie wyniosła jedynie 80% wobec 86% w województwie (16. miejsce).

W powiecie krasnostawskim na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej przypadało średnio 1 291 osób, co plasuje powiat na 4. miejscu w województwie. Wysoka lokata powiatu świadczy o relatywnie dobrej dostępności mieszkańców do usług opieki zdrowotnej. Ponadto na terenie powiatu działalność prowadzi Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Krasnymstawie. Postępujący proces starzenia się populacji oraz wzrost liczby zachorowań na choroby przewlekłe prognozują wzrost popytu na świadczenia zdrowotne, a tym samym zwiększenie zapotrzebowania na personel medyczny. W powiecie krasnostawskim liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. ludności w 2019 r. wyniosła 18,7 i uplasowała powiat na 1. miejscu w województwie (wśród powiatów ziemskich). Nie należy jednak zapominać, że istotnym

problemem zarówno w Polsce, jak i w województwie lubelskim jest rosnąca liczba lekarzy znajdujących się w wieku emerytalnym. Niedobór personelu medycznego, zarówno lekarzy jak i pielęgniarek, również w kontekście wzrostu popytu na usługi zdrowotne pod wpływem zmian demograficznych, stanowi poważne wyzwanie stojące przed systemem opieki zdrowotnej.

Powiatową jednostką realizującą zadania z zakresu pomocy społecznej oraz wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Krasnymstawie. Liczba osób w regionie korzystających z pomocy społecznej stale się zmniejsza – w 2019 r. liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wynosiła 4 280 osób i była o 4 113 osób mniejsza niż w 2009 r. (49,0%).

W 2019 r. na terenie powiatu krasnostawskiego działały 4 domy pomocy społecznej, które dysponowały łącznie 535 miejscami. W domach przebywało 536 pensjonariuszy. Należy jednak zauważyć że z uwagi na obserwowane niekorzystne trendy demograficzne, popyt na usługi opiekuńcze może ulec zwiększeniu. Ponadto na terenie powiatu krasnostawskiego funkcjonują 2 warsztaty terapii zajęciowej oraz 10 placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Życie kulturalne na terenie powiatu tworzą: Krasnostawski Dom Kultury w Krasnymstawie, Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Izbicy z siedzibą w Tarnogórze, Gminny Ośrodek Kultury w Fajslawicach, Centrum Społeczno - Kulturalne w Gorzkowie, Gminny Ośrodek Kultury w Łopienniku Górnym, Ośrodek Kultury Samorządowej w Żółkiewce, Gminne Centrum Kultury w Krasnymstawie z siedzibą w Siennicy Nadolnej i Centrum Kultury w Siennicy Różanej. Jednostkami realizującymi zadania z zakresu kultury są również biblioteki publiczne i ich filie, których na terenie powiatu funkcjonuje 20. Ponadto na terenie powiatu działalność prowadzi Muzeum Regionalne w Krasnymstawie.

Powiat krasnostawski charakteryzuje się natomiast relatywnie ubogą ofertą obiektów sportowych na swoim terenie.

6. JAKOŚĆ ZARZĄDZANIA I KAPITAŁ SPOŁECZNY

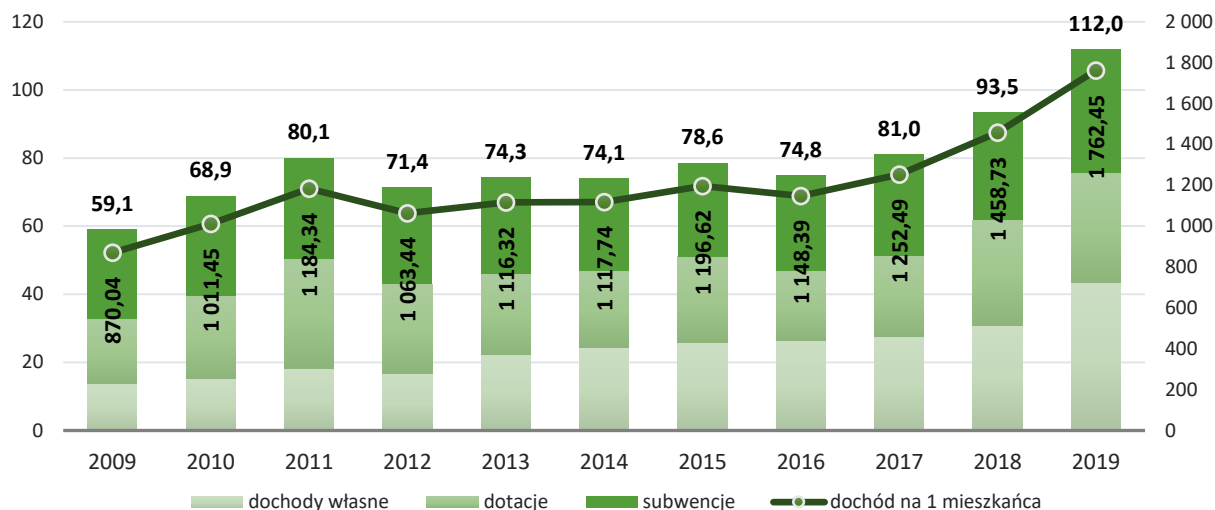
STRUKTURA BUDŻETU I SYTUACJA FINANSOWA

Wielkość dochodów oraz struktura wydatków w budżecie powiatu oraz poszczególnych gmin wchodzących w jego skład świadczy o zdolności powiatu do inwestowania. W 2019 r. **dochody** powiatu krasnostawskiego wyniosły 112 010 611,74 zł, a **wydatki** osiągnęły kwotę 106 185 846,67 zł – wynikiem była nadwyżka w wysokości 5 824 765,07 zł. Biorąc pod uwagę dochody budżetów powiatów ziemskich w 2019 r. powiat krasnostawski znalazł się na 7. miejscu, natomiast pod względem wartości wydatków na 9. miejscu w regionie. Natomiast w przypadku gmin powiatu krasnostawskiego w 2019 r. poniesione wydatki (302 712 402,08 zł) przewyższyły uzyskane dochody (293 292 475,45 zł), wobec czego odnotowano deficyt budżetowy w wysokości 9 419 926,63 zł.

W **strukturze dochodów** powiatu największy udział miały dochody własne, tj. 38,8% (43 417 156,74 zł). Subwencja ogólna stanowiła 32,3% (36 222 649,00 zł), a dotacje 28,9% (32 370 806,00 zł) dochodów ogółem. W zakresie struktury dochodów budżetowych powiat krasnostawski wyróżnia na tle pozostałych powiatów ziemskich województwa lubelskiego bardzo niski udział w dochodach własnych dochodów z podatku dochodowego od osób fizycznych - 22,9% (19. miejsce)

W ciągu ostatnich 10 lat można zaobserwować stopniowy wzrost dochodów powiatu krasnostawskiego oraz gmin położonych na jego terenie. W porównaniu do 2009 r. wpływy do budżetów wszystkich powiatów ziemskich zwiększyły się, przy czym wzrost w powiecie krasnostawskim – wynoszący 52 866 284,04 zł (89,4%) uplasował powiat na 6. pod względem wysokości wzrostu. Powiat charakteryzował się również wysoką dynamiką wzrostu dochodów własnych, które w porównaniu do roku 2009 zwiększyły się o 29 733 168,37 zł (217,3%), zajmując 5. miejsce w regionie. W przypadku gmin powiatu krasnostawskiego wzrost dochodów był jeszcze większy i wyniósł 92,7%.

Według danych GUS średni **dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca** powiatu krasnostawskiego wyniósł 1 762,45 zł i uplasował powiat na 2. miejscu w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich. Pod względem wysokości dochodów własnych na mieszkańca powiat krasnostawski – z wynikiem 683,15 zł – zajął 1. miejsce w regionie. Podobnie wysoką – 5. pozycję – powiat zajął biorąc pod uwagę udział podatku dochodowym od osób prawnych w dochodach własnych na jednego mieszkańca powiatu, który w 2019 r. wyniósł 4,05 zł. Odmiennie kształtuje się sytuacja w gminach powiatu – pod względem dochodów na 1 mieszkańca gminy powiatu krasnostawskiego z wynikiem 4 614,85 zł zajęły dopiero 17. miejsce w województwie lubelskim.

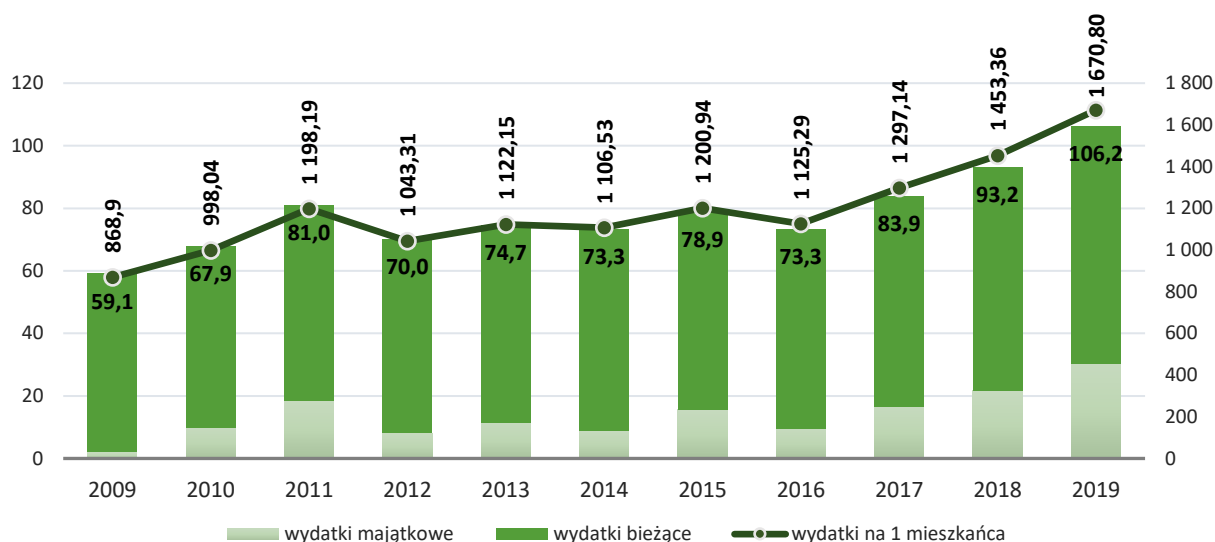

Wykres 25. Dochody budżetu powiatu oraz dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiecie krasnostawskim w latach 2009 – 2019 (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Warto podkreślić, że powiat krasnostawski w 2019 r. znalazł się na pierwszym miejscu w regionie pod względem wielkości środków z Unii Europejskiej pozyskanych na finansowanie programów i projektów unijnych (10 548 412,99 zł).

W **strukturze wydatków** powiatu krasnostawskiego w 2019 r. wydatki bieżące stanowiły 71,4% (75 777 634,69 zł), zaś wydatki majątkowe 28,6% (30 408 211,98 zł). Wydatki ogółem – w stosunku do roku 2009 – zwiększyły się o 47 118 760,19 zł (79,8%), głównie z powodu bardzo znaczącego wzrostu wydatków majątkowych (inwestycyjnych) - o 28 410 732,68 zł (1 422,3%). Biorąc pod uwagę działy klasyfikacji budżetowej, największe wydatki wystąpiły w działach: „Transport i łączność” (26,6%), „Pomoc społeczna” (20,9%), „Oświata i wychowanie” (20,5%), „Administracja publiczna” (7,7%), oraz „Rodzina” (6,4%). **Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca** powiatu krasnostawskiego w 2019 r. wyniosły 1 670,80 zł (3. miejsce w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich), natomiast w gminach wchodzących w skład powiatu wartość ta wyniosła 4 763,07 zł (16. miejsce w województwie).

Wykres 26. Wydatki budżetu powiatu oraz wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiecie krasnostawskim w latach 2009 – 2019 (zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Powiat krasnostawski w perspektywie finansowej 2014-2020 bardzo aktywnie korzystał ze środków pochodzących z **krajowych i regionalnych programów operacyjnych**. W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 Powiat – jako beneficjent wiodący – zrealizował 26 projektów o łącznej wartości ogółem wynoszącej 50 787 299,33 zł i otrzymał 43 222 979,08 zł dofinansowania ze Unii Europejskiej. Najwięcej z pozyskanych środków samorząd przeznaczył na projekty dotyczące promocji zatrudnienia i aktywizacji osób bezrobotnych realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Krasnymstawie - 73,1% oraz modernizacji infrastruktury i poprawy efektywności kształcenia zawodowego – 27,0%.

Tabela 17. Projekty realizowane w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej 2014-2020 przez Powiat Krasnostawski

Tytuł projektu	Oś Priorytetowa	Wartość ogółem (PLN)	Wkład UE (PLN)
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój			
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie krasnostawskim (I)	1. Rynek pracy otwarty dla wszystkich	2 368 099,99	2 176 099,99
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie krasnostawskim (II)	1. Rynek pracy otwarty dla wszystkich	2 623 018,32	2 410 291,53
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie krasnostawskim (III)	1. Rynek pracy otwarty dla wszystkich	4 143 929,90	3 807 857,18
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie krasnostawskim (IV)	1. Rynek pracy otwarty dla wszystkich	3 128 724,98	2 636 889,41
Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie krasnostawskim (V)	1. Rynek pracy otwarty dla wszystkich	5 286 324,57	4 455 314,34
Kompleksowa termomodernizacja budynku Domu Pomocy Społecznej w Krasnymstawie przy ul. Kwiatowej 1	5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	2 524 475,26	1 682 279,55

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Gotowi do zmian	9. Rynek pracy	596 581,20	507 094,02
Gotowi do zmian II	9. Rynek pracy	1 550 600,49	1 318 010,41
Gotowi do zmian III	9. Rynek pracy	2 719 023,05	2 311 169,59
Gotowi do zmian IV	9. Rynek pracy	1 753 954,27	1 490 861,13
Gotowi do zmian V	9. Rynek pracy	1 814 040,91	1 541 934,77
Gotowi do zmian VI	9. Rynek pracy	6 039 171,13	5 133 295,45
Aktywni i samodzielni	11. Włączenie społeczne	1 870 498,65	1 589 923,85
Nowoczesne technologie szansą rozwoju.	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	123 310,00	104 813,50
Edukacja zawodowa uczniów w rzeczywistym środowisku prac	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	823 175,87	699 699,48
Zawodowcy z Kościszki	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 815 583,01	1 543 245,55
Kwalifikacje zawodowe uczniów i nauczycieli Zespołu Szkół Nr 2 im. Bartosza Głowackiego w Krasnymstawie	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 569 272,40	1 333 881,53
Nowa Szkoła Zawodowa	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 113 249,24	946 261,85
Szkoła nowych możliwości	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 035 605,74	880 264,87
Zawodowcy z Żółkiewki	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	710 707,51	604 101,38
Edukacja zawodowa na piątkę w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. B. Głowackiego w Krasnymstawie	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 120 626,00	952 532,10
Nowoczesna edukacja szansą rozwoju młodzieży Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 im. B. Głowackiego w Krasnymstawie	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	1 640 991,84	1 394 843,06
Szkoła z pasją	12. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	991 177,90	842 501,21
Modernizacja i dostosowanie bazy szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy w powiecie krasnostawskim	13. Infrastruktura społeczna	2 896 007,77	2 454 733,44
Doposażenie bazy dydaktycznej szkół ogólnokształcących dla których Powiat Krasnostawski jest organem prowadzącym w celu poprawy jakości kształcenia w zakresie kompetencji kluczowych	13. Infrastruktura społeczna	529 149,33	405 079,89
Razem:		50 787 299,33	43 222 979,08

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SL2014.

KAPITAŁ SPOŁECZNY

Na terenie powiatu krasnostawskiego, według danych GUS, w 2019 r. działało łącznie 236 **organizacji pozarządowych**, które stanowiły 6,0% podmiotów gospodarki narodowej działających na jego obszarze, co uplasowało powiat na 1. miejscu w województwie (razem z powiatem włodawskim). W rejestrze REGON zaewidencjonowano 220 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 16 fundacji. W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców liczba organizacji pozarządowych wyniosła 3,73 (6. miejsce wśród powiatów ziemskich).

Na terenie powiatu funkcjonuje około 80 **kół gospodyń wiejskich**. Aktywność społeczna kół przejawia się przede wszystkim w kultywowaniu tradycji czy rozwijaniu różnych form przedsiębiorczości wśród kobiet. Ich członkinie chętnie angażują się w wydarzenia kulturalne, jarmarki, festyny i warsztaty rękodzieła czy kulinarne. Bardzo ważnymi w życiu społeczności wiejskich organizacjami pozarządowymi są również jednostki ochotniczej straży pożarnej.

W kontekście potencjału społeczności lokalnych należy zauważyć, iż na obszarze powiatu krasnostawskiego funkcjonuje **Lokalna Grupa Działania „Krasnystaw PLUS”** zrzeszająca ponad 70 członków, m.in.: Starostwo Powiatowe, Gminy Fajstawice, Gorzków, Izbica, Krasnystaw, Kraśniczyn, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana, Żółkiewka oraz Miasto Krasnystaw, 10 instytucji publicznych (domy kultury, biblioteki, muzeum, zespół kształcenia zawodowego, ośrodek doradztwa zawodowego), 21 przedsiębiorstw oraz 32 organizacje pozarządowe. Jako partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego stowarzyszenie zostało powołane w celu realizacji wspólnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach Osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 i stanowi kontynuację dla realizacji LEADER w ramach perspektywy 2014-2020. Celem stowarzyszenia jest również podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz promocja walorów kulturowych, przyrodniczych, turystycznych, społecznych i gospodarczych powiatu.

Organizacje pozarządowe stanowią znakomitą bazę rozwoju lokalnych społeczności, a realizacja zadań publicznych przy ich współpracy wywiera znaczny wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców. **Współpraca Powiatu Krasnostawskiego z organizacjami pozarządowymi** i innymi podmiotami prowadzącymi działalność w sferze pożytku publicznego opiera się na corocznie opracowywanym programie współpracy. Zgodnie z przyjętym programem w 2019 r. do priorytetowych zadań publicznych, które mogły być zlecane do realizacji organizacjom prowadzącym działalność statutową w danej dziedzinie zaliczono:

- tworzenie warunków organizacyjnych ułatwiających powstawanie ośrodków wsparcia opartych o działalność wolontariatu, których głównym celem jest pomoc osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym;
- prowadzenie domów pomocy społecznej;
- budowanie lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej;
- realizowanie programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;

- organizację form wsparcia ograniczających zależność osób z niepełnosprawnościami od instytucji;
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej poprzez organizację imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych;
- wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej w zakresie prowadzenia placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- udzielanie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukację prawną;
- zadania z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz
- zadania z zakresu turystyki i krajoznawstwa.

W 2019 r. Zarząd Powiatu ogłosił dwa otwarte konkursy ofert w zakresie prowadzenia punktu świadczenia nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczenia nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu oraz wspierania realizacji zadań publicznych w zakresie upowszechniania kultury fizycznej. W odpowiedzi na ogłoszone konkursy 16 organizacji pozarządowych złożyło łącznie 20 ofert. Ponadto w 2019 r. finansowane były zadania z zakresu pomocy społecznej realizowane na podstawie umów wieloletnich. W kategorii działań dotyczących wspierania realizacji zadań publicznych z zakresu upowszechniania kultury fizycznej w powiecie krasnostawskim na 2019 r. do konkursu zgłoszonych zostało 11 ofert. Suma dotacji przyznanych na wspieranie realizacji zadań publicznych z zakresu upowszechniania kultury fizycznej w powiecie krasnostawskim na 2019 rok wyniosła 23 000 zł. Podsumowując w analizowanym okresie zawarto 17 umów z 16 organizacjami pozarządowymi. Suma dotacji przyznanych na wspieranie realizacji zadań publicznych wyniosła 2 859 680,25 zł.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi realizowana była na terenie powiatu krasnostawskiego także w formach pozafinansowych m.in. poprzez przekazywanie informacji o możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych i organizowanych szkoleniach, udzielanie porad i prowadzenie konsultacji z organizacjami pozarządowymi w dziedzinach dotyczących ich działalności statutowej oraz promowanie organizacji.

Innym przejawem istnienia bądź też tworzenia się kapitału społecznego jest świadomość ludzi o możliwości współdecydowania w sprawach istotnych dla społeczeństwa, w tym społeczności lokalnej. Za swoisty miernik społeczeństwa obywatelskiego i poziomu kapitału społecznego należy uznać **frekwencję w wyborach powszechnych**, w tym przede wszystkim w wyborach samorządowych, mających przełożenie na kierunki i charakter działań podejmowanych przez władze publiczne na rzecz rozwoju lokalnego. W powiecie krasnostawskim w wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2018 r. zanotowano frekwencję na poziomie 52,85%, natomiast w 2014 r. – na poziomie 50,95%. Zarówno w 2018, jak i 2014 r. jej poziom w przypadku powiatu był nieco niższy niż przeciętnie w województwie (odpowiednio 54,91% oraz 52,49%).

W 2019 r. dochody powiatu krasnostawskiego wyniosły 112 010 611,74 zł, a wydatki osiągnęły kwotę 106 185 846,67 zł – wynikiem była nadwyżka w wysokości 5 824 765,07 zł. W strukturze dochodów powiatu największy udział miały dochody własne, tj. 38,8% (43 417 156,74 zł). Według danych GUS średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu krasnostawskiego wyniósł 1 762,45 zł i uplasował powiat na 2. miejscu w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich. Pod względem wysokości dochodów własnych na mieszkańca powiat krasnostawski – z wynikiem 683,15 zł – zajął 1. miejsce w regionie. Podobnie wysoką – 5. pozycję – powiat zajął biorąc pod uwagę udział podatku dochodowego od osób prawnych w dochodach własnych na jednego mieszkańca powiatu, który w 2019 r. wyniósł 4,05 zł. Ponadto powiat krasnostawski w 2019 r. znalazł się na pierwszym miejscu w regionie pod względem wielkości środków z Unii Europejskiej pozyskanych na finansowanie programów i projektów unijnych (10 548 412,99 zł).

W strukturze wydatków powiatu krasnostawskiego w 2019 r. wydatki bieżące stanowiły 71,4% (75 777 634,69 zł), zaś wydatki majątkowe 28,6% (30 408 211,98 zł). Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu krasnostawskiego w 2019 r. wyniosły 1 670,80 zł (3. miejsce w województwie lubelskim wśród powiatów ziemskich).

Na terenie powiatu krasnostawskiego, według danych GUS, w 2019 r. działało łącznie 236 organizacji pozarządowych, które stanowiły 6,0% podmiotów gospodarki narodowej działających na jego obszarze, co uplasowało powiat na 1. miejscu w województwie (razem z powiatem włodawskim). Liczba organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu świadczy o dużej aktywizacji społeczności lokalnych i przyczynia się do rozwoju kapitału społecznego. Ponadto Powiat Krasnostawski aktywnie współpracuje z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność w sferze pożytku publicznego.

7. ANALIZA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

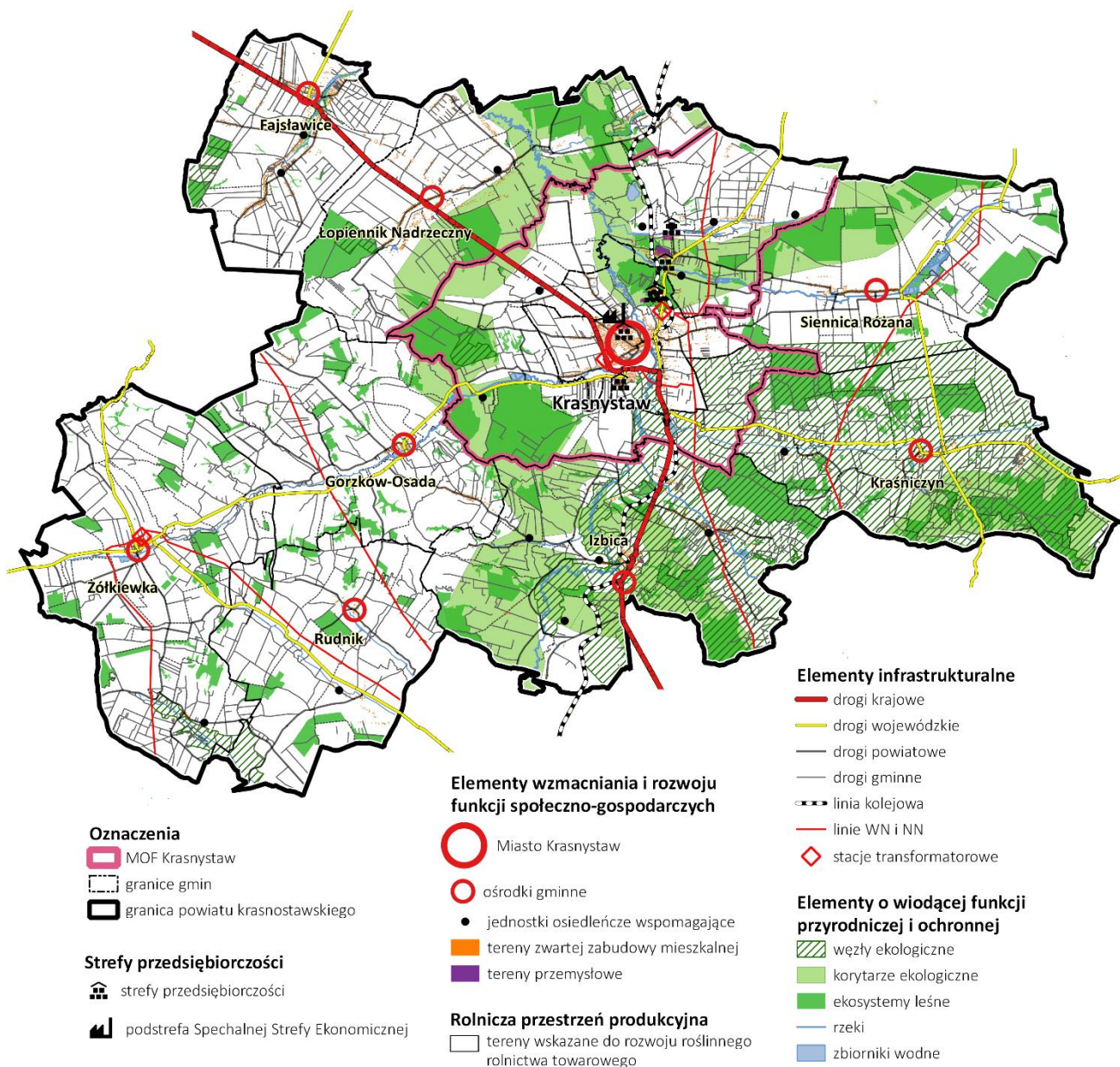
Struktura funkcjonalno-przestrzenna jednostki terytorialnej to zorganizowana przestrzeń oraz rozmieszczone w niej elementy układu naturalnego i antropogenicznego, ich zależności oraz powiązania wewnętrzne i zewnętrzne. Do podstawowych elementów struktury funkcjonalno-przestrzennej, dla których różnicuje się priorytety rozwojowe oraz wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmocnieniu ich funkcji podstawowych (wiodących) należą:

- **elementy węzłowe układu antropogenicznego** - obszary rozwoju i koncentracji funkcji społeczno-gospodarczych związane są z podstawowymi elementami sieci osadniczej (miasta, miejscowości gminne) oraz innymi miejscowościami, w których zlokalizowane są duże zakłady przemysłowe, miejscowościami stanowiącymi ogniwa obsługi transportu lub posiadającymi zorganizowane tereny dla rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej;
- **elementy liniowe układu antropogenicznego**, kształtowane przez sieć powiązań infrastrukturalnych, w tym przede wszystkim powiązań transportowych różnej kategorii;
- **elementy węzłowe układu naturalnego**, kształtowane przez główne ostoje przyrody – miejsca o warunkach naturalnych, sprzyjających egzystencji gatunków rzadkich lub zagrożonych wyginięciem (obszary o różnym formalnym statusie ochronnym: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000);
- **elementy pasmowe układu naturalnego**, stanowiące główne kierunki powiązań przyrodniczych (dolinne, leśne i rzeczne), zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego, dla których niezbędne jest utrzymanie ciągłości i drożności;
- **elementy obszarowe układu naturalnego**, stanowiące wieloprzestrzenne struktury o dużym nagromadzeniu wartości przyrodniczych, kształtowane przez kluczowe w skali krajowej i regionalnej ekosystemy leśne, cechujące się dużym stopniem naturalności;
- **elementy obszarowe przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego** – wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, zachowanie naturalnych wartości zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zrównoważony rozwój gospodarki rolnej i funkcji towarzyszących.

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej powiatu krasnostawskiego wyróżnia się:

- 1) elementy i strefy wzmocnienia i rozwoju funkcji społeczno-gospodarczych:
 - **Miejski Obszar Funkcjonalny (MOF)** obejmujący miasto Krasnystaw – jako ponadlokalny ośrodek rdzeniowy MOF, dla którego przyjmuje się intensywny rozwój społeczno-gospodarczy z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania lokalnych systemów przyrodniczych decydujących o jakości przestrzeni zamieszkania oraz gminę wiejską Krasnystaw – jako strefę zewnętrzną MOF;
 - **miejscowości gminne** – lokalne ośrodki obsługi wskazane do koncentracji urbanizacji (w tym rozwoju gospodarczego) w zorganizowanych układach przestrzennych;

- **jednostki osiedleńcze wspomagające** ośrodki gminne w zakresie obsługi ludności, na terenach których zlokalizowane zostały usługi poziomu podstawowego i częściowo ponadpodstawowego;
 - **pozostałe miejscowości** – sołectwa jako elementarne ośrodki obsługi;
 - **tereny zwartej zabudowy mieszkaniowej** – obszary kontynuacji i uzupełniania zabudowy;
 - **strefy gospodarcze** – podstrefy Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz strefy przedsiębiorczości – tereny rozwoju przedsiębiorczości i koncentracji zainwestowania w wyznaczonych strefach aktywności gospodarczej;
- 2) elementy i strefy o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej, w obszarze których obowiązuje podporządkowanie wszelkiej działalności utrzymaniu wartości przyrodniczych obszaru oraz ciągłości powiązań ekologicznych, w tym:
- **korytarze ekologiczne** zapewniające łączność pomiędzy węzłami układu naturalnego, o istotnym znaczeniu dla krajowych i europejskich powiązań przyrodniczych: Korytarz Południowo-Centralny, który łączy Roztocze z Lasami Janowskimi, Puszcą Sandomierską i Świętokrzyską, Przedborskim Parkiem Krajobrazowym, Załęczańskim Parkiem Krajobrazowym oraz Korytarz Wschodni, łączący lasy wzdłuż wschodniej granicy kraju;
 - **węzły ekologiczne** stanowiące obszary węzłowe regionalnej i lokalnej sieci ekologicznej – parki krajobrazowe wraz z otulinami (Skierbieszowski Park Krajobrazowy, Krzczonowski Park Krajobrazowy), obszary chronionego krajobrazu (Grabowiecko – Strzelecki i Pawłowski), rezerваты przyrody, specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000);
 - **ekosystemy leśne** cechujące się dużym stopniem naturalności;
 - **rzeki i zbiorniki wodne** stanowiące uzupełnienie sieci korytarzy ekologicznych;
- 3) elementy infrastruktury kształtujące sieć powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, w odniesieniu do których zakłada się ich rozwój, przede wszystkim infrastruktury transportowej zapewniającej sprawność powiązań komunikacyjnych, w tym:
- **drogi krajowe i wojewódzkie oraz linie kolejowe** – realizujące zewnętrzne powiązania transportowe obszaru i stanowiące główny szkielet sieci transportowej;
 - **drogi powiatowe i gminne** – realizujące wewnętrzne powiązania transportowe, uzupełniające sieć dróg krajowych i wojewódzkich, w odniesieniu do których zakłada się ich dalszy rozwój w wymiarze jakościowym i ilościowym;
 - **system elektroenergetyczny** – linie elektroenergetyczne NN i WN oraz stacje transformatorowe / GPZ, decydujące o bezpieczeństwie energetycznym obszaru;
- 4) **strefę rolniczej przestrzeni produkcyjnej**, która ze względu na niezwykle korzystne warunki przyrodnicze oraz koncentrację gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych do rozwoju rolnictwa towarowego predestynowana jest do rozwoju roślinnej gospodarki żywnościowej.

Mapa 22. Struktura funkcjonalno – przestrzenna powiatu krasnostawskiego

Źródło: Opracowanie własne

Struktura administracyjna powiatu obejmuje **ośrodek powiatowy Miasto Krasnostaw oraz 9 gmin wiejskich**: Fajstawice, Gorzków, Izbica, Krasnostaw, Kraśniczyn, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana i Zółkiewka. Sieć ośrodków osadniczych obejmuje 193 jednostki, w tym 1 miasto i 192 miejscowości wiejskie.

Miasto Krasnostaw – stolica powiatu krasnostawskiego- to ośrodek wielofunkcyjny pełniący ważną rolę w zakresie funkcji publicznych, gospodarczych i usługowych. Przez Miasto Krasnostaw przebiegają arterie komunikacyjne o znaczeniu wojewódzkim i międzywojewódzkim. Na terenie miasta mają swoje siedziby jednostki administracji samorządowej i rządowej, a także ponadlokalne instytucje publiczne, edukacyjne, zdrowotne i społeczne. Miasto Krasnostaw ma charakter rolniczo-przemysłowy, z przewagą przemysłu

spożywczo-przetwórczego. Na tle powiatu Krasnystaw wyróżnia się najwyższym poziomem koncentracji podmiotów gospodarczych i osób pracujących – 41,6% podmiotów oraz 68,2% ogółu pracujących w powiecie. W zagospodarowaniu i użytkowaniu przestrzennym miasta można zidentyfikować rejon centralny stanowiący obszar miejski wraz z pełnym zakresem usług publicznych oraz rejony obrzeżne, które stopniowo przechodzą ze struktury miejskiej w zabudowę jednorodzinna podmiejską. Rejony najdalej oddalone stanowią pozostałości układów ruralistycznych o niskim stopniu intensywności, przeważnie w układzie ulicowym²⁶. Tereny obiektów produkcyjnych zlokalizowane są przede wszystkim w północno-wschodniej części miasta – w tym rejonie znajdują się największe zakłady przemysłowe: Cersanit IV Sp. Z o.o. oraz Kartonex Sp. z o.o. W centrum została utworzona podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC. Tereny inwestycyjne znajdują się również na obrzeżach miasta przy ul. Polewanej (o powierzchni ok. 15 ha) oraz przy ul. Borowej (tereny za Okręgową Spółdzielnią Mleczarską o powierzchni ok. 20 ha).

Strefę zewnętrzną ośrodka rdzeniowego powiatu pełni **gmina wiejska Krasnystaw**, otaczająca miasto Krasnystaw otwartym pierścieniem przeciętym od wschodu klinem gminy Siennica Różana. Gmina nie posiada wykształconego ośrodka gminnego, a siedziba władz samorządowych mieści się w Krasnymstawie. Miejscem koncentracji usług ponadpodstawowych są miejscowości: Siennica Nadolna, Wincentów, Krupiec, Zakręcie, Białka, Tuligłowy, Krupe i Ostrów Krupski, wspomagane siecią usług podstawowych występujących w poszczególnych miejscowościach na terenie gminy, głównie siedzibach sołectw. Podstawową sieć osiedleńczą gminy stanowi zabudowa zagrodowa wykształcona głównie w oparciu o istniejącą sieć komunikacyjną i osadniczą. Gmina wyróżnia się na tle powiatu relatywnie wysoką gęstością zaludnienia (57 osób/km²), korzystną koncentracją podmiotów gospodarczych (11,5% przedsiębiorstw w powiecie) oraz stosunkowo dużą liczbą turystycznych obiektów noclegowych. Na terenie gminy zlokalizowane są Oddział Krajowej Spółki Cukrowniczej S. A. Cukrownia Krasnystaw (Siennica Nadolna) oraz Elewator Zbożowy ELEWARR Sp. z o.o. (Krupiec).

Usługi publiczne i administracyjne skoncentrowane są głównie w 8 miejscowościach będących **siedzibami urzędów gmin**: Fajstławice, Gorzków-Osada, Izbica, Kraśniczyn, Łopiennik Nadrzeczny, Rudnik, Siennica Różana oraz Żółkiewka-Osada. Ponadto w podziale funkcjonalnym jednostek osadniczych obszaru – na podstawie zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz na podstawie analizy danych dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej regionu – można wyróżnić jednostki osiedleńcze wspomagające ośrodki gminne w zakresie obsługi ludności, na terenach których zlokalizowane zostały usługi poziomu podstawowego i częściowo ponadpodstawowego: Siedliska Pierwsze i Suchodoły w gminie Fajstławice; Orłów Drewniany, Tarnogóra, Tarnogóra-Kolonia i Tarzymiechy Pierwsze w gminie Izbica, Surhów w gminie Kraśniczyn, Łopiennik Dolny i Żulin w gminie Łopiennik Górny, Płonka w gminie Rudnik oraz Chłaniów w gminie Żółkiewka.

²⁶ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krasnystaw.

Powiat krasnostawski jest korzystnie zlokalizowany pod względem komunikacyjnym. Przez jego teren przebiega droga krajowa nr 17, która jest częścią międzynarodowej drogi E372 oraz sześć dróg wojewódzkich (nr 812, nr 837, nr 838, nr 842, nr 843 i nr 846). Analiza dostępności transportowej omawianego regionu wykazuje jednak, że na terenie powiatu krasnostawskiego występują liczne obszary o utrudnionej dostępności funkcji lokalnych i ponadlokalnych. Poza zasięgiem izochrony 30 min dojazdu do miasta znajdują się gminy Żółkiewka i Rudnik, a także fragmenty gminy Kraśniczyn²⁷. Są to obszary powiatu charakteryzujące się rzadką siecią miejscowości i niską gęstością zaludnienia, która nie przekracza 45 osób/km². Najlepszą dostępnością komunikacyjną odznaczają się natomiast gminy Fajślawice, Łopiennik Górny, Krasnystaw i Izbica.

Zgodnie z *Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* (PZPWL), powiat krasnostawski położony jest na terenie **obszaru funkcjonalnego rozwoju gospodarki żywnościowej (roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej)**, obejmującego tereny Wyżyny Lubelskiej i Wyżyny Wołyńskiej, charakteryzujące się dużą koncentracją gleb o najwyższej przydatności dla produkcji żywności oraz szczególnie przydatnych dla rozwoju rolnictwa towarowego. Ze względu na potrzeby związane z poprawą bezpieczeństwa, a także utrzymania w użytkowaniu gospodarczym łąk i pastwisk w PZPWL wyznaczono również strefę, obejmującą obszary gmin w dolinie Wieprza (m.in.: Fajślawice, Łopiennik Górny, gmina miejska Krasnystaw, gmina wiejska Krasnystaw, Izbica) dla realizacji działań w ramach pakietu strategicznej interwencji **Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych**. Zgodnie z tym dokumentem podstawowe funkcje obszaru funkcjonalnego rozwoju gospodarki żywnościowej to funkcja gospodarcza (ukierunkowana na produkcję rolniczą), natomiast funkcja towarzysząca to funkcja turystyczna. Priorytetem rozwojowym obszaru jest optymalne wykorzystanie potencjału produkcyjnego gleb oraz aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Ponadto tereny miasta Krasnystaw oraz gmin wiejskich Krasnystaw i Łopiennik Górny znajdują się w **obszarze funkcjonalnym Polesie ze strefą oddziaływania Kanału Wieprz-Krzna**.

W kluczowych krajowych i regionalnych dokumentach - *Krajowa Strategii Rozwoju Regionalnego 2030* oraz *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku* (projekt) – wyznaczono **obszary strategicznej interwencji**. Krajowe obszary strategicznej interwencji to obszary cechujące się największą koncentracją negatywnych procesów rozwojowych, wyznaczone na podstawie występowania barier i zjawisk problemowych. Regionalne obszary strategicznej interwencji to natomiast obszary priorytetowe, na których przewidziano zastosowanie terytorialnych instrumentów wsparcia, zorientowanych na wykorzystanie ich zasobów i potencjałów.

Główne obszary wymagające wsparcia z poziomu krajowego obejmują tereny o niekorzystnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych. Na terenie powiatu krasnostawskiego należą do nich: **obszary zagrożone trwałą marginalizacją** – obejmujące gminy

²⁷ *Diagnoza prospektywna województwa lubelskiego – synteza. Wnioski i rekomendacje do aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.*

wiejskie: Fajstów, Gorzków, Izbica, Krasnystaw, Kraśniczyn, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana, Żółkiewka oraz **miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze** – obejmujące, obok 10 innych miast Lubelszczyzny, gminę miejską Krasnystaw. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Polityka regionalna tam, gdzie występuje zagrożenie trwałą marginalizacją, zostanie ukierunkowana na promocję i wsparcie inwestycji prywatnych wykorzystujących lokalne zasoby, na integrację świadczenia usług w skali obszaru powiązanego funkcjonalnie, aktywizację podmiotów publicznych, prywatnych, ekonomii społecznej i mieszkańców na rzecz rozwoju i współpracy, pobudzanie procesów rozwojowych m.in. poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej i terenów inwestycyjnych oraz na działania w zakresie rewitalizacji i odnowy wsi. Oczekiwanym efektem takich działań powinien być rozwój lokalnych firm, w tym przedsiębiorstw społecznych, wzrost liczby lokalnych miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców oraz bazy dochodowej samorządów terytorialnych. Korzystne będzie także wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu w celu lepszego dostępu mieszkańców do rynku pracy oraz integracji usług²⁸.

Miasta średnie cechuje regres w rozwoju i utrata funkcji społeczno-gospodarczych i administracyjnych, odpływ ludności (zwłaszcza wykształconej w wieku produkcyjnym) do dużych ośrodków, upadek tradycyjnych lokalnych przemysłów, starzejącego się społeczeństwa zmieniającego popyt na niektóre usługi, jak również niedopasowania popytu i podaży na rynku pracy. Problemem tej kategorii obszarów jest także niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi miastami i z obszarem funkcjonalnym w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych, kolejowych czy siatki połączeń w transporcie zbiorowym. Celem polityki regionalnej w odniesieniu do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze będzie odbudowa bazy gospodarczej tych miast oraz wzmocnienie ich roli, jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej.

Obszary strategicznej interwencji o znaczeniu regionalnym to natomiast obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast oraz strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi. W SRWL wskazano Miasto Krasnystaw – jako ośrodek rdzeniowy o znaczeniu lokalnym oraz gminę wiejską Krasnystaw – jako strefę zewnętrzną **Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego**. Wyznaczone w Strategii kierunki interwencji dla miejskich obszarów funkcjonalnych obejmują m.in.: rozwój usług ponadlokalnych (usług ponadpodstawowych) i specjalistycznych, organizację terenów inwestycyjnych, stymulowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, integrowanie systemów transportowych, wspieranie działań w zakresie dostosowania do zmian klimatu i odporności na klęski żywiołowe oraz redukcji wielkości emisji na terenach miejskich z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury i rozwiązań opartych na przyrodzie, zintegrowane planowanie rozwoju obszarów podmiejskich w wymiarze ponadlokalnym, w tym przeciwdziałanie niekontrolowanej

²⁸ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

urbanizacji terenów wiejskich, rewitalizację obszarów zdegradowanych oraz integrowanie działań na rzecz efektywnego świadczenia usług społecznych.

Ponadto teren powiatu krasnostawskiego znajduje się w **Żywicielskim Obszarze Strategicznej Interwencji**, którego priorytetem rozwojowym jest wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa. Według zapisów Strategii interwencja powinna dotyczyć działań mających na celu poprawę warunków wodnych, ochronę gleb, rozwój lokalnych specjalizacji rolnych, poprawę struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych, rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej, rozwój przedsiębiorstw i podmiotów (m.in. spółdzielni) przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych, stworzenie warunków dla lokalizacji siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej oraz poprawę drogowych i kolejowych powiązań komunikacyjnych.

MAPY

Mapa 1. Położenie powiatu krasnostawskiego w województwie lubelskim	4
Mapa 2. Regionalizacja fizycznogeograficzna powiatu krasnostawskiego	6
Mapa 3. Obszary chronione na terenie powiatu krasnostawskiego	15
Mapa 4. Gęstość zaludnienia w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (osoba/km ²)	23
Mapa 5. Współczynnik przyrostu naturalnego w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (‰)	25
Mapa 6. Współczynnik salda migracji w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (‰)	27
Mapa 7. Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w powiatach województwa lubelskiego oraz gminach powiatu krasnostawskiego (%)	29
Mapa 8. Liczba pracujących na 1000 mieszkańców w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (osoby).....	30
Mapa 9. Stopa bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego (%).....	32
Mapa 10. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców)	38
Mapa 11. Wskaźnik gęstości dróg o nawierzchni twardej w powiatach województwa lubelskiego (km/km ²).....	63
Mapa 12. Sieć komunikacji drogowej i kolejowej na obszarze powiatu krasnostawskiego	68
Mapa 13. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%).....	69
Mapa 14. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%).....	70
Mapa 15. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%).....	72
Mapa 16. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)	78
Mapa 17. Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%)	81
Mapa 18. Liczba ludności przypadająca na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (osoby)	87
Mapa 19. Liczba ludności przypadająca na 1 łóżko w szpitalach ogólnych w powiatach województwa lubelskiego (osoby)	88
Mapa 20. Liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. ludności w powiatach województwa lubelskiego (osoby).....	88

Mapa 21. Udział korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w powiatach województwa lubelskiego i gminach powiatu krasnostawskiego (%).....	96
Mapa 22. Struktura funkcjonalno – przestrzenna powiatu krasnostawskiego	109

TABELE

Tabela 1. Powierzchnia oraz liczba sołectw w powiecie krasnostawskim i gminach powiatu krasnostawskiego.....	5
Tabela 2. Wykaz złóż kopalin na terenie powiatu krasnostawskiego	9
Tabela 3. Udział klas bonitacyjnych gleb w ogólnej powierzchni użytków rolnych w powiecie krasnostawskim	12
Tabela 4. Zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych położone na terenie powiatu krasnostawskiego.....	17
Tabela 5. Zabytki wpisane do rejestru zabytków archeologicznych położone na terenie powiatu krasnostawskiego.....	20
Tabela 6. Powierzchnia geodezyjna powiatu krasnostawskiego według kierunków wykorzystania	41
Tabela 7. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w powiecie krasnostawskim	42
Tabela 8. Gospodarstwa rolne według grup obszarowych położone na terenie powiatu krasnostawskiego.....	43
Tabela 9. Tereny inwestycyjne typu <i>greenfield</i> na obszarze powiatu krasnostawskiego.....	56
Tabela 10. Tereny inwestycyjne typu <i>brownfield</i> na obszarze powiatu krasnostawskiego.....	57
Tabela 11. Warunki otrzymania ulgi podatkowej w ramach Polskiej Strefy Inwestycyjnej na obszarze gmin powiatu krasnostawskiego.....	58
Tabela 12. Wykaz dróg powiatowych na terenie powiatu krasnostawskiego	63
Tabela 13. Wykaz szkół ponadpodstawowych prowadzonych przez Powiat Krasnostawski	82
Tabela 14. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim	84
Tabela 15. Sprzęt komputerowy dostępny w placówkach edukacyjno - oświatowych w powiecie krasnostawskim	85
Tabela 16. Lista potrzeb zdrowotnych w województwie lubelskim	90
Tabela 17. Projekty realizowane w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej 2014-2020 przez Powiat Krasnostawski	102

WYKRESY

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2009-2020 w powiecie krasnostawskim (osoby) .	24
Wykres 2. Saldo przyrostu naturalnego w latach 2009-2020 w powiecie krasnostawskim (osoby)	24
Wykres 3. Saldo migracji w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (osoby)	26
Wykres 4. Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (%)	28
Wykres 5. Struktura wykształcenia ludności powiatu krasnostawskiego (%).....	29

Wykres 6. Pracujący w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (osoby)	31
Wykres 7. Stopa bezrobocia w latach 2009 - 2020 w powiecie krasnostawskim (%).....	32
Wykres 8. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2009 – 2020 r. w powiecie krasnostawskim (osoby)....	33
Wykres 9. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy w powiecie krasnostawskim (%)	34
Wykres 10. Bezrobotni zarejestrowani według grup wiekowych w powiecie krasnostawskim (%)	34
Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia w powiecie krasnostawskim (%)	34
Wykres 12. Bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy w powiecie krasnostawskim (%)	34
Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej w powiecie krasnostawskim według sekcji PKD (%).....	39
Wykres 14. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w latach 2009-2019 w powiecie krasnostawskim (podmioty)	40
Wykres 15. Struktura upraw według powierzchni zasiewów w powiecie krasnostawskim (ha)	44
Wykres 16. Stan techniczny dróg powiatowych w powiecie krasnostawskim w latach 2014-2019 (%)	66
Wykres 17. Liczba wypadków drogowych w powiecie krasnostawskim w latach 2011-2019 (szt.)	66
Wykres 18. Liczba ofiar śmiertelnych oraz rannych w wypadkach drogowych w powiecie krasnostawskim w latach 2011-2019 (szt.)	67
Wykres 19. Ilość ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną oraz odebranych ze zbiorników bezodpływowych i przekazanych do stacji zlewnych odebranych (dam ³)	71
Wykres 20. Liczba uczniów szkół podstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2009-2019 (osoby)	79
Wykres 21. Liczba uczniów klas pierwszych szkół podstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2012-2019 (osoby).....	80
Wykres 22. Prognoza demograficzna ludności w wieku 7-15 lat w powiecie krasnostawskim w latach 2021-2035 (osoby).....	80
Wykres 23. Liczba uczniów szkół ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2010-2019.....	81
Wykres 24. Liczba absolwentów szkół podstawowych i gimnazjów oraz uczniów w 1 klasie szkół ponadpodstawowych w powiecie krasnostawskim w latach 2017-2019.....	82
Wykres 25. Dochody budżetu powiatu oraz dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiecie krasnostawskim w latach 2009 – 2019 (zł)	101
Wykres 26. Wydatki budżetu powiatu oraz wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w powiecie krasnostawskim w latach 2009 – 2019 (zł)	102